

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

|| T N I K

2
2021

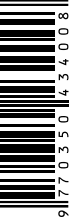

TEMA MESECA

Test pohodnih palic

Z NAMI NA POT

Okolica Ljubljane

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

NARAVA V GORSKEM SVETU, skupina avtorjev

Na 150 straneh je vsebina razdeljena na: kamniti svet gora, pisana cvetna odeja, živali naših gora, varstvo gorske narave in problemi gorskega turizma. Naravna bogastva in lepote so vir, iz katerega črpa planinstvo svojo moč in svoje poslanstvo. Varovanje narave je v najširšem družbenem interesu, planinstvo pa je z naravo tesno povezano, zato dosledno spoštuje prvine varstva narave in okolja ter je v tem prizadevanju zgled drugim.

170 mm x 210 mm; 150 strani, zgibano, šivano, broširano

CENA: V času od 15. 2. 2021 do 15. 3. 2021 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 10,41 €* (redna cena: 20,82 €*).

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

DOMŽALE IN OKOLICA 1 : 25.000

Planinski zemljevid Domžale in okolica 1 : 25.000 bo prišel prav vsem, ki bi želeli raziskovati širšo okolico Domžal, Lukovice, Moravč, Dolskega, Črnuč, Gamelj, Vodice, Komende, Mengša, Trzina in Kamnika. Nad naštetimi kraji boste našli priljubljene izletniške točke Kamniško-bistriškega polja – Rašico z dostopi z vseh strani, domžalska hišna vrhova Šumberk in Križentaver, kamniško Špico in druge. Predstavljeno območje pa je tudi bogato s planinskimi obhodnicami.

cena: 8,10 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljavanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551
SWIFT: HDLSI22
DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Jutro na Štajerski Rinki

Foto Franc Horvat

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpeli kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Nepredvidljiva zima

V soboto pred izidom te številke je v gorah umrlo pet ljudi. Trije v snežnem plazju v Kramarjevi smeri v severni steni Storžiča, turni smučar v Zahodnih Julijcih, še nekdo pa je zmrznil na Jeseniški planini v Karavankah. Prava katastrofa, ki jo bomo še dolgo pomnili. Tako kot se spominjamo najhujših gorskih nesreč: Turska gora 1997, Zelenica 1977, Škarjev rob leta 1937, prav blizu *Kramarce*.

Letošnja zima v gorah je drugačna kot prejšnja leta. Zaradi epidemije in omejenega dostopa do gora so v višave prišli ljudje, ki jim je bil ta svet prej tuj. O tem sem se sam večkrat prepričal. Na nekaterih sicer manj obiskanih poteh je bilo več gneče. Videl sem ljudi, ki so prvič hodili z derezami in si jih niti niso znali pravilno pričvrstiti, po strminah pa so hodili brez cepina. Mladina se je sankala s snežnimi lopatami z vrha Rzenika, kot da bi bile gore kak športnorekreacijski poligon. Meni popolnoma nepredstavljivo. Da ne govorim o *selfijih*, ki so jih snemali tudi na vrhu streh planinskih koč. Kot mi je te dni povedal kolega Boris Strmšek, si večino tistih, ki si jih pred tridesetimi leti pozimi srečal v gorah, tudi poznal. Danes so seveda razmere drugačne, več ljudi je v gorah, s tem pa tudi več možnosti za nesreče. A treba je vedeti, da je zima nepredvidljiva. Če so danes razmere še ugodne, ni rečeno, da bodo tudi jutri. Na razmere namreč vpliva množica dejavnikov, od temperature, vetra, strani neba in še marsičesa. Pravzaprav je bilo nesreč glede na okoliščine še malo. Ker so ljudje upoštevali opozorila. V pogovorih z nekaterimi reševalci, ki so na razne načine sodelovali pri zadnji intervenciji v Storžiču, se je izkazalo, da sta dva plezalca sprožila plaz, ki ju je prinesel vse do izteka. Drugo navezo dveh plezalcev, ki sta takrat vstopala v smer, je delno zasulo, a sta se izkopala, poklicala na pomoč in začela iskati oziroma odkopavati prva dva. Že v času reševanja sta mimo prišla še dva plezalca, se ustavila, saj sta se morala opremiti za plezanje, in vstopila v plezalno smer. Ta dva sta pozneje sprožila nov plaz, ki je priletel na reševalce spodaj. Vse skupaj si težko zamislim. Da greš v šeststo metrov dolgo snežno smer, čeprav ti je jasno, da se je pred kratkim tu splazilo. Drugič pa si težko predstavljam, da sta šla kar mimo, čeprav sta videla, da so tam delovali reševalci, nad katerimi sta preletavala policijski in vojaški helikopter.

Domnevam, da so gore svet, kjer so še prisotna čustva, kot so uvidevnost, pozornost in skrb za sočloveka, ne nazadnje želja pomagati. Spomnil sem se misli italijanskega filozofa Umberta Galimbertija iz ene zadnjih sobotnih prilog Dela, namreč da šola izobražuje, pa še to poredkoma, nikakor pa ne vzgaja. Kdo nam je pa danes lahko vzor? Samo ozrmo se okoli sebe in pogledimo, v kakšnem svetu živimo. Rad bi verjel, da mlade nove kandidate za gorske reševalce, ki na srečo še prihajajo, vodijo tista čustva, ki jih spoštujem pri reševalcih veteranih, to pa so: želja pomagati, sočutje, empatija. Zdi se mi, da se zdaj preveč posvečamo le goli tehniki. Ne bom pozabil, ko smo sredi noči prišli do ponesrečenca z zlomom lobanjskega dna in so mladci skočili k nosilom ter začeli s sestavljanjem, le Lojze, danes veteran, je počepnil k njemu, ga prijel za roko in ga z mirnim glasom začel spraševati, kako mu je, in ga tolažil. To je pravi vzgled.

V prvi navezi sta bila vrhunska plezalka in plezalec, preizkušena v bistveno zahtevnejših stenah, tokrat namenjena v sosednjo skalno smer. Takšni gredo radi korak dlje. Tudi v razmerah, ki so mejne. Alpinisti tako živijo. Večinoma se izteče ugodno, le redko se ne. Tokrat se žal ni.

Vladimir Habjan

UVODNIK
1 **Nepredvidljiva zima**

Vladimir Habjan

TEST POHODNIH PALIC
4 **Leskova ali karbonska**

Klemen Belhar

TEST POHODNIH PALIC
8 **Homo Quadrupes**

Aljaž Anderle

INTERJUJ
16 **Karmen Klaura**

Mire Steinbuch

AVANTURE
20 **Nad prepadi Dolomitov**

Iztok Tomazin

ZGODOVINA
26 **Snežni plaz na Urdelem**

Peter Tomše

DOŽIVETJE
30 **Nočne prigode**

Izidor Tasič

RAZMIŠLJANJE
33 **Ueličina besede**

Anka Rudolf

Z NAMI NA POT
34 **Okolica Ljubljane**

Andreja Erdlen

PLANINČKOV KOTIČEK
43 **Gamsek sirota**

Dušan Škodič

PORTRET

46 **Mauro Corona, človek iz lesa**

Jernej Šček

ZGODOVINA PLEZANJA

51 **Med *Fontom* in peščenjaki ob Labi**

Jurij Ravnik

INTERJUJ

56 **Živan Veselič**

Darinka Dekleva

DOMAČI HRIBI

61 **Poljanski Maldivi**

Franci Horvat

KOLUMNA

64 **Divja**

Mateja Pate

PLANINSKA ORGANIZACIJA

66 **Poklon prostovoljcem na drugačen način**

Zdenka Mihelič

OBLETNICA

67 **Na prekmurskih ravninah**

Jože Ružič

PLANINSKE POTI NA ZASLONIH IN PAMETNIH TELEFONIH

69 **S pomočjo maPZS na planinski izlet**

Andrej Stritar

PLANINSKA LITERATURA

72 **Ludwig Jahne**

Mojca M. Peternel

PRVA POMOČ

74 **RICE**

Karmen Žiberna

76 **NOVICE IZ VERTIKALE**

77 **ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE**

77 **LITERATURA**

79 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO GRS5
NA ŠTEVILKO 1919 IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.**

Leskova ali karbonska

Meditacija o palicah

Sprašujem se, kako bi Ötzi videl sodobnega planinca. Bi ga videl kot neko znanstvenofantastično bitje, opremljeno s tehnološkimi čudesi? Kot neke vrste kiborga? Sodobni planinec je opremljen z veliko pripomočki, ki postajajo vse bolj dodelani, lahki in kar nekoliko minimalistični. Nahrbtnik ravno pravšnje velikosti, tehnološko dodelana oblačila nenavadnih krojev, obutev prilagojena vsakovrstnim priložnostim, različna pokrivala in trakovi ter palice ergonomske oblike. V nahrbtniku se skrivajo pijača v mehu, naprava, polna čudes in povezljivosti, vetrovka, ki diha, hrana v obliki stisnjenih ploščic, ne povsem slabega okusa.

Ne samo Ötzi, tudi planincu iz 19. stoletja ali prve polovice 20. stoletja bi se sodobni gornik lahko zdel kot prikazen, ki je ne bi zadela niti domišljija Julesa Verna. Sprašujem se, ali si po opremljenosti ni sta bliže Ötzi in Julius Kugy, kot Kugy in sodobni planinec. Primerjavo bi lahko zaostri, ko bi vanjo dodali alpiniste, turne smučarje, gorske kolesarje in jadralne padalce. Vse to so postale zelo tehnološke in sofisticirane dejavnosti, polne tehnologije: sodobni cepini in dereze, različna varovala, plazovni trojček, nahrbtniki z mehovi, kolesa in padala.

Ob sodobnem tehnološkem razvoju zlahka spregledamo in pozabimo, da biti človek pomeni biti obkrožen s tehnologijo. Že Ötzi je bil opremljen z obutvijo, specializirano za hojo po snegu. Morda celo s krpljami. S seboj je nosil zavitek prve pomoči. Za pasom je imel bakreno sekiro, ki po obliki ni bila popolnoma različna od sodobnih lednih orodij. Oblečen je bil v dodelana oblačila, ki so bila okornejša in težja od današnjih, a vsekakor toplejša od običajnih. Preden ga je pozno popoldne visoko v gorah zadela usodna puščica, je pojedel dva obroka. Za zajtrk jelenovo meso in semena, pozneje druga semena in meso kozoroga. V rokah je držal multifunkcionalno palico, ki jo je lahko uporabljal kot lok ali kot pohodno palico. Pred 5400 leti!

Očitno je princip vzpenjanja na gore starodaven. Prav tako osnovni koncepti tehnologije, ki jo ljudje ob tem uporabljamo. Palice, kot pripomoček pri premikanju, so ljudje uporabljali od časov, ko človeka imenujemo *homo erectus*. Že nekdanji tudi kot pripomoček za vzpenjanje in varnost pri obiskovanju gora. Vendarle so se palice spreminjale z običajnim tehnološkim pospeškom, ki ga doživljamo v zadnjih desetletjih. Ob tehnoloških spremembah je prišlo tudi do znatnih sprememb dojetja orodja in do miselnih konceptov, ki so temelj teh rab.

Ötzijeva palica se je skozi čas spremenila v *alpenstock*, leseno palico z okovano konico. *Alpenstock* je (bil) lesen in dovolj trden, da je omogočal naslon na sredini palice, česar nam ne more omogočiti tanka leskova

palica. Glede na pisne vire je bil uporaben in pomemben planinski in celo alpinistični pripomoček, uporabljen pri vrsti prvih vzponov na alpske vrhove. Pozneje so mu dodali okel, saj pri vzpenjanju po vse strmejših ledenih pobočjih niso mogli uporabiti kovinske konice in doseči prave opore. Okel na dolgi palici ni bil kdove kako praktičen, zato so jo skrajšali in nastal je cepin. Sprva je bil bolj pripomoček za hojo kot za plezanje. O tem pričajo stari leseni cepini, ki so bili za sodobne oči nepojmljivo dolgi. Verjetno

sodobni alpinist med plezanjem v težkem *miksu* ne pomisli, da v rokah pravzaprav drži palico?

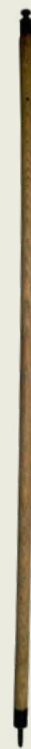
Nemški izraz *alpenstock* verjetno ni prevladal zato, ker bi bil tako edinstven in omejen na nemško govoreče dežele, ampak zato, ker so Alpe začeli obiskovati britanski turisti in so prevzeli izraz domačinov. Francoska ustreznica je *baton*, ki jo lahko prevedemo v *palico*. Palico so uporabljali povsod, zato, jasno, tudi pri nas. Kekca si ne moremo zamisliti brez *zakrivljene palice v roki*. Kekec se je rodil v domišljiji, a tudi na podlagi življenja krajev, kjer so bili gorski pastirji del vsakdana, del pokrajine in del gora. Pastirja si ne moremo zamisliti brez palice, ne glede na to, kje na svetu smo. Palica ne označuje zgolj pastirjev, temveč tudi različne svečenike: škofa, šamana, dehnarja, preroka.¹ Brez nje si ne moremo zamisliti romarja.

Vendarle se je nekoč nekje nekaj spremenilo. Namesto ene sta se v rokah znašli dve palici. Tu je smučanje prehitelo pohodnike. Bloški smučar je imel eno palico, športni smučar dve. Dve palici sta omogočili lažje vijuganje na strmem terenu in lažje vzpenjanje. Dve palici sta ob smučeh tudi osnovna oprema za smučarski tek. Spomnim se časov, ko skoraj nihče ni planinaril s palicami. Pastirji, lovci in tisti, ki so

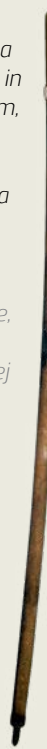
Bambusova palica s kovinsko ostjo, 188 cm. Uporabljal jo je tesar Janez Mulej s Studenčič (rajen 1905), še pred tem pa njegov oče, ki se je z njo udeležil odprtja Prešernove kočice na Stolu leta 1910. Janez Mulej je kot tesar na planinskih kočah delal ostrešja, pode, police ... Palico je Slovenskemu planinskemu muzeju podarila njegova nečakinja Darinka Grilc. Foto Gornjesavski muzej Jesenice, Slovenski planinski muzej

Lesena palica s kovinsko ostjo na koncu, 146 cm. Njen lastnik je bil gorski vodnik Peter Kovač - Drček iz Mojstrane. Njegov vnuk Zdravko Hlebanja jo je podaril za Triglavsko muzejsko zbirko. Foto Gornjesavski muzej Jesenice, Slovenski planinski muzej

Palica iz jesenovega lesa z železno ostjo in železnim vrhom, 146 cm. Bila je last lovca in gonjača Janeza Pavlenka. Foto Gornjesavski muzej Jesenice, Slovenski planinski muzej

¹ Palica ima v krščanstvu simbol pastirske palice, v drugih religijah in kulturah pa ima lahko tudi druge pomene – orožje, čarovništvo, dvojnost vsake stvari (dva konca palice), faličnost ...

se morali na kaj opirati, so uporabljali leseno palico s kovinsko konico. Nekatere od teh palic so bile dolgo v rabi in zato okrašene z nekakšnimi kovinskimi značkami ali pa je bila na njih kakšna rezbarija.

*Planinci na Veliki planini
Foto Oton Naglost*

Palica za vse
letne čase
Foto Klemen
Belhar

Po spominu brskam zato, ker je težko najti zanesljiv vir, ki bi pričal o tem, kdaj točno je kdo uporabil smučarske palice, zato da je lažje hodil v hrib in da je čuval kolena pri hoji navzdol. Spomin mi govori, da se je to zgodilo v mojem življenju. Vsekakor dopuščam možnost, da so planinci, gorniki ali alpinisti palice uporabljali pred letom 1970, toda razmah rabe se je zgodil vsaj dve desetletji pozneje. Razlog tiči v tem, da so smučarske palice zelo uporabne do Kredarice in popolnoma neuporabne od Kredarice do Triglava. Ker se od Kredarice naprej ne moremo več vzpenjati z njimi, naletimo na pričakovano težavo. Ko jih z roči naprej spravimo v nahrbtnik, iz njega štrlita dve anteni, ki se zelo radi kam zatakmeta in ob nevihti vabita strelo. Zato bi bilo dobro, če bi jih lahko nekako zložili. Prve zložljive palice naj bi leta 1974 razvili v podjetju Leki. Model so poimenovali Makalu. Ime pove precej o tem, komu so bile namenjene. Večina konkurence je sledila nekje sredi osemdesetih, a tudi takrat je bila raba pohodnih palic še dokaj specializirana in omejena. Revolucija je prišla po letu 2000 z nordijsko hojo. Takrat so palice postale zdrave, *kul* in priljubljene. Od takrat naprej so postale skoraj obvezna oprema hoda, pohodnika, planinca, celo alpinista. Z revolucijo se je zgodila tudi revolucija modelov, ki jih ponujajo proizvajalci. Na voljo so za zelo različne rabe, tipe rok, nog, višin in okusov.

Ob razmahu uporabe se velja vprašati, ali gre za modo ali pravo potrebo. Ker rabi palic sledimo v starodavnosti, bi lahko skleпали, da gre za potrebo. Po drugi strani pa človek vsako dejavnost poveže z rabo tehnologije in zanjo izumlja pripomočke, ki niso nujno najbolj koristni in uporabni. Zlasti v zadnjih letih vsako dejavnost povezujemo s kopico specializirane

opreme, ki se znotraj panoge še bolj specializira. Pomislite samo na plezalne hlače, od pumparic, svečlečih pajkic za moške, širokih hlač *haremk*, žametk, elastičnih hlač iz džinsa do sodobnih korenčkov, največkrat preozkih za moja meča. Ali na bosonogi tek in celo bosonogo obutev za v gore. Ne pozabimo, že Ötzi ni bil niti približno bosonog.

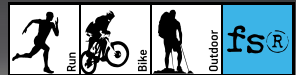
So palice torej nujne, uporabne ali modne? Težko je kar koli dokončno dokazati, in tudi če kdo kaj dokaže, bo raba bolj sledila modi kot dokazom. Lep primer tega je hrana, ki je enkrat zdrava in drugič strup in nato spet postane zdrava. Na primer maščobe.

Človek je narejen za razmišljanje, govorjenje in uporabo tehnologije. To ga najbolj ločuje od drugih bitij. Telesno gledano je narejen za pokončno hojo in tek na dolge razdalje. Zelo dobro se odreže tudi pri plezanju čez skalnat teren (ocena I–III). Pri tem, zanimivo, ne potrebuje palic.

Kaj pa moja kolena, porečete. Število ortopedskih operacij raste, a to verjetno ni povezano z (ne)uporabo palic. Najdemo lahko poljudne, osebne, etične in zdravstvene argumente za njihovo uporabo in proti njej. Sam skušam biti pragmatik. Nekaj časa sem jih uporabljal pri dolgih gorskih tekih, ker so jih vsi drugi. Potem sem spoznal, da imam raje svobodne roke. Tekaske težave s koleni sem vedno znova lahko povezal z obutvijo in jih ozdravil z nevtralnimi copati in s tekom po čim bolj razgibanem terenu. Brez palic. Pri plezanju v gorah, zlasti pri sestopih, kjer se je treba gibati po grebenih ali strmih terenu, sem spoznal, da z uporabo palic izgubljam občutek za ravnotežje. Zato jih tudi zdaj, v srednjih letih, ne uporabljam veliko. Pri dostopih, nizko v gozdu, najdem primerno leseno palico, ki jo pustim pod steno. Na turnem smučanju ne gre brez palic, ne pri vzponu in ne pri spustu.

Nekateri gredo brez njih stežka od doma. Nanje se zanašajo. Kupijo zadnje modele. Prisegajo, da jih varujejo pred vsem hudim. Ne znam in ne želim odgovoriti, kdo ima prav ali kaj je primernejše. Ne nazadnje se mora izkušen planinec zanesti na svoj občutek, na izkušnje, na lastno presojo. Vsak naj uporabi, kar mu ustreza. Pri tem je pametno vsaj malo preizkušati in iskati.

Meni največ zadovoljstva nudi leskova palica, ki sem jo nekoč urezal na sprehodu s hčerko. Je lahka kot karbon, vsekakor trdnejša, ima popolnoma prilagodljiv ročaj, saj jo lahko primem kjer koli. Bila je zastoj, zato se ne bojim, da bi jo kje pozabil ali polomil. Je neverjetno vzdržljiva. Največkrat jo uporabim pri vzponu na Kriško goro, ki se začne na domačem dvorišču. Vzpnem se po eni izmed skritih lovskih poti s popolnoma samotne severne strani. Ko iz smrečja stopim pred kočjo in se iz nevidnosti prikažem z leskovo palico v roki, s tekaškimi hlačami iz Hoferja in z dobrimi tekaškimi copati, sem deležen začudenih pogledov. Zakaj ima tale hitri ata leskovo palico? Je to kak nov trend? V čem je *finta*? Kje se to kupi? Da, to vprašajo tudi na glas. Namesto da bi odgovarjal, kot kak Ötzi odhitim proti Tolstemu vrhu. ○

www.factorystore.si

NOVI TALON PRO

NA VOLJO V TRGOVINAH:

Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital,
Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

Aljaž Anderle

*Brez palic
bi bilo še težje.
Foto Anja Benedik*

Homo Quadrupes

Nastavljive pohodne palice

Ljudje smo se pri premagovanju težav, tudi tistih z ravnotežjem, od nekdanjih navajenih naslanjati na najrazličnejše opore. Prijatelje, ograje, šanke, zidove, drevesa, bergle in razne palice. Pravzaprav so palice drevesa, ki smo jih vzeli s sabo.

Že v zgodovini so ljudje v vseh letnih časih kolovratili naokrog po hribih s pohodnimi palicami. Dolgimi, kratkimi, lesenimi, okovanimi, pastirskimi, smučarskimi ... To ni bilo nič nenavadnega tudi pri alpinistih, ki so si z njimi pogosto pomagali pri ravnotežju in stabilnosti med hojo po snegu v strminah, ki še niso zahtevale uporabe cepina (in resnici na ljubo tudi v precej bolj strmih), pri razbremenjevanju nog in hrbta med prenašanjem bremen ter pri iniciacijskih običajih, kjer je šlo predvsem za umerjanje zadnjic raznoraznih "fazanov".

V 21. stoletju se praksa nadaljuje, le da so palice postale, no ja, nekoliko dodelane. Vzporedno z razvojem nastavljivih palic, ki so bile uporabnejše in bolj praktične od klasičnih, je tok njihove uporabe poplaval vse veje pohodništva. In danes so tu, tako zelo množično, da jih uporabljajo vse generacije, vsi profili, v vseh letnih časih, tako v mestnih parkih kot na najvišjih vrhovih sveta.

Na pamet je težko zaobjeti vse fiziološke, terapevtske, športne, orientacijske, paradne, samoobrambne, dosežkovne, huliganske in druge vidike uporabe palic

pri hoji, zato izluščimo skupni imenovalac: pohodne palice olajšujejo gibanje po terenu. Kako in zakaj, je odvisno od posameznika; nekaterih jih uporabljajo za pomoč pri vzpenjanju, drugi za dodano stabilnost pri hitrih sestopih, tretji za razbremenitev sklepov nog, četrti za povečano kardiovaskularno dejavnost ... V alpskih deželah je njihova uporaba široko razvejana tudi zaradi smučarske tradicije in pljusnila je tudi na področja, kjer sprva niso bile prisotne – sprehodi po mestih in parkih, gorski tek – ter k nam prinesla celo nove rekreativne discipline, kot je nordijska hoja, v vsej njihovi navidezni smešnosti in z vsemi neizbežnimi komercialnimi pritisklinami.

Za ta prispevek se bomo osredotočili na njihovo uporabo v gorah in ne bomo vlekli ločnice med uporabo poleti in pozimi.

Razvoj sodobnih, nastavljivih oziroma teleskopskih palic, kot smo jih radi poimenovali, sega v sedemdeseta in osemdeseta leta in sovпада z razmahom turnega smučanja.

Sodobne pohodne palice

Vse pohodne palice spominjajo na smučarske, ki so bile osnova njihovega razvoja in so se že zdavnaj začele prilagajati bolj aktivni uporabi. Ščasoma so se razvile določene posebnosti, tako da so pohodne palice danes nekakšna zmes smučarskih, smučarko-tekaških in pohodnih. Smučarskih po dimenzijah, tekaških po ergonomiji in materialih ter pohodnih po funkcionalnosti – predvsem nastavljivi dolžini, izmenljivih konicah, krplicah itd.

Palice in njihove sestavne dele bomo pogledali od bližu in v nadaljevanju ocenili razlike med posameznimi modeli.

Ročaj

Ročaj je zaradi povečanih obremenitev dlani praviloma udoben, izdelan iz relativno trdne porozne pene EVA (etilen vinil acetat), plute ali plastike. Ergonomsko je prilagojen dolgotrajni uporabi in širokemu razponu gibanja, tako pri hoji navzdol kot navzgor; in je praviloma opremljen z zapestno zanko, ki omogoča prenos obremenitve s prstov na zapestje in preprečuje izgubo palice. Zapestne zanke so lahko zelo različnih izvedb. Najboljše so udobne, tanke, mehke, nastavljive z eno roko. Nekateri zagovarjajo uporabo pohodnih palic brez paščkov, kar ima svoje prednosti in nam teoretično ob nerodnem padcu in lovljenju ravnotežja lahko prihrani kako poškodbo zapestja ali palca. Po drugi strani pa si s tem lahko nakopljemo druge težave ... Skratka, to je bolj kavarniška debata. (Aljaž paščke na palicah uporablja, kdor želi, pa jih lahko odstrani.) Pluta je najboljši material za ročaje, ker je hkrati izolativna, udobna, vzdržljiva, naravna in lahka. Edina pomanjkljivost je višja cena. Penasti ročaji s svojo poroznostjo do neke mere oponašajo pluto in so v določenih ozirih – teža, udobje – lahko celo boljši. Vendar je njihova vzdržljivost slabša in se s pogosto in intenzivno rabo prej uničijo. Plastični

Različni ročaji iz pene
Foto Anja Benedik

Različni ročaji iz plute
Foto Anja Benedik

ali gumijasti ročaji so običajno na cenejših modelih in ponujajo večjo zdržljivost za ceno slabšega udobja in izolacije. Primerni so za občasno in kratkotrajno rabo, sprehode, nedeljske izlete v naravo, izposajo itd.

Material

Material za izdelavo telesa palic je bodisi leskov grm, aluminij ali pa karbon. Pri aluminiju gre večinoma za zlitine serije 7075, ki jih poznamo tudi iz kolesarstva. Zagotavljajo izjemno dobro razmerje med težo, zdržljivostjo in ceno. Karbonske palice so na visokotehnološkem koncu spektra, kjer se najdejo izdelki za najzahtevnejše ali pa najbolj izbirčne uporabnike. Palice iz karbona serijsko izdelujejo že dobrih trideset let, v zadnjih letih pa so prisotne pri večini

Katere izbrati?
Foto Anja Benedik

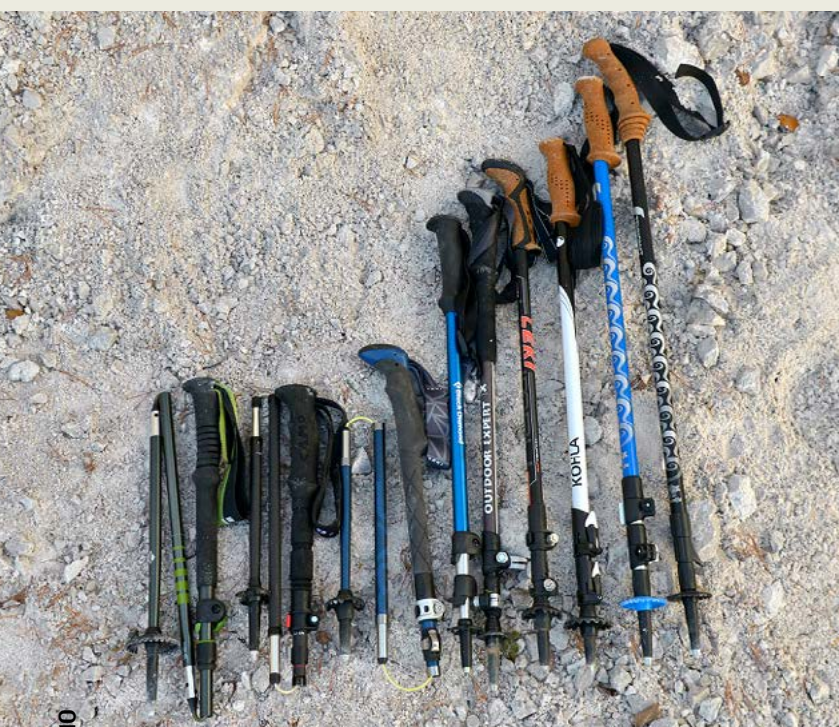
Različni sistemi za fiksiranje
Foto Anja Benedik

proizvajalcev. Karbon zagotavlja najnižjo težo in največjo trdnost, ne pa tudi robustnosti. Po tovrstnih materialih posegajo tisti, ki točno vedno, kaj od palice pričakovati in kaj zahtevati. In jasno, koliko plačati. Najbolj priljubljene so med gorskimi tekači, gorskimi vodniki in nordijskimi pohodniki.

Konica

Konice so se razvile v kombinacijo plastičnega nastavka in male konkavne konice iz karbidnega jekla (widia), ki omogoča zelo dober oprijem na vseh podlagah. Konica je najbolj obremenjen del palice. Večkrat je podvržena naviranju in zatikanju v razpoke in s tem zlomom, zato se lahko zamenja – običajno je zgolj nabita na aluminijast konus prvega segmenta palice. Konice so različnih dolžin, nekatere so smešno kratke, druge zelo dolge, da kar kličejo po poškodbi,

Različne dolžine zloženih palic
Foto Anja Benedik

Za zahtevnejšo podlago Foto Anja Benedik

najbolj smiselna in funkcionalna je vmesna varianta. Na vsako konico lahko natakujemo tudi gumijaste prevleke za uporabo na manj zahtevnih, trdnih podlagah ali za urbano rabo, kjer ne želimo puščati prask za seboj in preveč glasno štokljati. Konice funkcionirajo tudi kot nosilke krplic.

Krplice

Da se palice med obremenjevanjem ne pogrezajo pregloboko v mehko podlago, imajo nameščene krplice, s premerom približno deset centimetrov, ki so zlasti nepogresljive v snegu. Poleti uporabljamo palice brez krplic oziroma z malimi krplicami, ki imajo mnogo manjšo površino, se manj zatikajo v podrast in omogočajo lažje zlaganje palic v nahrbtnik. Včasih ob nakupu dobimo oba tipa krplic.

Nastavljivost dolžine

Večinoma so palice nastavljive dolžine do približno 140 cm, nekatere več, druge manj, odvisno od modela in namena. Le zares visokorasli bodo malo težje našli ustrezno dolžino. Naj omenim, da je slovenski Tehnomat eden redkih proizvajalcev, ki ima v ponudbi več modelov nadstandardne dolžine 155 cm.

Palice se po dolžini nastavljajo na dva načina: teleskopsko ali s sestavljanjem. Teleskopske palice sestavljajo segmenti različnih premerov, ki jih izvlečemo drugega za drugim in fiksiramo na željeni dolžini. Poznamo dvo- in tridelne palice, pri čemer so tridelne prilagodljivejše po dolžini, a hkrati zaradi več sestavnih delov nekoliko težje in manj robustne. Medsebojno fiksiranje sestavnih elementov je lahko izvedeno z zunanji ali notranji spojnimi elementi. Palice z notranjim navojem z zagozdo, ki so nekdaj prevladovala, so se večinoma umaknile varianti z zunanjo objemko in ekscentrično zaporo, ki jih proizvajalci imenujejo različno: *flück lock*, *speed lock*, *fast lock*, *S-lock* ... Njihova prednost je večja zanesljivost in preprostost

uporabe v vseh razmerah, slabost pa manjša možna obremenitev palice. Priporočilo TÜV SÜD (podjetje za certificiranje, zagotavljanje kakovosti in tehnični nadzor) o najmanjši priporočljivi osni obremenitvi palice govori, da naj bi palice in spojni elementi vzdržali vsaj 50 kg obremenitve. Dejanske vrednosti so sicer višje, našel sem pa le Lekijeve podatke o njihovih izdelkih. Zunanji spojni mehanizmi *speed lock* zdržijo okoli 100 kg, notranji spojni mehanizem *super lock* pa celo 160 kg.

Vse bolj priljubljene postajajo zložljive palice, kjer so segmenti povezani med seboj z vrstico in jih sestavljamo z raztegom, podobno kot pri plazovni sondi ali šotoru. Za zlaganje popustimo napetost vrvice in segmente prepognemo med seboj. Spodnja dva segmenta sta fiksne dolžine, zgornjega pa lahko sestavlja dodatni, četrti segment – ročaj – ki omogoča teleskopsko regulacijo dolžine v omejenem obsegu. Celoten sklop se v iztegnjenem položaju zaklene s preprostim vzmetnim zatičem. Prednosti tega sistema so nižja teža, zmanjšan in čist profil celotne palice, krajša dolžina razstavljene palice, pomanjkljivosti pa višja cena, manjši razpon nastavljanja in nekoliko zmanjšana robustnost. Če – teoretično – strgamo povezovalni kabel, lahko postane palica neuporabna. No, tisti, ki smo zrasli z risankami A je to, bi se najbrž izvlekli iz takšne zagate.

Masa

Teža palic variira glede na skupno dolžino, tip ročaja in uporabljene materiale. Razpon je lahko precej velik – od 400 pa vse do 600 g za par. Razlike postanejo občutne pri celodnevni ali večdnevni turah. Takrat razlika 100 do 200 g postane pomembna.

Za naš pregled se je čez poletje nabralo devet parov pohodnih palic petih različnih proizvajalcev. Pogrešam vsaj še ene, katerih prodajalci se niso odzvali, sem pa vesel, da smo ob bok drugim lahko postavili tudi slovenski izdelek.

Black Diamond Distance Plus FLZ

Palice Distance Plus FLZ so predstavnice družine Z-pole proizvajalca Black Diamond, ki obsega zložljive palice v različnih izvedbah, od super lahkih fiksne dolžine do robustnejših in nastavljivih aluminijastih variant za trekking. Takšne so tudi distance plus. Z največjo dolžino 140 cm so uporabne v vseh letnih časih in za široko skupino uporabnikov. Zaradi robustne in na šibkih mestih ojačane zasnove so relativno težke, vendar je to nekaj, kar zlahka prezremo. Še vedno so namreč lažje od večine aluminijastih vrstnic. V paketu dobite zimske krplice in dodatne gumijaste konice za uporabo na trdih in manj zahtevnih podlagah. Celotna konica pod krplico je najdaljša med vsemi preizkušenimi palicami. Odlično se obnesejo v pogojih s slabo in zelo mehko podlago ter v snegu in malo slabše povsod tam, kjer bi se konica utegnila ujeti in zatakni v kako razpoko. Nastavljanje in prilagajanje uporabniku je preprosto, pašček je udoben, različno širok

in preprosto nastavljiv. Zgornji segment se regulira z znanim proizvajalčevim *flip lockom*, ki za morebitno dodatno zategovanje zahteva uporabo izvijača, za razliko od preostalih proizvajalcev, ki so na svoje sisteme namestili vijake z glavami, ki jih lahko zategujemo brez orodja. Palice v fiksiranem položaju zanesljivo drži drsni zaklep *slide lock*, ki za razliko od pritiska na gumb za sproščanje napetosti zahteva le pomik navzgor. Ročaji so preizkušeni, udobni in podaljšani za preprijemanje. Material je pena EVA z dvojno gostoto in zarezi na obodu za ... Pravzaprav ne vem, za kaj. Vem le, da se v zareze z lahkoto nabereta blato ali pesek in pozimi prav gotovo tudi sneg.

Leki Micro Vario

Nemški Leki je najbrž najbolj znan proizvajalec palic za vse športe, kjer se te uporabljajo. Micro Vario

Udobni zapestni trakovi
Foto Anja Benedik

Palice uporabljajo vse generacije, vsi profili, v vseh letnih časih, tako v mestnih parkih kot na najvišjih vrhovih sveta.
Foto Anja Benedik

Proizvajalec Model	Black Diamond Distance Plus FLZ	Black Diamond Trek Explorer 3	Kohla Easy Trampler Pro	Outdoor Experts Base Camp
				
Prodajalec	Samana	Samana	Annapurna	Iglu šport
Cena	140 €	50 €	50 €	66 €
Tip palice	zložljiva 4 segmenti	teleskopska 3 segmenti	teleskopska 3 segmenti	teleskopska 3 segmenti
Razpon nastavljanja	120–140			
Dolžina v cm najkrajša najdaljša	41 140	59 130	69 140	68 130
Teža (par) v g	540	531	526	510
Osnovni material	7075 Al	7075 Al	6061 Al	7075 Al
Ročaj	pena EVA, podaljšan	guma	pluta	pena EVA, podaljšan
Konica	izmenljiva, karbidno jeklo/ gumijasta	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo
Spojni elementi	zunanji <i>flick lock</i>	zunanji <i>flick lock</i>	zunanji <i>s-lock</i>	zunanji <i>quick lock alu</i> , notranji
Pašček	enodelen, razširjen, enoročno nastavljiv	dvodelen, s plastično sponko	razširjen, enoročno nastavljiv	enodelen, razširjen, dihajoč, enoročno nastavljiv
Najprimernejše za	pohodništvo, trekingi, alpinistični vzponi	pohodništvo, trekingi, odprave, turna smuka	pohodništvo, trekingi, turna smuka, odprave	pohodništvo, trekingi, odprave turna smuka
Dodatki	konice <i>Tech tips</i> , Zimske krplice 100 mm	zimske krplice		vrečka, rezervni notranji spojni mehanizem, gumijaste konice
Nastavljanje, Prilaganje dolžine	8/10	8/10	7/10	8/10
Udobje ročaj	8/10	6/10	8/10	9/10
Robustnost	8/10	9/10	9/10	8/10
Udobje pašček	9/10	6/10	8/10	9/10
Teža	8/10	8/10	8/10	8/10

so med najsodobnejšimi in univerzalnimi palicami v njihovi ponudbi. So zložljive Z-zasnovane, s segmenti, ki jih povezujeta kevlarski kabel in zanesljivi utrjevalni element ELD (*external locking device*), ki se sprošča s pritiskom na majhen vzvod. Ročaj se dodatno teleskopsko nastavlja med 110 in 130 cm s pomočjo zunanjega spojnega elementa *fastlock 2*. V zloženem stanju palice merijo le 40 cm, par pa tehta – za

karbon ne prav impresivnih – 480 g.

Karbon povečuje njihovo trdnost in ceno, naj pa bi zniževal vsaj eno stvar, in to je teža. Te palice so po teži primerljive z aluminijastimi vrstnicami. Del tega dejstva lahko pripišemo temu, da so palice dodatno okrepljene na vseh stikih in da imajo najdaljši ročaj izmed vseh. Eden glavnih Lekijejih adutov je poleg kakovosti izdelave in robustnosti

Leki Micro Vario Carbon	Leki Makalu Cor-tec Lite	Camp Carbon Mix	Tehnomat 165	Tehnomat 85
				
Matias 2, d. o. o. 170 €	Matias 2, d. o. o. 80 €	Iglu sport 150 €	Tehnomat 58 €	Tehnomat 67 €
zložljiva 4 segmenti	teleskopska 3 segmenti	zložljiva 4 segmenti	teleskopska 3 segmenti	teleskopska 3 segmenti
110-130		110-130		
40 130	68 135	36 130	76 148	86 158
480	486	444	586	650
karbon	7075 Al	karbon	7075 Al	7075 Al
pena EVA, podaljšan	pluta, ojačan z gumo, votel, nagnjen naprej - 8°	pena EVA	pluta	pluta, nagnjen naprej
izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo	izmenljiva konkavna, karbidno jeklo
zunani <i>fast lock2</i>	zunani <i>fast lock2</i>	zunani <i>quick lock alu</i>	notranji	zunani
<i>skinstrap</i> , enodelen, razširjen, dihajoč, enoročno nastavljen	enodelen, razširjen, enoročno nastavljen	enodelen, razširjen, enoročno nastavljen	dvodelen s plastično sponko	dvodelen s plastično sponko
pohodništvo, trekingi, alpinistični vzponi	pohodništvo, trekingi, odprave, turna smuka	pohodništvo, gorski tek, alpinistični vzponi	pohodništvo, trekingi, turna smuka	pohodništvo, trekingi, turna smuka
vrečka gumijaste konice	vrečka	zimske krplice 80 mm	gumijaste konice	gumijaste konice
9/10	9/10	8/10	6/10	8/10
9/10	10/10	9/10	8/10	8/10
8/10	9/10	7/10	9/10	9/10
10/10	8/10	9/10	6/10	6/10
9/10	9/10	9/10	7/10	6/10

ergonomija ročaja, ki skupaj z izbiro optimalnih materialov skrbi za odlično počutje roke in dlani. Ročaj je iz pene EVA, ki je hkrati udobna, lahka, dobro izolira in se ne napije vode. Tanki in mehki zapestni trakovi različnih širin so nastavljivi z eno roko in najudobnejši med vsemi. Konica je izmenljiva, ravno tako krplice. Vsi ti izmenljivi elementi so sicer na voljo kot dodatna ponudba v

najrazličnejših variantah. Med drugim je na voljo tudi kar osem različnih gumijastih konic za vse mogoče podlage in namene.

Leki Makalu Lite Core Tec

Leki Makalu so eden izmed stebrov Lekijeve ponudbe in predstavljajo izdelek za intenzivno ali celo profesionalno rabo. Palice imajo eno samo

Pomoč na zahtevnejšem terenu

Foto Anja Benedik

poslanstvo – da so primerne za dolge, zahtevne ture ali odprave, kjer sta trdoživost in zanesljivost nujna. Zato niso najlažje, najbolj udobne ali najmanjše, pač pa preprosto najbolj zdržljive. Udoben votel ročaj iz plutovine in gume aergon cor-tec je nagnjen naprej za osem stopinj in skrbi za bolj nevtralnno držo zapestja med dolgimi pohodi in večjimi obremenitvami. Preprost in učinkovit način nastavljanja dolžine zapestnih zank omogoča prilagajanje z eno roko. Robustni aluminijasti segmenti so izdelani iz toplotno obdelane zlitine 7075 in se povezujejo z zunanjimi spojnimi elementi *fastolock 2*, ki so nastavljivi brez

Palice na nahrbtnik namestimo tako, da nas najmanj ovirajo pri hoji ali plezanju. Če je možno, jih je najbolje dati kar v nahrbtnik.

Foto Anja Benedik

orodja. Segmenti so manjšega premera kot pri večini konkurence, zato na prvi vtis palice dajejo občutek, da so iz karbona. Konice in krpljice so izmenljive. V Lekijevi kataloški ponudbi sicer obstaja cela plejada različne dodatne opreme in nastavkov za palice, da jih res lahko prilagodimo kakršnim koli potrebam.

Kohla Easy Trampler Pro

Tirolska Kohla je tradicionalni ponudnik turnosmučarske opreme in pohodnih palic. Znani so po cenovno ugodnih, robustnih in zanesljivih izdelkih. Easy Tramp Pro so osrednji model iz njihove ponudbe, eden najbolj univerzalnih. Njegovi posebnosti sta ročaj iz plutovine (enak kot Tehnomatov) in zunanji spojni element z vertikalnim zaklopom, t. i. *S-lock*. Zapira se z jasnim klikom in omogoča preprosto uporabo v rokavicah. Ne zahteva in tudi ne omogoča nobenega dodatnega zategovanja vijaka, kar je po eni strani dobro, po drugi pa si seveda lahko samo želimo, da med uporabo na dolgi rok ne bo prišlo do popušcanja zaklopa. Namesto v centimetrih izražene dolžine imajo segmenti preprostejšo lestvico številok od 1 do 5, kombinirano s stiliziranimi gorskimi vrhovi. Preprosto, lepo in enako uporabno.

Ročaji omogočajo zelo dober oprijem, paščki so enostavno nastavljivi in udobni. Morda namig Tehnomatu, ki uporablja enak ročaj, a z zelo osnovnimi zapestnimi trakovi.

Outdoor Experts Base Camp

Palice italijanskega proizvajalca si nekaj sestavnih delov, kot je npr. spojni mehanizem, delijo s Campom. Ročaji so iz pene EVA, podaljšani in zelo udobni, z odličnim, tankim in udobnim paščkom. Material ročajev je mehkejši od drugih, in medtem ko sama oblika ni izrazito ergonomska, je občutek v rokah udoben, oprijem pa zanesljiv. Aluminijaste cevi so manjšega premera kot običajne, zato so palice videti elegantne in dajejo vtis, da so lažje, kot so v resnici. Malce moteč dejavnik pri hoji po trdem terenu so bile vibracije, ki so se v nekoliko večji meri prenašale na ročaj in v palicah povzročale tudi nenavadne zvoke. Te palice imajo namreč zanimivo posebnost – vdolbina imajo tako zunanji kot notranji spojni element z vzmetjo, ki deluje tudi kot blažilec. In ravno zagozda sproščenega notranjega spojnega elementa je med hojo spuščala tiste čudne tresoče zvoke. Z nekaj obrati sem zagozde privil in palice so postale tihe kot vse druge. Priložena krpljica je najmanjša med vsemi, kar je po eni strani dobro, ker ni nikoli v napoto in se ne zatika, po drugi strani pa nudi manj opore v zelo mehkem ali razmočenem terenu.

Camp Carbon Mix

Campov pristop k zložljivim palicam se od preostalih razlikuje v dveh podrobnostih. Imajo nastavljivo napetost povezovalne vrvice, ki je tudi precej preprosto zamenljiva. Teoretično bi torej lahko na terenu z

nekaj iznajdljivosti popravil strgano povezovalno vr- vico in palice usposobil za nadaljnjo rabo. Ker so iz karbona, so lahke, s 444 g so približno 40 g lažje od Lekijevih. Pri hoji po trdem terenu so zelo udobne, saj karbon uspešno duši vibracije. Druga zanimiva posebnost palic je ta, da je segment z ročajem mo- goče popolnoma ločiti od spodnjega dela, tako da se palice po potrebi lahko zložijo na zgolj 36 cm dolži- ne, kar je najmanj med vsemi. Je pa zaradi tega ro- čaj krajši, z manj oprijemalne površine in tudi manj udoben od konkurentk. Pena ročaja ima specifično, zelo gladko teksturo, ki je sicer oprijemljiva, vendar na dlaneh pušča čuden občutek. Kot bi se dlani ho- tele bolj potiti kot običajno. Pašček je udoben in pre- prosto nastavljen, vendar se lahko včasih podaljša kar sam od sebe, sploh če pustimo, da nam palice prosto visijo z zapestja, ko potrebujemo roke za opiranje na skale ali kake druge opravke. Karbona nisem priga- njal do konca njegovih zmožnosti, zato se bom opiral zgolj na občutek, ki mi pravi, da se palice zdijo malo manj robustne od Lekijevih, čeprav so vsi stiki ojača- ni z aluminijem. Palice se v raztegnjen položaj zakle- nejo s preprostim majhnim vzmetnim gumbom, ki ga je včasih težje sprostiti, zlasti če nosimo debelej- še rokavice. Zgornji segment se nastavlja s sistemom *fast lock*, ki se ponaša z lično in odporno aluminija- sto zaporo. Kompletu so ob nakupu priložene dvojne krplice in gumijaste prevleke za konico za uporabo na nezahtevni trdi podlagi. Manjši krplici imata na obodu, najbrž zaradi trigramskega prihranka pri teži, velike uture, ki se med hojo lahko zatikajo v travo ali podrast. Podobno nepraktično *weight-weenie* strate- gijo so ubrali tudi pri Lekiju in Black Diamondu.

Tehnomat 165 in 85

V Sloveniji imamo tudi domačega proizvajalca poho- dnih palic, Tehnomat iz Kranja. Na zasičenem trgu držijo korak z nizko ceno, robustnostjo in servisno mrežo, ki vedno zagotavlja rezervne dela in popravi- la. Spekter njihove ponudbe temelji na klasičnih tri- delnih palicah z zunanjim utrjevalnim elementom, kot določajo trenutni trendi, še vedno pa izdelujejo tudi takšne z notranjim utrjevalnim elementom za vse, ki jim videz in delovanje zunanjega nista najbolj všeč. Izdelujejo palice, prilagojene za nordijsko hojo, turno smuko, lovce, pohodnike. Palice, ki so jih ponu- dili v preizkus, so iz serije, namenjene najvišjim upo- rabnikom, saj se raztegnejo kar do 155 cm dolžine. Večina standardne ponudbe sega največ do 145, kar običajno zadošča ljudem, visokim do 185 cm. Dolži- na seveda prinaša pomanjkljivosti, predvsem v smi- slu skupne teže in dolžine zloženih palic. Ergonom- ski, naprej upognjeni ročaji niso novost, ker so na trgu že dolgo, so pa rezultat želje po prilagoditvi naklona ročaja naravnemu položaju zapestja. Drža palic je resnično udobnejša pri opori navkreber, saj se obre- menitev porazdeli ne samo na prste, ampak v večji meri tudi na dlan. Ročaji so izdelani iz plute, ki je na- raven, izolativen material, primeren tako za letno kot

zimsko rabo. Žal so paščki mnogo manj udobni, izde- lani iz najbolj preprostega najlonskega traku, ki svoje delo sicer opravlja zanesljivo, pogrešal pa sem udobje, sploh pri strmih vzponih z nahrbtnikom, ko na palice in zapestje prenašam velike obremenitve.

Če bi Tehnomat želel opisati z eno besedo, bi rekel slovenski. Zdržljiv, funkcionalen, cenovno ugoden, preprost. Pomanjkljivosti v primerjavi z najboljšimi so predvsem v stvareh, ki bi takoj dvignile ceno – iz- brušenih detajlih in dodatkih, tehnološko zahtevnih materialih, kot je karbon, dovršenem dizajnu in niz- ki teži.

Za konec

Pohodne palice so del široke potrošnje med gorni- ki. Obstajajo v številnih izvedenkah in cenovno-ka- kovostnih razredih. Naša skupina predstavlja le del- ček ponudbe na trgu, prisotne so pa ključne znamke z naborom dragih in poceni palic, ki brez dvoma naj- dejo zelo širok krog uporabnikov. Marsikomu je na- mreč težko upravičiti sto in več evrov visoko ceno za par palic, ki ju prime v roke le redko. Spet drugi pa se z njimi preganjajo naokrog vsak dan in zato potrebu- jejo brezkompromisno kakovost, boljše materiale in nizko težo, kar prinaša višjo ceno.

Ko bo naslednjič čas za menjavo pohodnih palic ali dopolnitev zaloge z novim modelom, se iskreno vprašajte, za kakšne namene in kako pogosto jih bo- ste uporabljali, kaj od njih pričakujete in koliko ste pripravljeni za to plačati. Eno so sprehodi po goz- du na lovu za gobami, klasično plezanje v Alpah ali gorski tek, nekaj popolnoma drugega pa večtedenski trekking nekje v Tibetu ali Brkinih. Ponudbe modelov in dodatne opreme je na trgu ogromno in prav vsak si lahko najde najboljšo kombinacijo za svoje potre- be in žep. ●

S palicami slovenskega proizvajalca Tehnomat
Foto Anja Benedik

Mire Steinbuch

Karmen Klaura
na Obirju
Foto Fritz Klaura

Oskrbnik je varuh svojega okolja

Pogovor s Karmen Klaura

Moj prvi stik s Češko kočjo pred mnogimi leti je bil tako prijeten, da ga še zdaj hranim v lepem spominu.

Takrat še tričlanska družina smo šli sredi maja na izlet do Češke kočje. Prečili smo zasneženo pobočje, šestletnemu sinu so se premočili čevlji. Oskrbnik Andrej Karničar je opazil stanje njegove obutve in nas povabil v zakurjeno kuhinjo. "Zdaj se pa sezuj," mu je rekel, "da bomo posušili tvoje čevlje in nogavice." Po tem topllem sprejemu se nam je Češka kočja priljubila, oskrbnik Andrej pa je za nas postal zgled dobrega oskrbnika.

Da se bo vedelo, s kom sem se tokrat pogovarjal, naj povem, da se je Karmen rodila v družini Kern, s prvo poroko je postala Karničar, po drugi, ki je bila zaradi protikoronskih ukrepov na vrhu Pristovškega Storžiča, 1759 m, se piše Klaura. "Storžič je meja, ki povezuje: z avstrijskega vrha lahko s pogledom zajamem kraj, kjer sem preživela skoraj pol stoletja, in skorajda tudi kraj, kjer se bom (!) postarala," je povedala.

Kdaj in zakaj si postala oskrbnica Češke kočje?

Hahaha, to zveni, kot da v življenju kaj načrtujem. Začela sem delati konec devetinsedemdesetega z atom Andrejem, takrat je bil še stric Andrej.

Poznejšim tantom?

Ja, po petih letih sva se z njegovim sinom Davom poročila, dobila družino, Anjo, Aljaža, Dorotejo, in tako naprej. Češka kočja je bila vedno del Karničarjeve družine. Zmerom sem po svojih možnostih pomagala, najprej atu, za njim Irmu, nato novoročenemu Drejcu. Skupaj z otroki smo pomagali v poletnih dneh, vsi trije so svoje prve šilinge zaslužili v koči. Nato sem bila dve leti, 2004 in 2005, tukaj prvič oskrbnica. Potem

sem šla v "inozemstvo" v Bohinj (*smeh*). Dve leti sem bila čez poletje Pri sedmerih jezerih, nato štiri leta na Komni. To se je odvijalo samo od sebe, nič nisem planirala. Takrat sem potrebovala prostorsko oddaljenost; zato sem poiskala nove dobre ljudi. Zdaj sem šesto leto drugič oskrbnica v tej koči.

Sama konkretnih ciljev nikoli nisem imela, v zakonu so bili skupni. Kaj lahko se je podrediti velikim ciljem, kadar svojih nimaš. Aktivno življenje se je odvijalo predvsem v okviru družine. Vedno sem šla z veseljem plezat, tu okoli sva z Davom potegnili kar nekaj novih smeri. Davo me je učil gibanja v gorah, jaz njega predvsem retorike in nastopanja – bila sem njegova kritičarka in sooblikovalka prvih predavanj ... Na koncu se nama ni izšlo, kljub temu so rezultati odlični, saj imam tri otroke.

Nekje sem prebral, da si oskrbnica z dušo. Je bil tvoj vzor oskrbnika tast Andrej?

Vsekakor je bil on moj prvi stik s tem okoljem. Za naju s sestro je skrbela stara mama, ker sta šla starša za *gastarbajterja* v Nemčijo. Zato ni bilo priložnosti, da bi

hodili v hribe. Konec osemletke sem prvič prišla do Češke koč. Pri atu sem imela občutek, da se spomni vsakega planinca, čeprav je imel svoje *finte*, ki sem jih nehote posvojila. Spraševal je po ovinkih, od kod je kdo prišel, in povezal nitke skupaj. Definitivno je bil kot oskrbnik legenda.

Se strinjam. Ker v koči ni elektrike, nimate zamrzovalne skrinje in hladilnika. Kakšne težave vam to povzroča?

Da ni elektrike, je gotovo dodatna obremenitev za osebe. Po drugi strani pa ta manko ohranja prvobitnost. Kot gorniška vas smo prodrli med nove strukture gostov. Zunaj vprašajo, ali lahko vstopijo v čevljih, ker vidijo stare lesene deske, in so popolnoma prevzeti, očarani. (Sicer pa ne bi bilo neumno, če bi se sezuli, ker bi enkrat manj ribala.) Koča brez elektrike je nekaj, kar bo vedno bolj iskano. Sama bi jo želela imeti v polovici hiše – v kuhinji, sanitarijah in moji sobi, drugje pa ne. Ljudje so presenečeni nad romantiko, ki vlada v naši koči, redkokje to še lahko doživijo. Predvsem tujci omenjajo avtentičnost zgradbe in pristnost doživetja, zato veliko ljudi pravi, da je ta koča njihova najljubša bajta. Čez les ga ni. Najti moramo način, kako bi olajšali delo ekipi in ohranili čar starih časov za goste. Ker ni hladilnika, ne moremo delati hrane na zalogo, pripravljamo jo v majhnih količinah, sproti. Žal sčasoma padaš v ustaljene navade in delaš eno in isto, ker imaš *grif*, kot se reče. Ko zmanjka, se hitro pripravi, malo doda – to je ubijajoče. Za popestritev jedilnika bi potrebovala kuharico ali kuharja, ne pa da pol ali večino dneva opravljam tlako (včasih se res tako počutim) v kuhinji in mi pripade samo nekaj ur za "animacijo gostov". Resnično pa si želim, da bi vsak obiskovalec na glas pozdravil, ko pride v koč, da bi se ohranila ta lepa navada, in tudi zato, da bi ga slišala v kuhinjo in vedela, da je nekdo prišel. Prevečkrat se pozdravljanje opušča, kar je žalostno, tudi na poteh izginja. Veliko ljudi ne pozna več bontona, ki je veleva, naj vzpenjajoči prvi

pozdravi sestopajočega in mu s tem izkaže spoštovanje. Dostikrat pride družina, otroci pozdravijo, odrasli pa ne. Zmeraj več je starejših, ki ne pozdravljajo. Se zavedamo, kaj izgublamo s tem?

Kaj bi v koči še spremenila?

Velike sobe bo, glede na razmere, treba preurediti v manjše, v nekakšne koje ali niše. Zdaj lahko v njih spijo samo družinski člani ali zaključene skupine, individualni gostje pa ne. Kakor koli, domačnost mora prevladati pred praktičnostjo. Problem, ki prihaja, je prenasičenost (*overtourism*). Seveda si vesel, če *pokasiraš* več denarja, a množičnost se mora nekje ustaviti. Poglejmo, mi imamo malo prostora. Za šankom lahko dela samo eden, v kuhinji trije in dva, ki ves dan ročno pomivata posodo. Povsod po Evropi so hribovske koč, v katerih so kosila od 12 h do 14 h, večerje od 18 do 20 h, vmes pa ...? Pod Grossvenedigerjem sem bila šokirana, ker v koči izven urnika nisem dobila hrane. Fiksni urnik omogoča zaposlenim utečen ritem – namesto "gas do konca, dokler se koč ne izprazni". Pri nas je samoumevno, da ob vsaki uri vsaj nekaj dobiš za pod zob. Tudi tu bomo morali najti nekakšen kompromis. Popestritev ponudbe je moj trn v peti, ampak roko srce, kdaj pa doma kuhate štruklje, kadar ni elektrike? Za veliki šmaren smo cvrli flancate zunaj na balkonu. Pristopila je neka gospa in nas nadrla, da se "stari Karničar v grobu obrača, ker smo zasmradili z oljem". Z mojim predlogom, naj se sprosti (!) na ležalnikih malce stran od koč, pa tudi ni bila zadovoljna.

Kakšna je razlika med domačimi in tujimi gosti ter planinci in enodnevnimi obiskovalci?

Enodnevnih gostov je vedno več. Tujci, nastanjeni na turističnih kmetijah, največ pri Makeku in na Šenkovi domačiji, prihajajo k nam na tipično domačo hribovsko hrano in morda prespijo eno noč. Naša koč ima veliko reklame na Češkem, za katero nam ni treba niti migniti. Stereotipi o čeških planincih so že

Karmen in začasno delovno mesto na terasi Češke koč
Foto Fritz Klaura

Na smučarskem
tečaju
Foto Fritz Klaura

zastareli. Današnji češki planinci hodijo v hribe enako opremljeni kot mi, Slovenci. Zaskrbljujoče pa je, da obiskovalci gora kupljene opreme velikokrat sploh ne znajo pravilno uporabljati, ne glede na narodnost. Tukaj se pokaže pomen planinske tradicije, šolanja v okviru društev, zveze ... Čehi vprašajo, ali lahko kaj svojega pojedjo. Ko pride mladina, jim povem, da lahko kuhajo pod balkonom na letnem pultu, kjer je zavetje, in da naj ne zamastijo umivalnice s pomivanjem posode, ampak naj pridejo v kuhinjo. Boleče je, kadar pridejo gostje v hišo in samoumevno razpakirajo svojo hrano. V tujini tega ne delamo, kajne?

Slišal sem, da snemajo film o Češki kočī. Kako je s tem?

Premiera bi morala biti že 26. septembra, a je zaradi korone ni bilo. Če bo letos v Pragi Festival alpinizma, ga bodo predstavili tam; gotovo pa tudi pri nas.

Prej si omenila, da je Jezerško prva gorniška vas v Sloveniji. Kaj to pomeni za Češko kočī?

Hja, mogoče se to bolj pozna na nas samih. Za ocene in analize "posledic pristopa" je še prezgodaj, zaradi korone se bo to še bolj zamaknilo ... Izšla je zelo kakovostna trojezična brošura. Nekateri so prišli samo zato, da so videli kočī. Gorniška vas pomeni občutek pripadnosti in povezanosti s kraji, ki so v podobni situaciji ali pa se kljub drugačnosti spopadajo z enakimi problemi. Želimo si nekoliko več zaslužiti s turizmom, obenem pa se bojimo, da bi turizem vplival na naše navade, naš način življenja. Naj se tujci prilagodijo našemu načinu, ni treba, da bi nam spreminjali življenje. Oni bodo odšli domov, mi bomo tu živeli naprej. Če ga bodo preuredili po svojem okusu, jim ne bo več zanimiv in ne bodo več prišli. Gorniška vas mora funkcionirati tako, da ohranja avtentičnost kraja. Mogoče smo za koga malce čudni, po drugi strani pa ravno zaradi tega zanimivi. Če je povsod enaka ponudba, nimaš kaj izbirati in ti je vseeno, kje si.

Katere zahteve je treba izpolniti, da te sprejmejo med gorniške vasi?

Predvsem je pomemben trenutni status: sam kraj, njegova lega, turistična infrastruktura, zgodovinska in aktualna razvojna naravnost, gorniška preteklost. Če že obstajajo kake naprave, npr. v Avstriji in Nemčiji imajo polno žičnic, jih ne smejo več širiti; vse kolesarske poti morajo biti v ravnovesju; kjer jih naredijo, jih morajo vzdrževati in nadzorovati. Vožnja po vlakih in kar počez je prepovedana. Ponudba da, toda kontrolirana. Vedeti moramo, kaj se dogaja, da razne poškodbe takoj popravimo. Gorniška vas enako poudarja orientiranost na naravo in na človeka, njegovo kulturo bivanja. Da kraj oziroma ljudje, ki živijo od turizma, ne bi izgubili kvalitete svojega življenja.

Poglej, Jezerško nima niti sedemsto prebivalcev. Koliko turistov največ prenese dnevno en tak kraj? Več kot dva tisoč ljudi na noč tu ne sme prespati. Hvala bogu, zaenkrat še nimamo nobenega grdega hotela. Naval je bil, vse je bilo polno in je še. Vendar še ni turističnih hord z avtobusi, ki bi zaradi množičnosti ogrozili domačine. Recimo, Zermatt je imel konec leta 2018 skoraj 5800 prebivalcev, turistov pa najmanj desetkrat toliko. To ni normalno. Majhno okolje tega ne more preživeti brez posledic.

Kaj je značilnost partnerskih obratov?

Sistem gorniških vasi je pred dobrimi dvajsetimi leti ustanovila Avstrijska planinska zveza. V dveh desetletjih je postal zaščitna turistična znamka. V Innsbrucku so ga zelo dobro zasnovali in ga zelo dobro vodijo. Kandidat, ki za simbolično letno članarino pristopi k partnerstvu, se lahko ukvarja s turizmom, goji koze ali kaj podobnega, in dobi značko partnerja gorniške vasi, kar pomeni, da izpolnjuje določeno kakovost. Značka je namenjena turistom, ki to kategorijo zasledujejo. Kot partner se zavežeš k določenim standardom. Predvsem se zavežeš za proizvodnjanje in prodajo lokalnih proizvodov. To je najpomembnejše, aktivna podpora lokalnim proizvajalcem – kmetom, obrtnikom, turističnim ponudnikom. In seveda vse z ekološko nespornim poreklom. Na nas je samo, da ozavestimo ponudnike, jih opogumimo in pomagamo pri razvoju novih ponudb. Naš zdajšnji župan je bil najprej na šolanju v lokalni ekipi Gorniških vasi in tudi v tem smo vzorčni model gorniških vasi (*smeh*).

Mimogrede, s kočī na Ledinah sodelujete ali ste konkurenca?

Roko na srce, Ledine nam ne morejo biti konkurenca. Govorim o kočī, ne o ljudeh! Lahko bi se požrla od *fovsije*, ker imajo precej dlje sonce kot mi (*smeh*), lokacija je fantastična, tudi ljudje so v redu, s tem gospodarjem se zelo dobro razumemo. Dejstvo pa je, da ta kočī ostaja nekakšen tujek, kljub vsemu. Saj tudi Jezerjani hodimo gor. Ko je bil oskrbnik še Franci (Beguš,¹ op. M. S.), sem bila velikokrat na Ledinah na koncertih. Sama bajta pa je zame grda, deluje mrzlo ..., tak je moj občutek.

¹ Planinski vestnik, 2019/3.

Kdaj so začele v kočo prihajati delovne roke kot pomoč s Češke?

Predsednica društva Anja (Karničar, op. M. S.) je kočo prijavila na spletno stran prostovoljnega dela HelpX. Mladina izbere kraj in pride pomagat. Za hrano in spanje delajo štiri ure na dan. To je način poceni preživljanja dopusta. Prve dve leti ali tri leta so prihajali z vsega sveta. Potem pa je Ladislav Jirásko² vprašal, ali bi lahko prišli pomagat Čehi. Čez čas me je vprašal, ali mi ustreza, da bi bili prostovoljci samo Čehi. Seveda, meni je vseeno. Zanimanje je bilo tako veliko, da so bili v dveh dneh vsi termini zasedeni. Sprva je bilo nekaj starejših parov, a takih ne moreš poslat čistit stranišča, saj so starejši od tebe, lažje je reči mlajšim. Zelo smo zadovoljni, ker dobro delajo. Poleg tega, ko imamo prostovoljce, lahko zaposlimo manj delavcev, ki jih moramo plačati. Kolikor sem izvedela, so delavci po kočah – morda ne čisto vseh – mizerno plačani. Tristo do štiristo evrov na mesec za najmanj štirinajst ur dela na dan! Če društvo vodijo ljudje, ki si ne polnijo lastnih žepov in so najmanj kakšen teden izkusili vsaj življenje, če že ne dela v planinski koči, je osebje bolje plačano. Vzpostaviti bi morali pravičen sistem. Pri nas so za različne profile različne osnovne dnevne postavke, nato se glede na uspešnost sezone izplača stimulacija, ki je odvisna od prihodka. To se mi zdi pravično. PD Jezerško je majhno društvo. Prihodek od koč gre tudi za delovanje društva, za njegove odseke. In v zadnjih se oblikujejo obiskovalci gora naslednjih desetletij, zato je to zelo pomembno.

Ima koč čistilno napravo?

Bili smo med prvimi v Sloveniji, ki so postavili čistilno napravo, kar pomeni, da je že zastarela. Zbiramo sredstva za novo, tudi na Češkem poteka velika zbiralna akcija.

Ko se planinska sezona konča, moraš delati nekaj, od česar lahko živiš. Morda z animacijami v okviru s. p.?

To je bilo še prej, ko sva imela z Davom tedenske šole v naravi v nekdanji Planinki. Zdaj pomagam pri turističnih dejavnostih, letos pa grem najprej na svoje prve medene tedne!

Kdaj si bila na Matterhornu?

Leta 1992. Takrat sem bila še na porodniški za mlajšo hčerko, tehtala sem sedem do osem kilogramov več kot zdaj. V kombiju je bil še prost sedež, Luka (Karničar, op. M. S.) me je povabil, naj grem zraven, brata Drejca mi je dodelil za vodnika. Davo je bil takrat že serviser in je bil stalno na poti, tako da sem bila nekako jaz na vrsti. Do vrha sem se primučila, ker Drejc ni dovolil, da se odvežem, in ker je pri bivaku preveč smrdelo. Eno najlepših "priborjenih naključij" v mojem življenju. (Nasmešek.)

Je bilo potem še kaj podobnih tur?

O, ja. Z Davom sva šla samo na Mont Blanc, sicer pa

sem hodila z našim odsekom: Ortler, Bernina, Dôme de Neige des Écrins v Daufineji ... na letnih taborih.

Menda uživaš v turnem smučanju?

Ja, ni lepšega od turne smuke. Je pa težko najti razmere. Nisem odlična smučarka, tako kot je večina Jezerjanov, kot otrok nisem smučala. To se zelo pozna. To vidim tudi v novi družini. Otroci, ki od malega smučajo, so samozavestni, nimajo nekakšnega prastrahu ali kaj, peljejo povsod. Jaz tudi, ampak *abručam*, oni pa zavijajo.

Davo v svoji knjigi *Alpinizem, samoljubje, ljubezen* tvoje ime piše s C. Zakaj?

Torej, moje ime v španščini pomeni pesem, dekliški priimek pa v nemščini jedro. (O upravičenosti poimenovanja bi lahko najbrž razpravljali zelo dolgo.) Začela sem se podpisovati s C, ker mi je bilo všeč. Špansko ime naj bi se pisalo po špansko, saj nismo *karadžiči*.

Z Davom sta kar dosti plezala?

Ja, v začetnem obdobju sva, tudi nekaj prvenstvenih. Ravno letos je v koč vstopilo dekle in naročilo dve pivici: "Danes sem si ga pa zaslužila."

"Ja, seveda, če si že prišla do sem."

"Ne, ne, v Šangri-la sem bila."

"A *dej nehat*, a res! A je še tako lepa, nimam pojma, že toliko časa je minilo."

"Ja, vem, vi ste jo plezali, prvenstveno. Res je lepa."

Imela je izpitno turo za alpinistko. Prijetno mi je dela njena omemba. Ko sem jo plezala, sem se pisala še Kern. Planinske koč so predvsem zatočišča, kamor pobegnemo pred stresnim vsakdanom, kjer iščemo in najdemo lepoto, toplino in z malo sreče kaj dobrega za želodec. Oskrbnik ali oskrbnica sta tudi varuha svojega okolja, zanj morata skrbeti. V tem smislu pozivam k razmisleku, da v kočah uvedemo obvezno uporabo lastnih rjuh. Nekaj ton posteljnine za enkratno uporabo manj bi letno pristalo na smetišču. In magične besede – dober dan, srečno in na svidenje. ●

Karmen na srečanju gornjskih vasi v Ramsauu v Nemčiji, 2019
Foto Fritz Klaura

² Planinski vestnik, 2015/9.

Iztok Tomazin

*Pristanek pod
Veliko Cino
Foto Nejc Sedovnik*

Nad prepadi Dolomitov

U prostem padu med velikani

Večer je kmalu po prihodu pod južna ostenja Treh Cin postal čaroben. Avto in sopotnike sem zapustil v megli, ostanku nedavne nevihte. Na vetrovnem sedlu, kjer se pot nadaljuje na severno stran, se je vlažna sivina razkadila in zagledal sem svetovno znani prizor, ki navdušuje turiste, plezalce in še koga. Čeprav obremenjen z načrtom naslednjega dne, sem zelo užival med hojo pod severnimi stenami Cin, katerih navpična in previsna mokrota se je lesketala v temno rumeni svetlobi zahajajočega sonca. Na meliščih pod stenami sem se ustavljal in raziskoval. Bolj kot prehodi in potek legendarnih plezalnih smeri so me tokrat zanimala vznožja sten. Od daleč je bilo videti lepo, od blizu ne več. Skale so bile velike, med njimi balvani, o mehkem šodru ni bilo ne duha ne sluha. Tudi ostankov snega, na katerega sem upal, ni bilo več. Zoprno in nevarno bo, v takem si hitro zlomiš nogo ali se zgodi še kaj hujšega, še posebej ob neugodnem vetru.

Zjutraj dežuje. Krasno, ne bo naporov, napeptosti, tveganja in strahu, me prešine v omotici ranega prebujanja. Poležaval bom v najboljši družbi v šotoru na strehi avtomobila in pozneje, če ne bo preveč deževalo, si bova privoščila kak sprehod ali lažji vzpon v okolici. Hkrati pa kljuva: gre vendar za severno steno Velike Cine, cilj je veličasten in zelo blizu, motivacija velika, velja vsaj poskusiti ... Notranji boji niso dolgi, že vnaprej vem, kaj bo zmagalo.

Nejcu in Jordanu, ki sta noč prebila nagneta v sosednjem avtu, sporočim, da sem kljub turobnemu vremenu pripravljen poskusiti. Jordan se odloči, da bo ostal na suhem in varnem, z Nejcem pa še v temi odrineva. Deževati kmalu preneha in podarjen nama je barvit sončni vzhod med valujočimi meglami in

mračnimi, mokrimi ostenji. Ko prispeva v vznožje južne stene Velike Cine, se spet ulije. Pod previsom v dvomih vedriva, ko pa ugotoviva, da sta prva dva raztežaja še suha, zaščitena s previsom, nenavezana nadaljujeva. Bolj zaradi občutka, da sva resno poskusila, kot zaradi upanja, da bo vreme milostno.

Vztrajnost pa se nama povrne. Oblaki se trgajo, med njimi preseva težko pričakovana modrina in kmalu topla svetloba oblike lesketajoče se skalovje namočenih ostenij. Nekaj raztežajev normalke se zaradi nerodnih, težkih nahrbtnikov in nepoznavanja terena varujeva, ostalo plezava nenavezana. Vreme je vse lepše in kmalu se kopljeva v soncu pod modrino neba, ozaljšano s puhastimi oblaki. Seveda uživava v plezanju, a vrh Velike Cine je danes le vmesni cilj. Prav nobenega

olajšanja ne čutiva, ko ga doseževa. Nasprotno, napetost na najvišji točki Treh Cin hitro narašča. Tu sva oba prvič in tuhtava, kje je tisto edino primerno mesto na robu severne stene, ki so nama ga opisali prijatelji. Kakih petnajst metrov pod vrhom na severni strani mora biti. Tam je gruščnata ploščad z odsekanim robom. Kolovrativa po robu stene, pod nama je petsto metrov praznine, prepad severne stene Velike Cine. Izbereva majhno ploščad, ki se nama zdi najprimernejša, a niswa povsem prepričana. Negotova se vrneva na vrh in si začneva nameščati *oblecki*.

Kmalu za nama na vrh priplezata vodniški navezi, eno od njiju vodi celo šef lokalne vodniške organizacije. Ko naju vidi v *oblekcah*, pove, da je bil pred nekaj leti prisoten, ko je bilo na vrhu z enakim namenom kot midva nekaj Slovencev in Avstrijcev. Seveda, poznam njihovo zgodbo, med njimi je bil moj mentor za skoke BASE¹ in prijatelj Stane Kranjc. Vodnika nama prijazno pokažeta mesto, kjer so takrat skočili, in postaneta celo snemalca. Vsak na eni strani se postavitava na rob stene.

Prvi z odličnim odzivom skoči Nejc, dobrih deset sekund pozneje se globoko spodaj odpre njegovo padalo. Po minuti letenja pristane na melišču pod steno Zahodne Cine. Uspelo mu je, me prešine kratkotrajno olajšanje, takoj zatem pa se potopim v usodnost naslednjih trenutkov. Vse svoje 45-letno alpinistično življenje si prizadevam, da med plezanjem ne bi padel, saj je prepad alpinistu največja groznja. Zdaj pa bom zavestno skočil z roba stene v prepad ...

¹ BASE je angleška kratica za Building (zgradba), Antenna (antena, nenaseljen stolp), Span (most, obok, kupola), in Earth (klif ali katera koli druga naravna formacija). Kratice nakazujejo, od kod skačejo padalci, ki se ukvarjajo s to zvrstjo padalstva.

V tesni *oblecki* mehkih nog prikoracam na rob. Prepada pod seboj čutim z vsem telesom, nočem pa gledati vanj. Pogled fiksiram na točko pod obzorjem, kar mi bo pomagalo zavzeti ustrezen položaj takoj po odzivu. S podplati gozjerjev skušam kar najbolje začutiti podlago, da se bom lahko čim močneje in čim bolj simetrično odrinil. Vsaka napaka med odzivom in v prvih sekundah po njem je lahko usodna.

Ko v popolni zbranosti dosežem trenutek odločitve, globoko vdihnem, počepnem, zamahnem z rokami nazaj, telo se počasi preveša nad globino, sledi siloviti odziv in zamah z rokami naprej ... skok na glavo v prazno. Temno siva mokra skala vršnega dela severne stene z vedno večjo hitrostjo drsi ob meni, tok zraka ob ušesih silovito buči. Sekunde pospešenega prostega pada so seveda neopisljive, hitrost se stopnjuje, *oblekca* se napihne in zakoni aerodinamike so moja vse stabilnejša vez z življenjem. Poletim v lepi krivulji, stena za mojim hrbtom se oddaljuje in melišča v vznožju stene so vse bližja. Po enajstih sekundah prostega pada in letenja je čas za naslednji kritični dogodek. S sunkovitim, kar najhitrejšim, mnogokrat naitreniranim in vizualiziranim gibom sežem za hrbet, otipam ročico padalčka, jo potegnem in odvržem. V naslednjih desetinkah sekunde se padalček napihne in izvleče glavno padalo. Odpiranje kupole je sunkovito, siloviti pojemek do obisti strese vse telo. *Baserska* padala se odpirajo mnogo hitreje in bolj grobo kot padala za skoke iz letala, kar je razumljivo, saj pri skokih BASE padala praviloma odpiramo precej nizko nad tlemi, seveda tudi nimamo rezervnega padala. Olajšanje, ko nad seboj začutim in zagledam odprto kupolo, je izjemno. Sledi še dobra minuta letenja v nemirnem zraku med Veliko in Zahodno Cino. Napetost še zadnjič naraste pred pristankom. Ne morem

Skok z Velike Cine
Arhiv Iztoka Tomazina

oceniti smeri vetra, melišče pod Zahodno Cino pa je strmo, posuto z velikimi skalami. Prav tu, po enakem skoku, se je pred nekaj leti grdo poškodoval eden od bratov Huber. Napačna presoja in majhna napaka sta se končali z več operacijami.

Moj pristanek je trd, komaj ostanem na nogah. A blag zvin gležnja se zdi majhna cena za izjemno doživetje. Ko pridem k sebi, zagledam Nejca, ki je pristal v bližini. Od spodaj pa se že bližata Mateja in Jordan. Štirje veliki, sončni nasmehi.

Castello

Za dolomitski vrh Castello delle Nevere še nisem slišal, še manj za njegovo zahodno steno, dokler me italijanski kolegi med mojim rednim mesečnim obiskom Arca in Monte Brenta niso povabili, naj se jim pridružim. Stene nad Gardskim jezerom že zelo dobro poznam, v zadnjih letih sem bil tam vsaj stopetdesetkrat in le enkrat ali dvakrat sem zaradi premočnega vetra sestopil peš. Niti malo se nisem naveličal, saj gre vsakič za intenzivno, napeto in bogato doživetje, a Dolomiti so le Dolomiti, zato jim bom tokrat dal prednost. Poglobil sem se v literaturo in ugotovil, da sem pod steno Castella celo že hodil in jo gledal s sosednjih sten Torre Trieste, Torre Venezia in Torre di

izkušenimi *baserji* v Italiji, Maurizio di Palma - Maurry pa je sploh svetovno znan, saj velja za Zemljana z največ skoki BASE. Bil sem presenečen, da nihče od njih še nikoli ni skočil s Castella. Naš cilj je bil spoznati pot in odkriti pravo mesto za skok z vrha stene, saj so fantje nameravali čez teden dni organizirati padalsko srečanje v Dolomitih, predvsem za goste iz Amerike. Povabili so me, ker se dobro poznamo, pa tudi zaradi mojih alpinističnih izkušenj.

V jutranjem polmrazu oprtani z zajetnimi nahrbtniki zapustimo svoje štirikolesne spalnice in zagrizemo v zaprto makadamsko cesto proti koči Vazzoler. Maurry si je nedavno pri doskoku zvil gleženj, zato nas bo čakal ob pristanku pri Tržaški koči. Nad nami se preveša mogočna, navpična in previsna južna stena Torre Trieste, kraj lepih, davnih spominov. Pred skoraj štirimi desetletji sva s Čito zdrvela čez njo po legendarni Cassinovi smeri in sploh se nama ni zdelo zelo težka. Pod steno zavijemo desno in po komaj opazni stezi čez več skalnih pragov v treh urah prilezemo na rob stene Castella. Začnemo dolgo, sprva neuspešno iskanje. V oporo nam je le nekaj filmčkov kolegov iz različnih držav, ki so tam že skočili. Plazimo se na odsekane robove prepada, zremo v globino, mečemo kamenje, Chris je prinesel celo laserski

Avtor v zraku
Arhiv Iztoka
Tomazina

Babele pred skoraj štiridesetimi leti, ko sem tam plezal s Hipijem in Čito. Obeh žal že dolgo ni več. Hiji je ugasnil v Julijcih, v severni steni Draškega vrha. Čita pa v Himalaji, med sestopom z osemtisočaka Jalung Kanga.

Divja zahodna stena Castella se dviga prav nad Tržaško kočjo, kjer parkirajo obiskovalci teh gora, vključno z alpinisti, ki plezajo v legendarnih smereh Tržaškega in Beneškega stolpa. Zaradi bolj znanih mogočnih sosedov jo verjetno komaj kdo opazi.

Tako sem se nekega poletnega večera znašel pri Tržaški koči v zanimivi, ugledni padalski družbi profesionalcev. Marco in Chris sta med najboljšimi in najbolj

merilec razdalj. Ocenjujemo teren in štejemo sekunde do udarca v steno, razmišljamo, ali bi šlo. A povsod je kmalu pod robom kaka polica ali izboklina, v katero bi zadeli po odskoku. Po dvigajočem se robu stene pridemo skoraj na vrh gore, izpustimo le srednji, zasneženi del. Ni nam jasno, zakaj ne najdemo ničesar primernega za skok. Očitno bo treba zagristi v najmanj vabljiv del grebena, do katerega je z vrha gore nekaj lažjega plezanja in prečenje strmih snežišč. Opremljeni smo »odlično«: superge namesto gozjerjev, derez in cepinov seveda nimamo, saj je poletje, pa tudi nikamor jih ne bi mogli spraviti med skokom. Meni teren seveda ne dela težav. Hitro splezam navzdol in prečim snežišča ter na grebenskem vrhu najdem mesto, za katero sem prepričan, da je pravo. Marco in Chris nista alpinista, zato imata precej več dela. Počasi, vsa napeta se plazita po snegu in čakam ju debele pol ure. V tem času se predvsem psihično pripravljam na skorajšnji skok.

Sledi dobro znana procedura, ki pa nikoli ni enaka. Vsakič je prežeta z nadvse intenzivnimi občutki, med katerimi kraljuje naraščajoči strah, tokrat še posebej, saj bomo skočili v neznano. Chris prepad izmeri z laserjem, vse skupaj pa preverimo še na klasičen način – z metanjem kamna, opazovanjem njegove

krivulje padanja in štetjem sekund do udarca v steno. Štiristo metrov je visoka stena, skoraj dvanajst sekund pada kamen. Sliši se obetavno, a kaj ko navpični del stene z leve in desne omejujeta manj strma stebra, v katera lahko treščiš, če te v prvih sekundah po odpru zanese ali obrne.

Skočil bom prvi. Na robu stene spet izgine skoraj vse. Ni več čudovitih okoliških vrhov, ki se zajedajo v modro, z redkimi puhastimi oblaki posejano nebo, niti drugih lepot dneva v osrčju Dolomitov. Ostala sta le velik, do trenutka odločitve za odskok stopnjujoči se strah in še večja želja skočiti in poleteti v prepad. Ko se odrinem v prazno, izgine tudi to. Za dobre pol minute se telo in vse drugo, kar me opredeljuje, zlijejo v prvinsko letenje ...

... nekje na sredi poleta me pri največji hitrosti sunek turbulence grobo strese, tako da to opazi celo Maury iz doline. Še preden me obrne ali strmoglavi, s celim telesom ublažim sunke in nadaljujem. Ko pridrvm nad dolino, odprem padalo, in ko se v bučnem trenutku olajšanja odpre, se začnejo iztekati sanje letenja pod rdeče rumeno modro kupolo, ki se bodo končale po dotiku s tlemi. Takrat mi bo nasproti že prihajal nasmejani Maury z dvignjenim palcem, kmalu zatem pa bosta iz modrega neba nad nama, tudi široko

*Pogled v dolino
tik pred skokom s
Castella
Arhiv Iztoka
Tomazina*

*Jutro pod Civetto,
zadaj Monte Pelmo
Foto Iztok Tomazin*

nasmejana, priletela Marco in Chris. Preplavljeni z nepopisnim zadovoljstvom bomo preživeli ostanek dneva in sploh ne bo pomembno, kaj se bo še dogajalo.

Civetta

Kazalo je slabo. Ko sem se pozno popoldne iz Arca peljal proti Allegheju, je bil prvi pogled z vrha prelaza San Pellegrino na orjaško severozahodno steno Civette zelo nespodbuden. Tisoč dvesto metrov visok in tri kilometre širok zid je bil ovit v težke, nacefrane, sive oblake in močno je deževalo. Blizu konca strme ceste od Allegheja proti vznožju gore sem za trenutek stopil iz avta v naliv. Oglušujoči grom v spremstvu ostre svetlobe me je zamajal, da sem otrdel in skoraj v istem trenutku odskočil. Strela je usekala zelo blizu, zato sem jo hitro pobral nazaj v zavetje pathfinderja, tako nastanega z opremo, hrano in obleko, da je bil prostor samo na vozniskem sedežu. Zlovešče opozorilo pred smelim načrtom jutrišnjega dne?

Na izteku ceste sem srečal znance iz Arca, s katerimi smo bili zelo ohlapno dogovorjeni, da se zvečer dobimo v koči, tam prespimo in navsezgodaj naslednji dan odidemo na Civetto. Dva Italijana, dva Poljaka in Mehičanka. Deževati je kot po naročilu nehalo in v suhem smo po dobri uri hoje dosegli kočo Coldai. Potreboval sem boljši stik z goro, zato sem v polmraku sam nadaljeval do prelaza nad jezerom in se sprehodil proti steni. Bila je ogromna, ovita v oblake, temna in povsem mokra. Mogočen, a neprijazen prizor. Na plezanje v takem ne bi niti pomislil, ampak naši načrti so bili drugačni. Goro sem doživljal precej drugače, kot bi jo, če bi bil namenjen plezat.

Večer je minil v negotovosti in vznemirljivi radovednosti: kakšen bo videti rob stene, kako grozen bo prepad pod njim, kakšni bodo moji občutki, kako se bom soočal z njimi? In seveda, kako bo šlo v zraku, v prostem padu. Enako ali še zanimivejše po psihološki plati kot po gorniško letalski, tako kot velja za vsak skok BASE v gorah.

Budilka se oglasi v trdi temi, a z mislijo na cilj je budnost takojšnja. Otvorjeni zakoračimo v noč, ki prav počasi jemlje slovo. Ko smo pod vzhodno steno Civette, se oranžna krogla počasi priplazi izza nazobčane obzorja. Ob silueti mogočnega Monte Pelma, podobnega trdnjavi, se vzpenja v temno, jasno nebo, mi pa se za nekaj čarobnih minut ustavimo. Ferata, ki nas bo privedla na glavni greben, je lepa, strma in slikovita. Pogosto čakam kolege in uživam v jutranjem soncu, napetost pa narašča. Želim čim prej priti na rob stene, hkrati pa bi rad čim bolj odmaknil trenutek odločitve pred skokom.

V škrbini na glavnem grebenu, kjer pot prvič z vzhodne preide na severozahodno stran, se ustavimo. Pod nami je ena najmogočnejših in najbolj znanih sten v Dolomitih. Tik ob vrhu Punta Civetta se vsak na svoji polički oblačimo in nameščamo opremo. Za moralno oporo vedno porabim vse, kar je pri roki. Tokrat je to tudi kipec Marije, vzdian v previsno steno tik nad »mojo« poličko.

Ko smo pripravljeni, kot raznobarvni pingvini v krušljivi skali okorno splezamo dvajset metrov navzdol na polico, pod katero je prepad. Tudi tokrat se izogibam pogledu v globino. Verjamem kolegom, ki so tu že skočili, da je pod odsekanim robom police stena

dovolj strma, da bom ob dobrem odzivu in pravilnem položaju telesa zvozil.

Marco in Juri se v prepad poženeta skupaj. Močno se odrineta, vtis je, kot bi za trenutek zalebdela, nato izgineta. Čez nekaj sekund ju zagledamo globoko spodaj, že mnogo manjša. Kot dva drobna reaktivca letita proč od stene proti Allegheju. Odlično jima gre, morda bosta celo dosegla obalo jezera ... Nenadoma se Marco, zaradi oddaljenosti komaj še viden, na videz ustavi. To ne pomeni nič dobrega. Očitno je izgubil hitrost, prenehal leteti in omahnil proti tlom. Vsi napeti gledamo, nestrpno čakamo in odleže nam šele, ko se že precej nizko nad gozdom končno odpre njegovo padalo. Uf, to je moralo biti blizu.

Potem sem na vrsti jaz. Marta in Bart me napeto opazujeta. Kljub mehkim nogam se na vso moč odrinem. Zrak zabučí v pospešenem prostem padu. Ker sem se odrinil preveč pokonci, me v naslednjih trenutkih postavi preveč na glavo. Sivo rumena stena dokaj blizu z vedno večjo hitrostjo drvi ob meni. Končno sem dovolj hiter, da začne delovati aerodinamika in lahko začnem leteti proč od skalovja. Je najnevarnejši del skoka za menoj?

Sprva mi gre odlično, letim visoko nad melišči v vznožju stene, položaj telesa se zdi dober, krivulja leta je odlična, morda bom dosegel Alleghe ... A razpon med pravo hitrostjo in vpadnim kotom, ki ključno vplivata na letenje v *oblekci*, je ozek. Enako kot Marco neopazno izgubim hitrost in nenadoma začnem strmoglavljati v sotesko. Usmerim se z glavo navzdol, proti tlom in poskušam pospešiti hitrost, a je že prepozno. Komaj še pravočasno spoznam, da bom treščil

v tla, preden bom dovolj hiter za nadaljevanje letenja. Z nešteto krat ponovljenim, preizkušenim, kar najhitrejšim gibom otipam ročico padalčka in ga odvržem. Gledam navzgor z vseobsegajočim upanjem, da se bo kupola pravočasno odprla. To se res zgodi, sunek je silovit, da mi vzame sapo. Občutek imam, da mi je stisnilo hrbtenico in zabilo želodec v medenico. Potem pogledam dol ... Uf, ni dosti manjkalo, padalo se je odprlo vsega dvajset, morda največ trideset metrov nad drevesi, ki štrlijo z robov soteske. Zaslisim kletvice in globoko, hitro dihanje, a za olajšanje je še prezgodaj. Tako sem nizko, da mi grozi »pristanek« v ozki soteski s prepadnimi stenami, kar bo pomenilo strgano padalo, verjetno tudi poškodbo in reševanje. Precej časa letim nizko nad krošnjami viharikov in robovi sten, končno pa se globina pod menoj povečuje. A napeto ostane vse do konca. Najbližji kolikor toliko raven travnik je predaleč, pristajati bom moral na ozko, strmo poseko smučišča. Tik nad vrhovi visokih dreves se v ostrem zavoju spustim na poseko. Pristanek navkreber je popoln. Padalo, ki sta ga naredila prijatelja Stane in Andrej, se izkaže, jaz pa tudi. Sicer pa je znano, da so Atairjeva² padala najboljša na svetu. »Ustrašil si nas,« rečeta Marta in Bart, ko se dve uri pozneje nadvse dobre volje srečamo na obali jezera Alleghe. »Še bolj kot Marco ...«

Kolegi se vračajo v Arco, jaz pa se odpeljem k Tržaški koči nad Agordom. Ko se bom naslednji dan v jutranjem mraku spet vzpenjal na Castello, tokrat sam, se bo na jugozahodu, obsijana s prvo nežno svetlobo jutranje zarje, zableščala orjaška piramida Monte Agnerja. Kakšna gora! Nekaj ur pozneje bo moje telo spet poletelo z roba zahodne stene Castella v dolino, moje želje pa bodo letele še naprej, proti gori na jugozahodu. ●

*Avtoportret pred skokom s Castella
Foto Iztok Tomazin*

² Atair je slovensko podjetje, ki izdeluje najboljše padala za skoke BASE. Ustanovil ga je Stane Kranjc, legenda slovenskega prostega letenja, nasledil pa njegov sin Andrej.

Snežni plaz na Vrdelem

Na pustni torek, 25. februarja 1879, je velik plaz z Olševe opustošil kmetijo Verdel v Koprivni in terjal smrtno žrtev. Dogodek je ostal v senci katastrofe na severni strani Dobrača, ko sta na isti dan snežna plazova v Plajberku pri Beljaku (Bad Bleiberg) in Hüttenbergu terjala 39 žrtev. Zaradi odročnosti mesta plazu pod Olševo in pomanjkljivih vesti o dogodku v časopisju ta plaz do zdaj ni bil prikazan v kronoloških pregledih lavinskih dogodkov s smrtnimi žrtvami v Sloveniji.

Opuščena kmetija
Verdel leta 2010
Foto Peter Tomše

Mit ali resničnost?

Že pred leti je v Kocbekovih *Storijah*¹ pritegnila mojo pozornost zgodba *Pust na Verdeljem* o snežnem plazu z Olševe, ki naj bi jo Kocbek slišal v Solčavi. Opisuje, kako je plaz z Olševe na pustni torek porušil kmetijo Verdel v Št. Jakobu².

Pozneje sem z gozdne ceste proti Zadnjemu travniku pod Olševo večkrat zrl na propadajoče poslopje kmetije na Vrdelem³, se sprehodil do njega ali s smučmi prečil travnike pod njim, razmišljal o tem in upiral pogled v strma, severna pobočja Olševe. Begalo me

¹ *Storije*. Narodne pripovedke in pravljice iz gornjegrajskega okraja; zbral in uredil Fran Kocbek, Celje, 1926.

² Za območje Koprivne ob Meži je bilo včasih v veljavi in uporabi ime Št. Jakob (tudi mežiški Št. Jakob) po tamkajšnji cerkvi.

³ Vrdele - krajevno ime domačije; tudi Verdel, Verdev, Verdelje (izg. vrdele); na Verdeljem (izg. na vrdelem). Primer nastanka imena za domačijo Verdelje iz priimka Verdel s privedniško pripono za srednji spol -je. Pisna in govorna podoba imena Vrdele je posledica onemnitve -j- po nastali jotačiji v skupini -lje.

je vprašanje, ali bi plaz z Olševe lahko dosegel gospodarska poslopja v bregu na nasprotni strani Meže, po drugi strani pa mi je bilo jasno, da bi bil takšen dogodek le težko povsem plod ljudske domišljije. Čez čas mi je uspelo odkriti časopisne vesti o velikem plazu, ki je tisti pustni torek opustošil kmetijo, pozneje pa s pomočjo matičnih knjig župnije Koprivna in podatkov iz Franciscejskega katastra še dodatne podrobnosti dogodka.

Obilne februarske padavine

Vremensko dogajanje februarja 1879 je meteorološko zaznamoval zelo nizek zračni tlak. V drugi polovici meseca se je izoblikoval izrazit ciklon, ki je v smeri proti severu prečil Alpe. Povzročil je močne nevihte ter obilno deževje in sneženje. Vremenska postaja v Celovcu je 23. februarja zabeležila intenzivno sneženje, ki ga je spremljalo bliskanje in grmenje. Posebej močno je snežilo s 24. na 25. februar ter cel naslednji dan. Višina padlega snega je znašala 37 cm. V Karavankah je bila količina zapadlega snega še bistveno večja. Vremenska postaja na Obirju je v februarju skupaj izmerila 537 mm padavin. Območje zahodno od Beljaka in globoko v Dravsko ter Pustriško dolino je sneženje povsem ohromilo. V dolinah je bilo več kot meter novega snega, prekinjeno je bilo obratovanje železnice, v Karavankah je zapadlo več kot dva metra novega snega. Obilne padavine so v tedanji kronski deželi Koroški povzročile številne snežne plazove, tudi izjemnih razsežnosti, s smrtnimi žrtvami in veliko materialno škodo. Najhujša sta bila plazova z Dobrača, ki sta 25. februarja popoldne, ravno med pustno maškarado, in zvečer v Plajberku in Hüttenbergu terjala 39 človeških življenj. Zaradi razsežnosti katastrofe pod Dobračem je bil manj pozornosti deležen plaz z Olševe v Koprivni. Ta je terjal smrtno žrtev in uničil več poslopij ter pod sabo pokopal veliko živine.

Plaz z Olševe

Po celodnevem sneženju se je na pustni torek, malo pred sedmo uro zvečer, s severnih pobočij Olševe sprožil plaz v smeri Verdelove hube. Ni se ustavil v zasneženi strugi Meže, ampak je drl v nasprotno

Iz Franciscejskega katastra (sivo – gozd, zeleno – pašniki, planina) je razvidno, kako pobočja Olševe nad Verdedom v 19. stoletju niso bila poraščena, na njih je bila planina.

79. Pust na Verdcljem.

Pri kmetu Verdclju v Št. Jakobu so na pust vso noč močno plesali in divjali. Ponoči so priletele tri debele in rdeče kepe snega. Ko je priletela tretja kepa, so se celo vrata odprla. Toda vse to jih ni uplašilo, da bi se umirili, temveč so divjali kar naprej. Nato pa je z Olševe pridrl velik plaz, ki je drl preko doline in še v drugo stran. Čeprav je stala hiša precej visoko, je odnesel njo in vse plesalce.

Solčava.

pobočje in navzdol ob rečni strugi. V glavnem posloju kmetije Verdcl naj bi se, ne da bi domači prej kar koli nenavadnega slišali, sunkovito odprla vrata in pod nogami naj bi jim naenkrat ležal sneg. Najverjetneje je piš, ki ga je povzročil snežni plaz, porušil zgornji leseni del hiše, s podstreho in ostrejšem domačije vred. V plazu sta bila porušena tudi dva hleva in kašča z žitom. Dva para volov, tri mlade govede, štiri svinje, 62 ovac, 13 koz, več kot 100 četrtnjakov⁴ žita, pohištvo, oblačila, kmetijsko orodje in ves živež je ostalo zasutih pod plazovino. Domačim ni ostalo tako rekoč nič, razen kar so imeli na sebi.

Iz časopisne vesti s konca aprila 1879, ko je bogoslužju v Črni sledila nabirka za kmeta Verdcl, je razvidno, da je škoda, ki jo je povzročil plaz, znašala

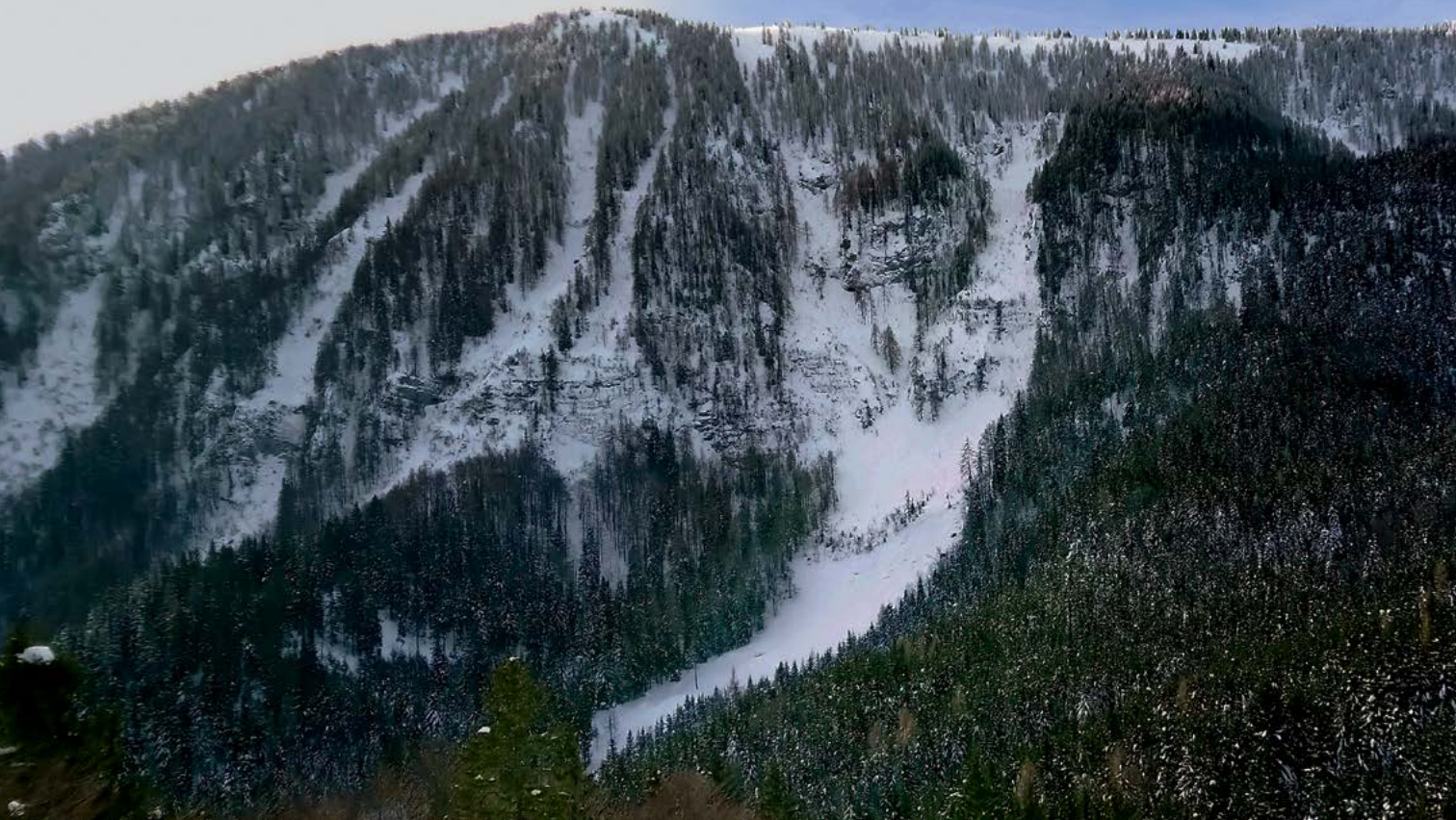
*Zgodba "Pust na Verdcljem" v Kocbekovih Storijah
Foto dlib*

Plaz z Olševe je kmetijo dosegel v nasprotnem bregu, 50 višinskih metrov nad strugo Meže, piš plazu pa je porušil zgornji leseni del hiše nad kamnitim pritličjem.

Foto Peter Tomše

⁴ Prostorninska mera, navadno za žito, 30–70 litrov.

Žlebovi na vzhodnem delu severnih pobočij Olševe. Levo so žlebovi nad kmetijo Verdel, desno pa sta vidna žleb in plaznica zadnjega večjega snežnega plazu po Gladki jami leta 2006.

Foto Peter Tomše

takratnih 4.800 goldinarjev. Niže ob strugi Meže, nekoliko pred kmetijo Potočnik, je plaz porušil in zasul kajžo ter hlev s 15 kozami. Za zidom kajže so brez vidnih poškodb našli mrtvo 44-letno Jero Mozgan.⁵ Plaz naj bi premaknil tudi hlev pri kmetu Potočniku. Večje število žrtev naj bi preprečilo naključje, da je gospodar niže pri kmetu Lipoldu, kjer je bilo v gostilni zaradi pustovanja veliko obiskovalcev, z dodatno rundo vina še nekoliko zadržal prisotne, preden so se odpravili domov po okoliških kmetijah – tudi po poti, takrat glavni povezavi med Črno in Železno Kaplo, ki jo je zasul plaz.

Značilnosti plazu

O podrobnostih plazu lahko sklepamo glede na časopisne vesti in naravne značilnosti območja. Da se je plaz sprožil pod Odeničnim hribrom in Gladkim vrhom, je dejstvo že glede na lego kmetije Verdel. V drugi polovici 19. stoletja severna pobočja Olševe niso bila tako poraščena z gozdom. Iz kartografskega dela Franciscejskega katastra iz leta 1827 je razviden obseg pašnikov oziroma planine na pobočjih Olševe, nad Verdelovo domačijo. Nad 1400 m je planina prehajala v skalovje z vmesnimi, strmimi melišči. Reliefne značilnosti območja, z relativno velikim naklonom ter ozko dolino, z reko Mežo v izteku pobočja, so botrovale redkejšemu primeru plazu, ko se plazovina povzpne v nasprotno pobočje doline, še posebej če je ta ozka. Struga Meže, ki je tukaj sicer večino leta

dokaj "sramežljiva", pod Verdelovo domačijo poteka na nadmorski višini 1075 m, kmetija Verdel pa leži na 1125 m. Plazovina je tako dosegla kmetijo 50 višinskih metrov višje v nasprotnem bregu, po dolini ob strugi Meže pa kmetijo Potočnik, 400 m nižje. Poleg podatkov o obilnih količinah padavin kaže na to, da je najverjetneje šlo za plaz suhega, nesprijetega snega, tudi dejstvo, da je zračni piš porušil zgornji del poslopja kmetije nad kamnitim pritličjem.

O kepah rdečega snega

V vsakem ustnem izročilu je, ob tragičnih dogodkih pa sploh, dodanega nekaj pretiravanja in dramatičnosti, kar poveča pripovedno vrednost in daje dogodku večjo težo. To je prisotno tudi v zgodbi o plazu z Olševe, objavljeni v *Storijah*. Pustnemu času primerno je dodano veseljačenje prisotnih na kmetiji in njegovo stopnjevanje, vrh pa je v kratkem in jedrnatem opisu posledic, ko naj bi plaz "odnesel hišo in vse plesalce". K dramatičnosti prispeva tudi navedba rdečih kep snega. Vendarle omemba rdečega snega v zgodbi najverjetneje ni bila plod človeške domišljije. Njen izvor izhaja iz meteoroloških značilnosti tega dne. Med snežnim viharjem 25. februarja 1879 je namreč močan jugovzhodni veter popoldne skoraj dve uri intenzivno prinašal sneg s saharskim peskom. Nanosi rdečerumeno obarvanega snega naj bi ponekod znašali celo več kot 20 cm. Pojav je bil v Slovenskem narodu 28. februarja 1879 označen za "čudno prikazen". Opažen pa je bil vse od Tablje (Pontebba) na zahodu do Prevalj na vzhodu.

⁵ V mrliški knjigi navedeno Gertraud (roj. Spiess) Mozgan.

Najstarejši lavinski dogodek s smrtno žrtvijo v Uzhodnih Karavankah

Plaz na Vrdelem leta 1879 je, vsaj do zdaj, najstarejši znani lavinski dogodek s smrtno žrtvijo v Uzhodnih Karavankah. Zaradi takratne upravne ureditve je bil v dnevnem časopisju večinoma opisan kot plaz v bližini Železne Kaple, zato v strokovnih člankih s kronološkim prikazom žrtev lavinskih nesreč v Sloveniji ni prikazan. France Malešič je dogodek kratko povzel v kroniki nesreč v gorah *Spomin in opomin gora*, vendar lokacijsko "v bližini Železne Kaple".

Nekateri zapisi ustnega izročila navajajo, da naj bi kmetijo Verdel velik plaz z Olševe opustošil tudi že prej, v začetku 19. stoletja, ko naj bi glavno poslopje stalo še nižje ob Meži. Takrat naj bi bilo žrtev več, po dogodku pa naj bi kmetijo zgradili na sedanjem mestu. Glede na Franciscejski kataster leži kmetija na današnjem mestu vsaj od leta 1827.

V nekaterih zapisih ustnega izročila se pojavlja kot letnica plazu z Olševe tudi leto 1909, ki prav tako velja za leto z obilnimi snežnimi padavinami in številnimi plazovi. Tega leta je zahodno od Olševe, na avstrijski strani nad Remšenikom, v koči grofa Thurna plaz zasul tri drvarje. Enega so iz ruševin kočje rešili po treh dneh, dva pa sta umrla. Vendar je za plaz na Vrdelem po zbranih poročilih jasno, da se je zgodil leta 1879. To dokazuje tudi letnica 1880, vrezana v tedaj na novo narejenem ostrešju.

Dvanajst let pozneje, 9. januarja 1891, je snežni plaz zahteval življenji 26-letnega hlapca Simona Debelaka in 37-letne dekline Ane Majdič, ki sta se na pot

odpravila od kmeta Lipolda. Žal v časopisni vesti lokacija plazu ni natančneje navedena. Zelo verjetno je, da je tudi ta plaz zajel žrtvi na poti v smeri proti Železni Kapli, pod Olševo.

Ob hujših zimah je po strmih žlebovih na severnem pobočju Olševe redno plazilo in še vedno plazi, vendar zaradi večje poraščenosti severnih pobočij večjih plazov ni bilo več. Zadnji večji plaz nasproti

Verdela, spomladi leta 2006, je zdrsnil po Gladki jami in se ustavil pri gozdni cesti proti Zadnjemu travniku. Na posameznih mestih je višina plazovine dosegala osem metrov, po ocenah gozdarjev pa je polomil in odnesel okrog 100 m³ drevja. Prav lahko pa se zgodi, da bo ogolelost strmih pobočij zaradi posledic vetroлома decembra leta 2018, ki je zelo prizadel pokrajino pod Olševo na koroški strani, ob intenzivnejših snežnih padavinah v prihodnjih letih lokalno prispevala k nastanku večjih snežnih plazov. ●

VIRI

- Storije*. Narodne pripovedke in pravljice iz gornjegrajskega okraja; zbral in uredil Fran Kocbek, Celje 1926, str. 32.
- F. Seeland: *Der Lawinensturz zu Bleiberg am 25. Februar 1879*. Carinthia, 1879, št. 5, str. 113–122.
- M. Čarf: Kmetija Verdel ob Meži v Koprivni. *Viharnik*, Lesna Slovenj Gradec, leto XXIII, št. 2, februar 1989, str. 6.
- G. Mlinšek: Zimski utrinki v Koprivni. *Viharnik*, GG Slovenj Gradec, letnik XXXVIII, št. 4, april 2006, str. 17.
- J. Mrdavič: *Krajevna in domača imena v Črni na Koroškem in njeni širši okolici*; 1988, str. 74 in 81.
- Spomin in opomin gora: Kronika smrtnih nesreč v slovenskih gorah*; zbral in uredil France Malešič. Didakta, 2005, str. 44.
- Slovenski narod*, letnik XII, št. 49, 28. februar 1879, str. 3.
- Laibacher Tagblad*, 12. letnik, št. 52, 4. marec 1879, str. 3.
- Die Presse*, letnik 32, št. 63, 5. marec 1879, str. 9.
- Neue Freie Presse*, št. 5217, 6. marec 1879, str. 6.
- Welt Blat*, leto 1879, št. 100, 1. maj 1879, str. 28.
- Freie Stimmen*, 11. letnik, št. 6, 24. januar 1891, str. 4.
- Freie Stimmen*, 29. letnik, 6. marec 1909, str. 8.
- data.matricula-online.eu; (Nadškofija Maribor, Župnija Koprivna, Maticne knjige, 1789–1906).
- arsq.gov.si; (Arhiv Republike Slovenije, Franciscejski kataster za Koroško, 1823–1869).

Vrezana letnica 1880 v ostrešju propadajoče kmetije Verdel priča o njegovi izgradnji v naslednjem letu po plazu.

Foto Peter Tomše

Nočne prigode

Ko smo se na mrzlih ležiščih bivaka počasi pripravljali k počitku in se dogovarjali o najprimernejši uri jutranje budnice, sem popolnoma presenečen ugotovil, da sem edini, ki ima uro. A še ta je imela samo kazalce in nobenih drugih dodatkov, kot je recimo zvonjenje. Ostali trije so zato družno sklenili, da sem zadolžen za bujenje ob pol petih zjutraj. Sicer sem razmišljal o nekakšnem protestu, a mi ni preostalo drugega, kot da sem jo vzel iz nahrbtnika, si nataknil hladni kovinski pašček na zapestje, preveril, če se je baterija v čelni svetilki morda "premisllila" in sveti malo močnejše, nato pa se, ker je bilo v sobi res pesjansko mrzlo in tudi temno, zavil v spalno vrečo. Nekaj časa sem sam pri sebi negodoval, kako lahko nekdo, ki se pripravlja za Aconcagua, pozabi vzeti s sabo uro, da alarma in višinomera sploh ne omenjam. "Popolnoma brezbrizni so," sem sklenil. Pričakoval sem, da bom spal nemirno, kajti bujenje brez pomoči zvonca ni tako enostavno.

Naslednje jutro je bil naš cilj zimska Slovenska grapa; dva sva šla kar tako zraven, za dva pa je bil vzpon po grapi in zatem še na Triglav kondicijski trening pred Južno Ameriko. Očitno sem hitro in globoko zaspal. Ko sem končno na silo le odprl oči in s svetilko pobilsknil po številčnici ure, me je pretreslo. "O, sranje," spodnji kazalec je bil že krepko čez odebeljeno črtico, ki označuje šest. Vrglo me je iz postelje. "Zbudite se! Hej, zaspali smo, ura je že skoraj sedem!" Hitro sem bil oblečen, razmišljal sem, ali ima sploh smisel pripraviti kaj toplega za zajtrk. Ostali so negodovali, da so utrujeni, nespočiti, in se zarivali nazaj v spalne vreče. Tlačil sem svojo spalko v nahrbtnik in priganjal, naj že enkrat vstanejo. Šel sem do najbližjega, mu pod nos pomolil osvetljeno uro in zarenčal: "Poglej ..., " potem pa utihnil in pozorno pogledal številčnico. Odpel sem pašček, pravilno obrnil uro in še enkrat za vsak slučaj preveril kazalca. Zajel sem sapo in spokorno oznanil: "Fantje, ura je ena zjutraj, oprostite, pomota."

Ko smo se naslednje jutro ponovno zbudili, tokrat ob pravem času, mi nihče ni očital prezgodnjega bujenja in lažnega alarma. Tudi sam sem modro molčal.

Polh

Opozorili so naju, da v bivaku kraljujejo polhi, zato sva vreče s hrano obesila pod strop. V tihi noči brez vetra sem bil zaradi dolge poti z vlakom in avtobusom preveč buden, mogoče tudi malce tečen, zato sem slišal vsako škrtanje in praskanje polhovih krempljev. Njegovo tacanje, naj je bilo še tako tiho, me je dražilo in jezilo. Slišal sem ga, kako se poskuša prebiti do visečih vreč s hrano, kako raziskuje najina nahrbtnika, kako praska po blagu. Jih je bilo več? Zdelo se mi je, da to traja že ure in ure. Vsem grozljivim zvokom navkljub je soplezalec Koci tiho in stoično spal ter tu in tam celo rahlo zažagal. Ravno zaradi njegovega mirnega spanca sem sklenil, da se bom delal, da spim tudi sam, in upal, da mi bo pretvarjanje mogoče pomagalo. Ampak ni, zvoki polhove dejavnosti so kot nalašč postajali vse glasnejši. Nenadoma je enakomerno Kocijevo dihanje

prešlo v glasen krik, sunkovito je sedel in izbruhnil: "Preko ust mi je šel! Polh!" Buden, kot sem že bil, sem skočil pokonci, saj je še malo prej speči prijatelj pokazal svoje nezadovoljstvo, prižgal čelno svetilko in glasno naznanil, da morava polha čim prej izseliti iz spalnih prostorov. Na mizo v bližini vhoda sem narezal po kos sira in salame, ju s prekrito čelno svetilko narahlo osvetlil in se s čelado v roki postavil na začetek mize v upanju, da bom z njo dovolj hitro pokril vsiljivca. Pri tem sploh nisem pomislil, da sčasoma postane taka drža kar boleča. Seveda se bolečina ni utegnila razviti, ker je gospodič polh neverjetno urno ugotovil, da je na mizi nekaj zanimivega. Zelo hitro je premagal višinsko razliko med tlemi in zgornjim delom mize ter se samozavestno odpravil proti hrani. Sprožil sem se kot vzmet in – "Ujel sem ga, pod čelado, je," sem nejeverno zadihan ugotovil. "Pazi," se je oglasil Koci s pograda, kot da bi opazil, kaj naivni lovec naklepa, "ne zgrabi ga z roko, imajo ostre zobe." Tako torej. Eno roko sem še vedno držal na čeladi in jo pritiskal ob mizo, z drugo sem nataknil čelno svetilko nazaj na glavo in se raztegnil, kolikor sem se mogel, da sem odprl vhodna vrata. Nato sem čelado počasi drsajoče premikal proti robu mize, kjer je v drugi roki že čakala Kocijeva čelada, ki sem jo nameraval uporabiti kot lovilno posodo. A brž ko je med mizo in obema čeladama nastala reža, sem zaslišal hresk in polhovi zobje so se neusmiljeno zagrizli v rob čelade. Takoj sem skozi vrata katapultiral vse troje – obe čeladi in polha. Čez nekaj trenutkov, ko je v temi zavladala tišina, sem poiskal v grmovju čeladi in na eni sem v soju luči razločno videl sledove ugriza. Nadaljevanje noči je minilo mirno. Mogoče so kakšni polhi še tekali naokoli, a slišal jih nisem več.

Osvetlitev

To so bili dnevi, ko se v višavje še ni naselila privatizacija in so nekatere stare planšarije nudile zavetje zimskim pohodnikom. To so bile zelo preproste zgradbe, z enim samim podolgovatim prostorom. Vhodi so bili vedno tako nizki, da si moral izkazati spoštovanje in se

prijazno prikloniti, da glava ni dobila buške v opomin. Ob tem se vedno spomnim, kako je bila nekoč z nami mlajša gospa, ki ponižnosti pred starimi stani ni in ni želela pokazati. Trmasto je hodila pokončno, a tri buške zapored so pa le bile dovolj. Tram nad vrati se je izkazal za še bolj trmastega od nje.

V stanu je bil ob steni nasproti vhoda pograd, ki je bil dovolj dolg le za ne preveč visoke ljudi. Ležišče se je na eni strani naslanjalo na špajzo, ki je bila včasih varno zaklenjena z žabico, na drugi strani pa na zunanjo steno. Skoraj sredi izbe je bilo na plasti gramoza odprto kurišče, obkroženo s kamni. S tem so preprečili, da bi se lesena tla vnela. Ker ni bilo dimnika, se je dim valil skozi neštete reže na strehi ali pa kar skozi vrata, kadar se je sneg kljub strmi strehi trdovratno oprijel skodel. Po vsaki noči, prebiti v tem prostoru, je vse na meni dišalo po prekajenih klobasah. Nekega izjemno hladnega zimskega večera smo se trije, otovorjenimi z dokaj težkimi nahrbtniki, zgneti skozi vhod take luknjičave planšarije. Iz nahrbtnikov smo potegnili nekaj suhih polen, ki smo jih nalašč v ta namen prinesli iz doline. S pomočjo kurilne kocke (prijatelj jo je vedno imel v mislih in seveda tudi v nahrbtniku) smo zakurili. V posodo smo zajeli sneg in začeli na plinskem kuhalniku kuhati čaj. Posedli smo na nizke klopce okoli ognja, ki je hitro začel dajati toploto. Ampak temperatura, ki so jo oddajali plameni, ni mogla premagati ostrega mraza, ki se je od vsepovsod skozi reže v tleh in stenah prebijal v izbo. Na srečo so nam puhaste bunde grele hrbte. Vendar nam to ni pokvarilo dobre volje in skoraj čarobnega občutka ob igri senc in ognjenih jezikov. Plin v napol prazni kartuši je hitro pošel. Segel sem v

nahrbtnik po novo, polno bombico. Mimogrede sem fantoma pokazal, da v hladnih prostorih iz prazne kartuše, če jo primeš v roke in malo podrgneš, pridobiš zaradi ogrevanja še nekaj malega plina, ki zagori kot sveča, ko ga prižgeš. Po večerji, ko je ogenj pojenjal, smo se hitro odpravili spat. Kot najmanjši sem se zdrenjal na pograd in obrnjen proti steni zaspal.

Prebudil sem se v osvetljeni izbi. "Kaj ...?" Nič mi ni bilo jasno. Lesena stena pred mano je bila osvetljena, a svetloba ni bila stalna, rahlo je migotala. Hitro sem se obrnil in zagledal vir svetlobe. Prijatelj je v roki držal kartušo, ki je bruhal meter visok plamen. "Kaj delaš?" sem ga zmedeno vprašal. "Ja, to, kar si mi pokazal. Kartuša je nehala goreti, pa sem pristavil vžigalico," mi je navdušeno rekel, osvetljen s plamenom. "Vrzi, vrzi jo ven!" sem prestrašen zakričal. Žalostno, skoraj obtožujoče me je pogledal: "Zakaj pa?" Nisem razmišljal, samo panično sem ponovil: "Vrzi kartušo skozi vrata!" Presenečen nad mojimi zapovedmi me je grdo pogledal, nato pa le ubogal. Kartuša, ki je med letom izgubila stik s plamenom in ugasnila, je pristala na snegu. Pozneje mi je povedal, da si je zaradi nespečnosti in ker je postalo še hladneje, hotel skuhati čaj. V kartuši je plin zaradi razširjanja dodatno tako ohladil okolico, da je ostal v tekočem stanju in gorilnik je nehal delovati.

Ko je kolega z roko prijel plinsko bombico, je dodal dovolj temperature, da se je uplinjanje nadaljevalo, in s pomočjo vžigalice je nastal kar lep plamen. Ponoči je bil takšen mraz, da je bilo zjutraj v kartuši še vedno nekaj utekočinjenega plina, kljub temu da je bila odprta. Zlili smo ga ven in prazno kartušo pospravili v nahrbtnik.

Ko sem končno na silo le odprl oči in s svetilko pobliksnil po številčnici ure, me je pretreslo.

Ilustracija Milan Plužarev

Hitro sem se obrnil in zagledal vir svetlobe. Prijatelj je v roki držal kartušo, ki je bruhala meter visok plamen.

Ilustracija Milan Plužarev

Čelka

Bila je že tema, ko smo ustavili avto na parkirišču pri Planini Blato. Oprtali smo nahrbtnike, dali smuči na ramo, sneg se je začel šele kakšnih štiristo metrov višje, in se zagrizli v klanec. Pravzaprav mi prvi del poti ni bil nikoli preveč všeč, saj je vodil po razbiti kamniti cesti, ki jo je zgladil kakšen gozdni traktor ali prastar džip. (Danes pot vodi po cesti.) Po kakšnih tridesetih minutah grizenja kolen se je Damjan sunkovito ustavil in s sočnimi besedami oznanil, da je pozabil denarnico pri volanu, vsem na očeh. Katra je avto, ki omogoča hiter in enostaven vstop tudi brez ključa, kljub zaklenjenim vratom, kar sem žal doživel nekaj mesecev pozneje v Ljubljani.

Ker so hribi že izgubili nedolžnost – in to zaradi poročil o denarnicah, izginulih iz avta, in ker sem se za ta čas dneva počutil nenavadno polnega energije, sem se javil, da grem ponjo. Nekaj svojega tovora sem preložil na ostala dva, malce lažji nahrbtnik sem skril za drevo ob poti, nato pa sem se zapodil navzdol. Čas, ki sem ga porabil do avta, kjer sem prestavil denarnico v svoj žep, in nazaj, mi je hitro minil. Čelna svetilka, kopija *petzlovke*, tiste ta dobre (ko še ni bilo ledic, je bila samo ena *petzlovka* – ta dobra), je z novim baterijskim vložkom lepo osvetljevala pot. Svetilko sem kupil pred letom ali dvema, ko sem kot popotnik v iranskem mestu Tabriz odkril trgovino s planinsko opremo. Ni bila kaj prida založena, redki zemljevidi so bili napisani v perziščini. Vendar so bili ledni klini bistveno cenejši kot takrat pri nas. "Ruska roba," sem razumel prodajalca. Nabavil sem jih par, nato pa zagledal še to svetilko. "Ruska roba," je povedal trgovec. Bila je iz trde sive plastike, elastični naglavni trak je bil brezosebno bel. Toda stikalni mehanizem je deloval zanesljivo. "Koliko? En dolar? Vzamem." Od tedaj me je stalno spremljala in tudi v slabših pogojih je brezhibno svetila. Ponovno sem si oprtal nahrbtnik in nadaljeval proti Krstenici. Pot sem

že tolikokrat prehodil ponoči, da sem jo poznal na pamet. V nekem trenutku se odcepi od gozdne ceste in nadaljuje v nekoliko strmejši klanec, nato zavije v gost smrekov gozd. Tukaj je čelka brez predhodnega opozorila nenadoma ugasnila. Ne vem, ali je bila noč jasna ali ne, toda krošnje smrek so bile tako goste, da do mene ni prišla nobena svetloba. Sama nepredirna tema. S prsti sem pretipal lučko, odprl pokrovček baterije, pretipal kontakte, odvil lečo in tipaje zamenjal žarnico z rezervno ... Nič. Baterija ni svetila. Noč je bila tako temna, da nadaljevanja poti nisem videl. Vedel sem sicer, da se nadaljuje v klanec, a je nikakor nisem čutil pod nogami. Moja samohvala, da pot poznam tudi z zavezanimi očmi, se je v trenutku izkazala za samoprevaro. Še nekajkrat sem pretipal čelko od vložka do žarnice, a zasvetila ni. V tistem kraškem svetu sem se bal, da bi po neumnosti z nogo stopil v kako razpoko, zato sem začel razmišljati o bivaku. Nahrbtnik sem prestavil s hrba k nogam in segel z roko, v kateri sem še vedno držal čelko, proti sponki pokrova *ruzaka*. Nenadoma je lučka za hip poblisnila. "Ah ti vrag, kaj je to!" Dobro, torej je nekaj narobe s kontaktom. Še enkrat sem pretipal čelko, preskusil kontakte, pa spet nič. Luči ni bilo. Ponovno sem z roko segel proti *ruzaku* in ponovno je lučka za hip utripnila. "Čelka," sem ji rekel, "ti briješ norce z mene." Gib sem počasi ponovil in ko sem roko držal v čudno zavitem položaju, je ponovno zasvetila. Če sem roko samo malo premaknil, je spet ugasnila. Ni bilo druge možnosti, kot da sem si oprtal nahrbtnik samo preko enega ramena in nadaljnje pol ure držal roko v nemožnem položaju, da sem lahko videl pot pod nogami.

Nekaj dni pozneje mi je kolega popravil svetilko. "Kabel je bil prelomljen," je omenil. Proizvajalci so za glavni kabel uporabili trdo bakreno žico. Ah, ti Rusi... Ko se je prelomila, se je kontakt vzpostavil samo v neki naključni legi. ●

Veličina besede

Videti je že tako, kot da nas je sedanja pandemija zaustavila, osiromašila, nas prikovala v omejen prostor. Morda je na mestu prispodoba raziskovalcev narave, da nas je iz živalske urnosti pahnila v rastlinsko počasnost.

Kako trden in topel dom imamo, smo v teh dneh spoznali, nekateri so ga imenovali celo z ječo. Zavedeli smo se, kako srčne bližnje ter kako strpne in pripadne prijatelje smo si pridobili in prislužili. Na kratko, v težkih časih nam ostane shramba naše žetve. Še več, enako kot na stalen prostor pritrjenim rastlinam nam pomagata preživeti sodelovanje in sposobnost prilagajanja spremembam v okolju. Njim uspeva s samozaščitno razvejanimi koreninami, ki s svojimi nenehno rastočimi konicami berejo okolico. Bo tudi nam?

Bo! Ljudje smo neizmerno iznajdljivi in prilagodljivi. Četudi smo „sami“, nam ostane dovolj, da ostane mo trdni in to, kar smo. Ostalo nam je čudežno orodje povezovalnik – v ospredje je stopila beseda. Naj bo napisana ali izrečena. In zavedeli smo se bolj kot kdaj koli prej, da se z njo ni šaliti, še manj podcenjevati njeno moč, postala je bolj slišana in razumljena.

Besedimo, tako kot še nikoli, hitro, prehitro, velikokrat nepremišljeno. Povodenj besed nam omogoča splošni razvoj digitalizacije. Mobilne elektronske naprave, družabna omrežja, množina spletnih povezovalnic nas je digitalno opismenila do te mere, da je vsakdo v besednem stiku z vsakomer. A svoboda govora je velika odgovornost. S tem zagotovo ni mišljeno opletanje z besedami v afektu, zmerjanje, vse pod pretvezo, da imamo pravico izraziti, kaj mislimo, vsakemu povedati, kar mu gre. Bruhamo vse vrste neumnosti, seveda mnogi skrbno skriti v fantazijska imena na platformah. Ta sprevernjenost slej ko prej dobi ime in priimek ter nam postavi ogledalo. In če za kaj cenim uporabo družabnih omrežij, jih zaradi dobre šole, da opaženih neumnosti sama nikoli ne bom počela. Ob njih spoznavam svoje „prijatelje“, bolj in bolje kot ob kavi ali pivu.

V naravi, katere del smo, slej ko prej vse najde svoje mesto. In premišljena beseda nekoga, ki ga poznam, mu zaupam in ga cenim, je še vedno sveta. Prijazna, obzirna nas poboža, lahko je srečanje in dotik, je objem ali poljub, lahko je veselo praznovanje, varno zaветje, mehko naročje, topla bližina. Kadar je iskrena in čista, širi mir in ustvarja še boljši odnos. Za vse ostalo je primernejša tišina.

Biti obziren v besedi ne pomeni biti neiskren, pomeni biti spoštljiv in dostojanstven, to je plemenito dejanje. Pomeni biti dovolj občutljiv, da sočloveka čutimo,

Foto Miljko Lesjak

razumemo in ga podpremo z besedo, ki jo res potrebuje. Vendarle so zasuki možni tudi z majhnimi koraki.

Kozma Ahačič je zadel žeblico na glavico: „Moč jezika naj bo naša nova priložnost, moč književnosti, glasbe, podob in duha. Moč umetnosti in kulture, ki išče rešitve drugače, kot smo navajeni. Moč tistih, ki so v tej krizi v resnici najbolj nemočni.“

Poslušajmo odgovorno, govorimo odgovorno, pišimo odgovorno, kritizirajmo odgovorno, berimo odgovorno. Bodimo inovativni, besede spreminjajo svet. Spodbujajo tisto moralno v ljudeh – in z dobrim pogovorom ali branjem nikoli ne bomo sami, še manj pa osamljeni.

Berimo *Planinski vestnik*, ima ime in priimek. ●

Andreja Erdlen

Pogled na Šmarno
goro z Grmado s
poti na Sv. Jošt nad
Kranjem
Foto Andreja Erdlen

Z javnim prevozom do izhodišč

Okolica Ljubljane

Lani je bilo posebno leto za vsakogar izmed nas. Za družine, gospodarstvo, zdravstvo, šolstvo in tudi za športnike oziroma športne dejavnosti. Planinska dejavnost nam narekuje vzdržljivost, potrpežljivost in prilagodljivost.

Posebno leto 2020

Prilagajali smo se situaciji, ki je jeseni že drugič omejila naše udejstvovanje. Ne le da smo bili (in smo trenutno še) omejeni na gibanje v okviru občine ali regije, kjer imamo stalno prebivališče, društva, ki niso pohitela, so imela kar težavo izvesti letni občni zbor, planinske kočice so v glavnem zaprte ali pa poslujejo v zelo zmanjšanem obsegu (manj nočitev ali postrežba samo čez pult – če vzamemo hrano in/ali pijačo s seboj), društveni izleti so v času epidemije zamrli, vodniška izpopolnjevanja so odpadla.

A kot sem rekla, planinci smo tudi prilagodljivi, zato se poskušamo znajti v vsaki situaciji. Zakaj bi objokovali, ker ne moremo potovati širom po Sloveniji – zakaj se namesto tega ne bi raje posvetili hribom v najbližji okolici, ki jih morda sicer zanemarjamo? Priznam, tudi sama sem se spraševala, če bi ne bilo bolj zdravo, da bi se odpravila na primer na Porezen iz Hudajužne, kjer težko srečaš še kakšnega pohodnika, kakor pa da sva se, kolikor je mogoče, izogibala srečanjem s pohodniki na poteh v okolici Ljubljane, kamor smo se pač namenili vsi, ki imamo radi naravo, imamo pa tudi stalno bivališče v Mestni občini Ljubljana. A predpise je pač treba spoštovati.

Ljubljana z okolico

Po spletu je možno natančno ugotoviti, kje so meje občin ali statističnih regij, in temu primerno sva z Mihom izbirala cilje. Na Šmarni gori in Grmadi sva bila že velikokrat, spomladi pa sva se odločila, da jo spoznava še bolje. A Šmarna gora z Grmado ni edina, ki je primeren cilj za tiste, ki imamo stalno bivališče v Mestni občini Ljubljana. Zelo obiskana sta bila tudi Rašica ali pa Toško čelo, nekaj manj pa Pugled, Ostrovharjeva pot okoli Zaloga, ali pa Debenji vrh z razglednim stolpom, manj je tudi obiskovalcev, ki se podajo na Janče iz Sostrega ali Zaloga – pri vseh teh vzponih ostanemo v Mestni občini Ljubljana, paziti pa moramo, da izberemo ustrezno pot. Del pogorja Šmarne gore je v občini Medvode, del pogorja Rašice v občinah Trzin, Mengeš, Vodice, na Pugled se lahko povzpemo tudi z izhodišča v občini Grosuplje, na Janče pa se jih največ odpravi iz Jevnice ali Laz, ki so že v zasavski regiji v občini Litija.

"Na Šmarno goro, v jutro mlado ..."

... so že pred leti prepevali Avseniki. Čeprav uradne statistike tega ne zapisujejo, upam trditi, da je Šmarna gora najbolj obiskana vzpetina v Sloveniji. Markanten

osamelec na obrobju Ljubljane z dvema vrhovoma: Grmado, 676 m, in Šmarno goro, 669 m, ki je opazen iz vseh smeri, ko se približujemo slovenski prestolnici, obiskujejo nekateri kar vsakodnevno ali pa vsaj nekajkrat tedensko, ne samo za konec tedna. Zadnjih nekaj mesecev, morda celo že zadnje leto, je veliko parkirišče v Tacnu plačljivo. Velikokrat je zasedeno, a če malo počakamo, kmalu dobimo prostor.

Šmarna gora je že leta poznana kot romarski cilj. Današnje podobo je cerkev na vrhu dobila sredi 19. stoletja. Matej Langus je v duhu minulega baročnega časa poslikal kupoli v prezbiteriju in ladji ter mogočno kuliso glavnega oltarja. V kupoli je poleg sakralnih motivov upodobil nekaj ljudi, ki so živeli v okolici – menda tudi Prešerna, ki je večkrat obiskal strica, ki je služboval na Šmarni gori, in Primčevo Julijo, družino Aljaž iz Zavrha pod Šmarno goro (dojenček, ki ga drži mama v rokah, naj bi bil Jakob Aljaž), naslikal je tudi avtoportret, kot ozadje pa vrhove, ki jih lahko vidimo s Šmarne gore.

Cerkev si je mogoče ogledati vsako nedeljo po maši, ki je ob 11. uri, pa tudi sicer po predhodnem dogovoru (pokličemo gostilno Ledinek na Šmarni gori). Ne glede na to, s katerega konca se podamo na Šmarno goro, povsod bomo naleteli še na kakšno kapelico, ki so skoraj vse lepo obnovljene. Če se bomo podali na Grmado, bomo lahko spomladi opazovali narcise, ki namreč ne uspejajo samo na Golici! Veliko je planincev, rekreativcev, tekačev, ki vsega tega na poti na Šmarno goro sploh ne vidijo. Vzpon na Šmarno goro jim predstavlja samo traso, ki jo želijo kar najhitreje premagati.

Kakšna in za koga je tura na Šmarno goro?

Ko sem se preselila v Ljubljano, je postala Šmarna gora tudi zame priljubljeni cilj. Vedno pač ni priložnosti za kakšne višje ali bolj oddaljene hribe. Včasih je primerna le za vzdrževanje kondicije, sprostitvev po delovnem

dnevu v službi, posebej vesela pa sem bila, ko je šla na Šmarno goro z mano tudi moja mama ali pa, ko sem se šestnajsti dan (še zdaj se dobro spomnim) po težji operaciji povzpela na vrh Grmade. Tura je torej enostavna, primerna za vsakogar; zaradi različnih okoliščin pa je lahko tudi zahtevna in težka – kar bi lahko trdili še za marsikatero goro. Na poteh bomo srečali družine z majhnimi otroki, najstnike, ki merijo svoje moči, najstnice, ki razpravljajo o svojih težavah, upokojeince ... skratka, pisano družino.

Čeprav sta dva vrhova res blizu, sta razgleda z vrhov precej različna. Šmarna gora nam, če se sprehodimo še okoli obzidja cerkve, ponuja razgled skoraj na vse strani, razen proti zahodu, kjer ga omejuje Grmada, z Grmade pa vidimo proti jugu, jugovzhodu in jugozahodu, pogled na severno stran pa nam zakriva gozd. Ta kotiček nam za rekreacijo ponuja številne poti – od enostavnih (najlažja je verjetno iz Zavrha), strmih (iz Šmartnega pod Šmarno goro), lahko pa izberemo

*Turkovo znamenje, kapelica, ki jo je po izročilu postavil Turk, ki je po turških vpadih ostal v Šmartnem – na Poti svobode okoli Šmarne gore oziroma na poti iz Povodnja na Šmarno goro.
Foto Andreja Erdlen*

Razvaline
starega gradu na
Kašeljskem griču
nad dolino Besnice
Foto Andreja Erdlen

tudi zelo zahtevno Pogačnikovo pot iz Vikrč. Zanimiva je tudi Pot svobode, pot okoli Šmarne gore, označena s črko S, ki pa na nekaterih mestih na pobočju Grmade tudi ni povsem enostavna.

Rašica z Urhom Staneta Kosca

Rašica z razglednim stolpom na Vrhu Staneta Kosca, 641 m, in prijetno planinsko postojanko, ki tudi v času koronavirusa ponuja pijačo in preprosto hrano čez "hitri šank", je prav tako zelo priljubljen cilj. Za

Prehod na Poti
svobode okoli
Šmarne gore in
Grmade
Foto Andreja Erdlen

razliko od Šmarne gore z Grmade bomo tukaj srečali tudi veliko gorskih kolesarjev. Prijateljica, ki sva jo zgodaj spomladi srečala na Rašici, je izjavila, da so poti na Rašico skoraj vedno blatne. Če prav pomislim, sva res velikokrat vsaj del poti hodila po blatu.

Pohodniki prihajajo iz vseh mogočih smeri: iz Gameljna, Črnuča, Trzina, Mengša ali pa iz Sela pri Vodcah, Sinkovega Turna. Vse poti so označene, veliko pa je tudi neoznačenih poti, kolovozov, ki so zvestim obiskovalcem dobro poznani.

Glede na želje, sposobnosti, vreme, razpoložljivost časa si pohodniki poti različno skrajšajo ali podaljšajo. Ob cesti iz Črnuča proti Rašici je v lepem vremenu množica parkiranih vozil. Pri začetku poti na Mengško kočo je tudi kar nekaj parkirnih prostorov, ki pa so hitro zapolnjena. Vedno znova se ob pogledu na toliko pločevine vprašam: "Ali res nihče ni mogel priti z avtobusom in morda deset minut več pešaćiti?"

Kašeljski grič, Debenji vrh in Ostrovharjeva pot

Preden se je začelo obdobje epidemije, tukaj nisva nikoli hodila, čeprav sem že slišala za Ostrovharjevo pot in za Debenji vrh. Vesela sem, da sva spoznala tudi ta del naše Mestne občine Ljubljana, ki s hribovskimi zaselki in samotnimi kmetijami prav nič ne spominja na urbano okolje.

Uezne poti, ki jih bomo srečali na poteh:

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije
Ljubljanska mladinska pot
Zasavska planinska pot (Janče)
Domžalska pot spominov

Kašelski grič doseže najvišjo točko, 530 metrov, na Debenjem vrhu, ki se ponaša z razglednim stolpom. A bolj kot razgledni stolp me je prevzela zgodovinska preteklost. Nad dolino potoka Besnice (nad izlivom Ljubljanice v Savo) je bil v 12. stoletju zgrajen grad Ostri vrh (nemško Osterberg), tudi grad Sostro oz. stari grad. Do ostankov gradu vodi Ostrovrharjeva pohodna pot (www.podgrad-lj.si/ostrovrharjeva-pot/), ki se od razvalin gradu, ob katerih moraš imeti res veliko domišljije, da si predstavljaš, da je tukaj stal grad, spusti do kamnoloma, v katerem so klesali mlinske kamne. Kamne so potem v dolini še obdelali in jih sprva z rečnega pristanišča v Zalogu po reki Savi, kasneje pa po železnici pošiljali kupcem v svet. Res vredno obiska.

Pugled

Pugled, zapostavljen, 615 metrov visok hrib, poznan iz časa NOB, ki leži jugovzhodno od slovenske prestolnice, ponuja lep razgled na Ljubljansko kotlino s Šmarno goro in Grmado. Dostop je možen po

markirani poti iz Velikega Lipoglava, ki pa je že v občini Grosuplje, slabše označena pot pa vodi tudi iz Podlipoglava. Po tej sva se povzpela, sestopila po poti proti Velikemu Lipoglavu – a še pred občinsko mejo zavila spet desno proti Brezju pri Lipoglavu in Velikemu Lipoglavu, da sva napravila krožno pot. Bilo je spomladi in dan je bil toplejši, kot sva pričakovala, tura pa nekoliko daljša. Kmalu sem ugotovila, da sva s seboj vzela premalo vode. Na poteh, ki vodijo skozi naselja, to napoloma ni problem, saj so domačini večinoma prijazni

*Zanimiv zapis
iz leta 1953
Foto Andreja Erdlen*

*Pogled z
Grmade proti
Polhograjskemu
hribovju
Foto Andreja Erdlen*

Vrh Pugleda s spomenikom, v ozadju Šmarna gora z Grmado
Foto Andreja Erdlen

in vodo povsod lahko dobimo. Kaj pa v času koronavirusa, ko se ne upaš nikomur približati, kaj šele potrkati na vrata? Na srečo sva naletela na dva moška, ki sta prala dvorišče – z vodo iz cevi. Vprašala sem, če je voda pitna. Seveda je bila in "brezstično" sta nama ponovno napolnila plastenki. Naletela sva tudi na nekaj oznak "Krožna pohodna pot pod Pugledom". (Več o pohodnih poteh Mestne občine Ljubljana je na spletni strani www.ljubljana.si/sl/voja-ljubljana/podezelje/druzenje-in-ozavescanje/pohodne-poti/).

Samo kratke ture?

Hribi v okolici Ljubljane ne presegajo višine tisoč metrov, temu primerno so tudi dostopi kratki. A če se kdo želi pošteno nahoditi, ima zato vse možnosti. Z avtobusom se odpelje do Mengša, si privoščijo prvo kavico (ko bo epidemija minila) v Mengeški koči, do koder bo potreboval le slabe pol ure, v treh urah bo na Rašici, kjer bo lahko že malical ali si privoščil kosilo, saj tam po navadi zelo dobro kuhajo. Pot lahko nadaljuje še na Šmarno goro, do vrha je za normalne planince to še dodatne tri ure, lahko se povzpne še na Grmado in končno sestopi v Tacen ter se z mestnim avtobusom vrne v Ljubljano. Ali pa se do mesta odpravi kar peš ob reki Savi, če je bilo še premalo.

Pošteno se bomo nahodili tudi, če se odpravimo iz Zaloga po označeni poti na Debenji vrh, sestopimo

po grebenu na jug proti Besnici, kjer se priključimo poti, ki nas bo popeljala na Janče. Sestopimo v Jevnico ali Laze in se z vlakom vrnemo v Zalog (pozor: Jevnica in Laze sta že v drugi občini ...).

Ne pozabimo na javna prevozna sredstva!

Uporabljajmo javna prevozna sredstva, ki nam omogočajo, da opravimo prečenja, kar je gotovo bolj zanimivo kakor vzpon in sestop po isti poti. Za mnogo relacij so povezave za konec tedna zelo slabe ali pa javnega prevoza preprosto ni. A za Šmarno goro (linija 8 ali 1 ob nedeljah), Rašico (liniji 8 in 6, primestni avtobus) in Janče so (stanje oktober 2020), naj omenim še vzpon iz Šentvida na Toško čelo, kjer se do izhodišča – avtobusne postaje mestnega potniškega prometa – zapeljemo z mestnim avtobusom (linija 1) in sestopimo v Podutik, kjer bomo spet lahko izkoristili mestni potniški promet (linija 5). Za Pugled je malo slabše (samo linija 13 do Sostrega, avtobus za Mali Lipoglav št. 26 za konec tedna ne vozi). Tudi do Zaloga se bomo lahko pripeljali – z vlakom ali pa z mestnim avtobusom (linija 11).

Čeprav je nekoliko dlje iz Ljubljane, naj opozorim še, da so pri Ljubljanskem potniškem prometu uvedli nedeljski avtobus na Črni vrh (nad Polhovim Gradcem), ki nam tudi omogoča izvedbo lepih tur. Za konec tedna vozi tudi avtobus skozi Horjul in Vrzdenc do Šentjošta nad Horjulom. Žal se na avtobusu velikokrat peljeva sama z voznikom. Ali ni škoda, da ne izkoristimo teh možnosti?

Ko se pogovarjam s prijatelji, ugotavljam, da jih je veliko, ki na možnost uporabe javnih prevoznih sredstev sploh ne pomislijo. A zdaj, ko si lahko vse vozne rede ogledamo po spletu, je res enostavno. Pa ne govorim o času koronavirusa, ko to morda res ni najbolj priporočljivo. Govorim o času, za katerega upam, da bo spet kmalu prišel, kajti hribi nas vabijo tudi v druge občine in statistične regije! ●

Informacije

Vodniki: Andrej Stritar: *Izleti po ljubljanski okolici*. Sidarta, 1994.

Željko Kozinc: *Lep dan kliče*, 2. Založba Modrijan, 2002.

Željko Kozinc: *Lep dan kliče*, 4. Založba Modrijan, 2007.

Zemljevida: *Ljubljana in okolica*, PZS, 1: 50.000.

Polhograjsko hribovje in Šmarna gora, PZS, 1: 25.000.

Domžale in okolica, PZS, 1: 25.000

Šmarna gora, 669 m, po Mazijevi stezi

Ljubljansko polje

Šmarna gora z Grmado je markantna vzpetina, osamelec, ki daje našemu glavnemu mestu poseben čar. Ne le zaradi zanimive oblike in s tem prepoznavnosti mesta, predstavlja tudi nepogrešljiv park za pohodnike, rekreativce, družine. Kljub skromni višini ponuja široke razglede in prave planinske užitke. Na srečo je dovoz z avtomobili mogoč le stanovalcem. Ostali, ki se podamo na goro peš, lahko tik pod vrhom Šmarne gore pozvonimo z zvončkom želja – morda se nam bo želja izpolnila?

Zahtevnost: Nezahtevna pot. V mokrem je potrebna pazljivost.

Oprema: Običajna planinska oprema, dobri čevlji. Pozimi, ko je poledenelo ali steptan sneg, so obvezne mini dereze.

Višinska razlika: Pribl. 380 m

Izhodišče: Tacen, 303 m. Sem se pripeljemo po gorenjski avtocesti do izvoza Šmartno. Peljemo proti Šmartnemu pod Šmarno goro v Tacen. Parkiramo na velikem plačljivem parkirišču. WGS84: N 46,118329°, E 14,461315°

Koča: Gostilna Ledinek na Šmarni gori, 669 m, telefon +386 (0)1 511 65 55, e-pošta gostilna-ledinek@smarnago-ra.com, spletna stran www.smarnago-ra.com (v zasebni lasti).

Časi: Tacen–Grmada 1.10 h
Grmada–Šmarna gora 30 min
Sestop 1 h
Skupaj 2.40 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Andrej Stritar: *Izleti po ljubljanski okolici*. Sidarta, 1994.

Zemljevida: *Ljubljana in okolica*, PZS, 1: 50.000; *Polhograjsko hribovje in Šmarna gora*, PZS, 1: 25.000 (za Šmarno goro merilo 1: 12.500)

Vzpon: S parkirišča se odpravimo desno po pločniku (Kajakaška cesta), sledimo markacijam desno na Thumovo ulico. Po nekaj minutah pridemo na križišče Thumove ulice in Ulice Janeza Rožiča, kjer lahko nadaljujemo naravnost ob gostišču po ožji poti ali pa nekaj metrov kasneje zavijemo levo na Šturmo vo ulico.

Prava planinska pot se začne z nekaj stopnicami (desno od nas potok, v

Pogled z vrha Grmade Foto Andreja Erdlen

Šmarna gora, 669 m, iz Zavrha

Ljubljansko polje

Dostop iz Zavrha je najbolj zložen, Zavrha pa je znan tudi po tem, da je to rojstni kraj Jakoba Aljaža. Rojstna hiša je v glavnem zaprta (z glavne ceste bomo prišli do hiše,

če se bomo peljali proti sirarni – na majhnem kozolcu je napis Kmetija Mis sirarna, ni pa označeno tudi, da cesta pelje do hiše Jakoba Aljaža (stanje september 2020).

Kužno oziroma turško znamenje na poti iz Zavrha na Šmarno goro; najstarejša znamenitost na območju Šmarne gore z Grmado. Znamenje naj bi postavili domačini, ki so preživeli v bojih proti Turkom. Foto Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna pot. V mokrem je potrebna pazljivost.

Oprema: Običajna planinska oprema, dobri čevlji. Pozimi, ko je poledenelo ali steptan sneg, so obvezne mini dereze.

Višinska razlika: Pribl. 320 m

Izhodišče: Zavrh pod Šmarno goro, 351 m. Sem se pripeljemo skozi Šentvid, Vižmarje, Tacen in Vikrče. Parkiramo na velikem plačljivem parkirišču pri nekdanjem klubu Lipa ali zasilno ob cesti v Zavrhu. WGS84: N 46,135918°, E 14,445007°

Koča: Gostilna Ledinek na Šmarni gori, 669 m, telefon +386 (0)1 511 65 55, e-pošta gostilna-ledinek@smarnago-ra.com, spletna stran www.smarnago-ra.com (v zasebni lasti).

Časi: Zavrh–Šmarna gora 1.30
Sestop 1 h
Skupaj 2.30 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Andrej Stritar: *Izleti po ljubljanski okolici*. Sidarta, 1994.

Zemljevid: *Ljubljana in okolica*, PZS, 1: 50.000

dosežemo vrh Grmade, 676 m. Z vrha se napotimo naprej po grebenu, sestopimo do sedla med Grmado in Šmarno goro (z leve pot iz Zavrha, z desne pot "čez korenine") in nadaljujemo vzpon po široki poti mimo zvončka želja ali pa zavijemo desno, na pot mimo kapelice sv. Sobote. Po obeh poteh v približno dvajsetih minutah pridemo do razglednega vrha z močno božjepotno cerkvijo, Roženvenško Matero Božjo, v neposredni bližini je gostilna Ledinek.

Sestop: Po široki poti sestopimo do sedla, od tam sledimo poti naravnost južno mimo kapelice, za katero naša pot zavije levo. Na naslednjem razpotju se lahko odločimo za bolj položno pot (naravnost) proti Šmartnem in kasneje pri kapelici zavijemo desno proti Tacnu (oznake Tacen parkirišče) ali pa zavijemo desno in po poti "čez korenine" sestopimo do Spodnje kuhinje in izhodišča, kjer si v potočku lahko tudi umijemo čevlje, če je bila pot blatna.

Andreja Erdlen

katerem si na povratku lahko očistimo čevlje). Markacije nas po prvem vzponu pripeljejo na ravnico Spodnja kuhinja, kjer se Mazijeva steza, po kateri se bomo vzpeli na vrh Grmade, odcepi levo (desno Romarska pot, naravnost pot "čez korenine"). Nekaj časa se zložno vzpenjamo ves čas kar naravnost (Mazijeva steza, Pot svobode). Po kratkem spustu se nam priključi pot iz Vikrč, mi pa gremo rahlo desno. Občasno se nam odpre

razgled proti Polhograjskim Dolomitom. Po približno pol ure hoje od izhodišča pridemo do razpotja (Pot svobode levo) in se začnemo strmo dvigati. Na tabli, ki nas usmeri desno navzgor, je navedeno, da bomo do vrha potrebovali še petdeset minut, a bomo zelo verjetno vrh dosegli prej. Ko dosežemo razpotje, kjer se naši poti priključi Westrova pot iz Vikrč, nadaljujemo desno po grebenu in v približno dvajsetih minutah

in Kamniško-Savinjske Alpe hitro prispemo do domačije Gorjanc, od katere sledi še kratek sprehod do označenega razpotja na sedlu. Pot nas vodi nekoliko v levo po cesti, ki se kmalu razcepi. Vzpon lahko nadaljujemo po široki poti, v tem primeru se na vrh povzpemo mimo zvončka želja ali pa nadaljujemo desno po markirani pešpoti, ki nas mimo kapelice sv. Sobote prav tako pripelje na vrh Šmarne gore.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Vzpon: S parkirišča se vrnemo na cesto, od tam pa nadaljujemo proti Zavrhu. Kmalu pridemo do manjšega križišča (desno cesta proti rojstni hiši Jakoba Aljaža, na tabli napis sirarna), mi pa nadaljujemo naravnost proti Zavrhu in Šmarni gori. Prečimo pas gozda in prispemo do prvih hiš v Zavrhu. Nadaljujemo po "glavni" cesti, ki se vije med hišami, na označenih križiščih pa gremo proti Šmarni gori. Ko se asfalt

konča, nadaljujemo hojo po strmi cesti, po kateri je vožnja z avtomobili prepovedana (razen za stanovalce). Cesta se dokaj strmo vzpenja skozi gozd, višje se nam z desne priključi markirana pot čez Peske. Po cesti gremo še mimo spomenika NOB in kužnega (turškega) znamenja. Cesta kasneje zavije nekoliko v levo in nas iz gozda pripelje na razgledna pobočja. Ob pogledu na vrh Šmarne gore

Stolp na Debenjem vrhu v času koronavirusa Foto Andreja Erdlen

Debenji vrh, najvišji vrh Kašelskega griča, med Zalogom in Sostrim, med Ljubljano in Besnico, s skromno višino 530 metrov, je priljubljena izletniška točka Ljubljančanov, sicer pa je manj poznan. Če z vrha nadaljujemo po grebenu proti jugu, se nam ponudi še lepši razgled kakor z razglednega stolpa: na Ljubljansko kotlino, sredi katere sta lepo vidni stožčasti vzpetini Šmarna gora in Grmada, s kuliso Alp v ozadju, bodo nekoliko ovirale le žice daljnovoda.

Zahtevnost: Nezahtevna pot. V mokrem je potrebna pazljivost.

Oprema: Običajna planinska oprema, dobri čevlji. Pozimi, ko je poledenelo ali steptan sneg, so obvezne mini dereze.

Višinska razlika: 258 m

Izhodišče: Ljubljana Zalog, 272 m.

Ljubljansko obvoznico zapustimo na izvozu Ljubljana vzhod. Zavijemo desno in po Zaloški cesti nadaljujemo vožnjo do Zaloga. Na semaforiziranem križišču peljemo naravnost, prečkamo reko Ljubljanico in

Rašica (Vrh Staneta Kosca), 641 m, iz Mengša

Rašica je zakraseli osamelec nasproti Šmarne gore z najvišjo točko na Vrh Staneta Kosca, ki je dobil ime po narodnem heroju Stanetu Koscu (1913–1941), domačinu z Rašice. Na vrhu je kovinski razgledni stolp, s katerega imamo pogled na vse strani, najlepši pa je na Kamniško-Savinjske Alpe. Tik pod vrhom stoji Planinski dom Rašiške čete.

Vas Rašica je poznana iz NOB, saj so jo že leta 1941 zasedli Nemci, ki pa so zaradi domačinov, ki so podpirali NOB, 20. septembra 1941 vas do tal požgali, prebivalce pa izselili. Po vojni so vas obnovili. Kraj in vrh Rašice sta priljubljena izletniška točka Ljubljančanov.

Zahtevnost: Nezahtevna pot

Oprema: Običajna planinska oprema, dobri čevlji. Pozimi, ko je poledenelo ali steptan sneg, so obvezne mini dereze.

Višinska razlika: Pribl. 450 m

Izhodišče: Mengeš, 316 m. V Mengšu sledimo smerni tabli za Mengeško kočo, kmalu bomo naleteli na parkirišče pri otroškem vrtcu

(ob vikendih ni plačljivo), kasneje sta do vznožja še dve parkirišči. Še bolje pa je, da se iz Ljubljane odpeljemo z avtobusom in izstopimo na postaji Veliki Mengeš v središču kraja.

WGS84: N 46,166874°, E 14,569162°

Koči: Mengeška koča, 434 m, telefon +386 (0)41 774 861, e-pošta info@mengeska-koca.si, spletna stran www.mengeska-koca.si/; Planinski dom Rašiške čete, 631 m, telefon +386 (0)40 303 309, e-pošta rasicajespica@gmail.com.

Časi: Mengeš–Mengeška koča 30 min
Mengeška koča–Vrh Staneta Kosca 2.30 h

Vrh Staneta Kosca–Črnuče 2 h
Skupaj 5 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnika: Andrej Stritar: *Izleti po ljubljanski okolici*. Sidarta, 1994; Željko Kozinc: *Lep dan kliče*, 2. Založba Modrijan, 2002.

Zemljevid: Domžale in okolica, PZS, 1: 25.000

Razgledni stolp na Rašici Foto Andreja Erdlen

približno 250 metrov za mostom čez reko Ljubljanico parkiramo na parkirišču na desni strani ceste tik ob železniški progi.

WGS84: N 46,063373°, E 14,624308°

Časi: Izhodišče (Zalog)–Debenji vrh
45 min

Sestop 1 h

Skupaj 1.45 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnika: Andrej Stritar: *Izleti po ljubljanski okolici*. Sidarta, 1994 (opisan

je pristop od Pečarja na Debenji vrh in stari grad); Željko Kozinc: *Lep dan kliče*, 4. Založba Modrijan, 2007 (cilj je poimenovan Debni vrh).

Zemljevid: *Ljubljana in okolica*, PZS, 1 : 50.000 (poti nista vrisani kot markirani).

Vzpon: S parkirišča gremo skozi manjši železniški podhod in začnemo vzpon v gozdu po široki in dobro nadelani poti ob potočku. Nekoliko višje je razpotje, zavijemo desno in kmalu zatem levo.

Hodimo po grapi nad potočkom, ki ga kasneje prečimo. Za nekaj časa se pot položi, nato pa zavije desno v pobočje in se zoži. Kmalu pridemo na greben Kašeljskega griča do stika z Ostrovrharjevo potjo. Nadaljujemo desno in kmalu dosežemo zahodni del grebena. Pot se nadaljuje po grebenu in ko že kaže, da smo dosegli vrh, potrebujemo do vrha z razglednim stolpom še približno 15 minut.

Sestop: Sestopimo po poti, ki je označena z dvema rdečima vzporednima črtama na drevesih. Sledimo grebenu še nekaj deset metrov, nato pa zavijemo desno in sledimo široki poti, ki se zložno v velikih okljukih spušča proti dolini. Poti sledimo do ribnika Ribiške družine Vevče v Mrzli dolini. Za sestop do ribnika potrebujemo približno pol ure. Od ribnika gremo do parkirišča, kjer zavijemo desno na makadamsko cesto, ki pelje ob Ljubljanici. Tik pred železniškim mostom na Ljubljanico zavijemo desno in po poti ob železnici dosežemo podhod, pri katerem smo pot začeli.

Andreja Erdlen

Rašica (Vrh Staneta Kosca), 641 m, iz Mengša

Vzpon: Na zadnjem parkirišču bomo opazili markacije, ki nas usmerijo na pot, ki se kar strmo vzpenja do prve jase s kapelico in klopco. Na jasi je tudi informacijska tabla z imeni vrhov Kamniško-Savinjskih Alp, ki jih od tod lahko opazujemo. Naša pot se ne nadaljuje levo v gozd po širši poti, kot bi logično sklepali, temveč za kapelico po nekoliko slabše vidni poti naravnost. V gozdu bomo takoj naleteli na

markacije. Po tej poti kmalu dosežemo vrh z Mengeško kočo, 434 m. Na razpotju pri koči se usmerimo proti Dobenemu in Rašici po poti, ki se sprva nekoliko spusti skozi gozd do kozolca, kjer nadaljujemo desno čez travnik. Pred gozdom je razpotje: odločimo se za grebensko pot na Rašico (levo spodnja pot). Vzpnemo se na 408 metrov visok Marin hrib, nato pa se spustimo do razpotja, kjer nadaljujemo

naravnost na Magarovnik. Po krajšem spustu pridemo do označenega razpotja, kjer se z desne priključi pot od Philškega bajerja.

Sledimo grebenski poti na Rašico z nekaj vzponi in spusti, vsa razpotja so vse do Vrha Staneta Kosca z razglednim stolpom odlično označena. Če si obetamo lep razgled, zelo priporočam vzpon na razgledni stolp, sicer pa je planinski dom le nekaj korakov pod vrhom.

Sestop: Sestopimo po cesti do vasi Rašica. Tu sledimo kažipotu desno, pod daljnovodi bomo prispeli v Sračjo dolino (dolino potoka Črnušnica). Nadaljujemo po kolovozu do ceste v Pečale in Črnuče in naprej do avtobusnega postajališča (linija 6) pri Rogovilcu.

Andreja Erdlen

Gamsek sirota

Rdeča Greta je bila največja in najbolj zvita lisica na vsej Pokljuki. Celo na Jelovico in vse do bohinjskih planin so segala njena pota, ko je oprezala za plenom. Večina gozdnih živali jo je poznala pa tudi lovci so jo zalezovali, ker je pozimi rada zašla v bližino človeških bivališč in odnesla tolsto kokoš, s katero se je nato mastila v brlogu. Lovcem je vselej temeljito zmešala štrene in s plenom najprej ušla v brlog z dvema izhodoma. Če so jo zasledovali s psom, se je psu sled ustavila pred praznim brlogom, pes pa v svoji naivnosti ni pomislil, da bi razen vhoda prevohal bližnjo okolico in našel sled, ki se je nadaljevala do lisičjega doma. Tudi najurnejši lovec, ki ji je sledil, ni videl nič razen košatega repa, ki je izginil v luknjo. Gozdne živali je niso zaman klicale Rdeča Greta.

Greta najde siroto

Nekega dne se je potikala daleč od doma. Bila je zgodnja pomlad in sneg se je že umikal z gora. Šla je mimo prazne planine Lipanca pod Debelo peč, vendar je tega dne kazalo, da ne bo imela sreče. Pošteno ji je krulilo v praznem trebuhu, z vonjem rumenih avrikljev pa se lakote ne da potešiti. Ovohavala je gorski zrak in nenadoma obmirovala. Ušesa je obračala na vse strani. Ponovno se ji je zazdelo, da nekaj sliši. Bilo je podobno prestrašenemu meketanju mladiča, vsekakor najlepši glas za lačno lisico. Le kje je? Počasi je stopicala naprej in napenjala ušesa. Po kakšni minuti je uspela določiti smer, iz katere je prihajal živalski jok. Tako je prišla do roba stene, kjer se je gora v silnem prepadu grezila v dno doline. Previdno se je ozrla z nevarnega roba, ko je lučaj nižje med rušjem z ostrimi očmi uspela opaziti premikanje. Ni želela pritegniti pozornosti, prihulila se je k tlom, smuknila okoli skalnega roba in previdno prečila ozko skalno polico. Zdaj je popolnoma razločno slišala stokanje, a videla ni nič. Šele ko se je približala na nekaj korakov, je med vejami ugledala gamsjega mladiča. Previdno je pogledala naokoli, če ni morda v bližini mama, ki bi se lahko zakadila vanjo, vendar je vsa okolica mirovala v tišini. Približala se je na korak in pomolila smrček proti prestrašeni živalci.

"Uf, kaj pa je to? Ta vonj ..." Bila je vznemirjena in presenečena, saj ji je bil vonj od nekje znan. Še enkrat se je približala in tokrat se je njen voh izkazal za nezmotljivo natančnega kot pri

računalniku. V Gretini glavi so vonjave zavrtele film in nenadoma se je spomnila nesrečnega dogodka izpred treh mesecev.

Tistega dne je zapadel prvi sneg in stikala je za hrano ob enem od barjanskih otočkov blizu Koprivnika. Snega ni bilo veliko, tako da gibanje ni bilo oteženo, zato ji je popustila pozornost, ko je opazovala okolico. Neprevidno je stopila v široko kotanjo, na kateri je bil tenak led, pokrit s snegom. Zahreščalo je, Greta je v hipu spoznala veliko napako, toda bilo je prepozno. Hipoma se ji je vdrlo in potopila se je v ledeno mrzlo vodo. Naj se je še tako trudila, opore za prednje tace ni bilo, da bi se potegnila na breg. Vedno bolj je bila utrujena, ledena voda ji je pila moči, da je onemogla in napol otrpla komaj še držala glavo nad vodo. To bi lahko bil njen bridki konec, toda tega dne je imela Greta veliko srečo. Zaslišala je korake in z motnim pogledom ujela senco živali, ki se ji je previdno bližala. Rogata glava se je približala in v grozi je pomislila, da jo hoče potisniti pod vodo in utopiti. Toda ne! Glava se je sklonila in rožička sta bila blizu, kolikor se je dalo. Greta ni čakala druge priložnosti. Z zadnjimi močmi se je pognala naprej in zasadila zobe v zakrivljeni rog. Žival, široko uprta v trdna tla pred kotanjo, je napela vse moči in skoraj že zaledenelo lisico izvlekla iz vode. Le kdo si, ti moja rešiteljica? Odgovor ni bil potreben, Greta je takoj prepoznala silhueto gamsje postave. Njen trebuh je bil zelo zaobljen in spoznala je, da gre za gamsjo samico, ki nosi mladiča. A zdaj ni bilo časa za zahvaljevanje. Premočena dlaka na njej je postajala

Lisica si je gamska posadila na hrbet in rekla: "Pridi, pomagala ti bom najti novo družino."

*Ilustracija
Jernej Myint*

ledeni oklep in Greta je tekla proti svojemu brlogu, tekla za življenje. Nekaj dni se ji je bledlo v mrzlici, ki jo je tresla, potem pa ji je nekega jutra odleglo in postala je lačna. To je bil znak, da je ozdravela.

"Toda kje je tvoja mati, moja rešiteljica?" se je spraševala lisica, ko je ovohavala gamsjega mladiča, ki je oddajal prav tak vonj, kakršnega je imela v spominu. Smer, v katero je vsake toliko pogledoval mladič, ji je kazala proti strmi polici, na kateri je bilo videti sled zdrsa. Sled je izginjala za robom, pod katerim je zeval prepad. Očitno je mati skupaj z mladičem stopila na grušč, ki se je zapeljal pod njunimi parklji, in potegnilo ju je navzdol. Mladič je imel srečo, da ga je prestreglo rušje. Poškodoval si je le prednjo tačko, ki ga je bolela, da si jo je ves čas lizal.

"Poškodovani mladič brez matere nima nobene prihodnosti," je pomislila Greta. "Tako ali tako bo konec z njim v kratkem času." Toda ko je ponovno približala smrček, je ugotovila, da to ni prav. Nebogljene mladiča svoje rešiteljice vendar ne sme pojesti. Sama to leto ni pričakovala naraščaja, saj zanjo ni bilo primerne

lisjaka na Pokljuki. Njenega dolgoletnega partnerja že dolgo ni bilo naokoli. Greta se je bala, da je zašel v past ali pred lovčevu cev.

Iskanje nove družine

Sklonila se je in gamska nežno zgrabila za vrat ter ga izvlekla iz rušjeva. Posadila si ga je na hrbet in rekla: "Očitno sva si usojena. Pridi, pomagala ti bom najti novo družino."

Nenavadni parček je čez kakšno uro ugledal trop kozorogov, ki se je pasel na planini Lipanci. Greta se je približala velikim rogatim živalim, ki se je niso bale, le njihovi mladiči so se prestrašeno stisnili k materam. Lisica jim je povedala zgodbo nesrečnega gamska, toda v tropu je proti njenim pričakovanjem niso dobro sprejeli. "Kar poberi se z njim drugam, mi tega mladiča prav nič ne potrebujemo. Gamsi prenašajo garje in lahko nam prinese bolezen, ki bo uničila cel trop."

"Saj vendar vidite, da je zdrav!" je Greta zagovarjala svojega varovanca, toda nič ni pomagalo. Kozorogi so sprožili celo nekaj kamenja, da se je morala hitro umakniti pred kamnitimi

izstrelki. Razočarano se je obrnila proti dolini. Le kako morejo biti tako trdosrčni? Mladič bi se lahko pasel skupaj s tropom, dokler si ne bi opomogel, nato bi odšel po svoje. Oni pa so ga tako grdo zavrnili.

Nadaljevala sta pot proti nižje ležeči Kranjski dolini in Greta je od daleč zagledala premikanje ob robu jase. Teh živali tu že dolgo ni videla. Bile so še malce večje od kozorogov in imele so zavito rogovje. "To so mufloni. Če malo pomislim, so tudi oni tvoji daljni sorodniki, mogoče te bodo pa ti bolj veselili."

Približala sta se tropu, ki se je strnil v vrsto in jima s telesi zastavil pot. Greta je bila previdna, živali niso bile videti prijazne. Kljub temu je bila vztrajna in je še njim povedala gamskovo zgodbo. Tudi tokrat nista dobro naletela.

"Imamo svoje mladiče, ti pašniki so naši, ne bomo jih delili z nikomer. Gams spada v visoke gore, tu ga nič ne rabimo. Kam pa pridemo, če bomo pašo delili še z drugimi?" Ker je Greta samo gledala in se čudila takšnemu skupšnemu razmišljanju, so mufloni sklonili glave in se začeli grozeče bližati. Ni ji preostalo drugega, kot da se je hitro umaknila. Njen tvor je bil težak in postala je žejna. Gamsek je utrujen kar malce dremal, ko se je spomnila izvira pri Debeli bukvi in se odpravila tja pit. Bila sta že blizu, ko je med drevjem prepoznala obrise velikega drevesa. Pod bukvi jo je bil jarek, po katerem se je voda natekala v plitvo kotanjo. "Morda bova imela srečo in tam našla še druge živali. Menda te bo že kdo posvojil," je dejala utrujeno. Približala sta se Debeli bukvi.

"Kam pa kam, botra?" se je oglasilo iz sence, da sta se zdrznila. Pot jima je zastavil sivi volk, ki je pri bukvi prežal na živali, ki so prihajale pit.

"Oho, kaj pa prenašaš? Kosilo za domov? Pametno. Vendar bo zate tale živalca preveč, zato ti dovolim, da si jo deliš z menoj. To ozemlje je moje in tu jaz postavljam pravila. Davek za prestop mojega ozemlja znaša natančno dobro polovico tegale mladiča."

Stegnil je debeli vrat, da bi pograbil gamska, toda v Greti se je tedaj sprožil vihar. Zalajala je in pokazala ostre zobe, da se je volk zdrznil. Kaj pa je zdaj to? Lisica je vsaj dvakrat manjša od volka, kdo pa je že slišal, da bi se mu postavila po robu?

Volk je tega dne slabo naletel. Tisto, kar je imel za lahko pridobljeno kosilo, se je izkazalo za zelo trd oreh. Greta je bila podobna nevihti, gamsek je očitno zaradi njenega dolga do njegove matere postal kot njen mladič. Če se je treba komu postaviti po robu, se bo mati postavila proti komurkoli. Zaganjala se je v volka, ki se je prestrašeno pomikal zadenjsko. "Saj res ne

pravijo zaman, da lisice niso normalne," je pomislil. Menda si lisica, če se ujame v past, kar sama odgrizne nogo, samo da je lovec ne dobi žive. Kaj takega noben volk ne bi storil. Najbolje, da se ji umakne in počaka na boljšo priložnost!

Samorastnik

Greta je stopila do kotanje, kjer sta se z gamskom temeljito odžejala. Malce zatem sta zaslišala topot korakov živali, ki so se bližale napajališču. Bile so srne, ki so očitno zaznale volčji vonj, zato so se približale s spodnje strani, medtem ko jih je sivi sitnež zaman čakal zgoraj pri bukvi.

Greti so se zaiskrile oči. Tudi srne bi lahko vzele gamska medse, le za kakšen mesec ali dva, dokler ne bo samostojen. Posadila si je gamska na hrbet in jim stopila naproti. Toda joj – takoj ko ju je trop ugledal, se je obrnil in zbežal v gozd. Greta se je spomnila, da včasih upleni tudi kakšnega srnjega mladiča. Seveda imajo strah pred njo. Le kako je mogla pomisliti, da bi jim lahko prepustila tega mladiča v varstvo! Le kaj bi ga lahko med njimi doletelo? Razočarano je sklonila glavo in ni več vedela, kaj bi.

"Mufloni so morda imeli prav. Ti si gams in tvoj dom je v gorah, ne v dolini. Najpametneje bo, da te vrnem nazaj, od koder sva prišla."

A že misel na težko pot jo je, jezno zaradi razočaranj z živalmi, ki mislijo samo nase in na svojo korist, na smrt utrujala. Obrnila se je nazaj proti Debeli bukvi. Sivi volk jo je že od daleč zagledal, ko se je z nasršeno dlako vračala po isti poti. Umaknil se ji je s poti.

Bilo je proti večeru, ko je Greta gamska prinesla na planino Klek. Sneg se je že lepo topil in na kopnih zaplatah so odganjali prvi žafrani. Kako to, da se ni že prej spomnila? Na zadnji strani senika je vedela za razmajano desko, ki jo je odmaknila in z gamskom sta se znašla v zavetrnem prostoru, polnem dišečega sena.

"Tu bo tvoj dom, hrane imaš dovolj, čez en mesec pa boš imel paše, kolikor boš hotel. Nekaj dni počivaj, da se ti pozdravi noga, nato pa se vsak dan podaj na raziskovanje bližnje okolice. Jaz ne morem ostati, ker ne jem trave, te bom pa prišla vsakih nekaj dni pogledat, obljubim." Gamsek je bil že tako utrujen, da so mu lezle oči skupaj, zato ni ugovarjal.

Rdeča Greta je držala besedo, vsakih nekaj dni se je oglasila in zadovoljna opazovala, kako se je gamsek uspešno postavljajal na svoje noge. Tudi zrasel je že, saj se je vsak dan pasel na mladem regratu. Tako je bilo vse do prvih majskih dni, ko ga nekega dne ni bilo več pri seniku. Le nekaj njegovega vonja je še ostalo na ležišču. ●

Mauro Corona, človek iz lesa

Furlanski pisatelj, kipar, alpinist

Mauro Corona je dosegel sam evropski vrh v vseh treh dejavnostih svojega ustvarjalnega življenja. Je avtor več kot trideset knjižnih uspešnic, prevedenih v številne svetovne jezike, priznani kipar lesa, izšolan pri ladinskem mojstru Augustu Murerju, ter eden najzgodnejših pobudnikov sodobnega prostega in športnega plezanja. Med več kot tristo prvenstvenimi smermi v Dolomitih jih nekaj deset še čaka na prvo ponovitev.

Corona v svojem ateljeju v družbi škratov iz lesa
Fotografski arhiv iz Erto

Alpski polmesec visi na nevidni nitki dveh evropskih morij, Jadranskega in Tirenskega, dveh pristanišč, Trsta in Genove, ter vsega, kar je vmes, ljudi, narodov, kultur, jezikov, gorskih tradicij, ki so različni vsaj toliko, kot so sorodni. Alpe so svetniški sij Sredozemlja. Največja evropska soseščina. Prebivalci, ki stoletja naseljujejo te gorske višave in nižave, so razpeti med morjem in nebom.

Fizične razdalje se krajšajo, premikamo se – za trenutek odmislimo trenutni covid postanek – vse bolj brezskrbno, na smučanje prej zavijemo proti Val Badii kot na Cerkljansko, pa vendar alpski sosedeje ostajamo daleč vsaksebi, tujci v duhovnem in kulturnem smislu. Ko bi se odprtega srca ozrli proti svojemu zahodu, ob svojih alpskih pustolovščinah spregovorili z domačini, pokukali v njihovo preteklost, zgodbe in prigode, bi končno naredili korak v pravo smer. Prvič, ujeli bi svojo podobo v ogledalu. Drugič, zazrli bi se v navdihujoče bogata prostranstva alpskih kultur in razširili svoja človečanska obzorja in gorniški razgled. To bi šele bilo drzno gorniško dejanje! Čas je za celostno doživljanje gora. Čas je za gibanje duha v gorah. Da s fizičnim vzpenjanjem povzdignemo še sebe. Mauro Corona je furlanski pisatelj, kipar in alpinist, eden od premnogih neznancev izza sosednjih vrat, ki je v vseh treh dejavnostih dosegel sam evropski vrh. Vsakdanje in ustvarjalno življenje Corone sta eno in isto. Odvijata se na prosceniju rodne gorske pokrajine, Furlanskih Dolomitov, tega skrajno vzhodnega jezika Dolomitov, ki se steguje čez reko Piavo in se dotika Karnijcev. To je čustveno strma in plodna duhovna podlaga, vodni izvir in gorsko prizorišče ustvarjalnega življenja Maura Corone.

Življenje je reka

Mauro Corona se je rodil leta 1950 v Baselgi di Piné na krošnjarskem vozičku kot sin potujočih trgovcev in najzgodnejše otroštvo preživel na Tridentinskem, dokler se ni z družino vrnil v četrt San Rocco rodne vasice Erto. Tam, visoko nad dolino Vajont, se

Erto in Casso oklepata vršacev kot lastovičji gnezdi. Iz pridevnika *erto*, ki pomeni strm, prepaden, lahko ime idilične vasice poslovenimo v zahodnojuljski Strmec. Živo si ga predstavljam, v prikladnem slogu magičnega realizma, kakor sina "našega" Erta, Strmca pod Predelom, kjer mu namesto gore Duranno, 2668 m, hrbet varuje primorski Mangart.

V mladosti se je preživljal z divjim lovom, požiral porumenele velikane svetovne literature – največ knjig, celo iz 17. stoletja, je podedoval od prastaršev – ter obiskoval okoliške hribe. Nekaj let je z mlajšim bratom preživel pri salezijancih v Pordenoneju, zaradi denarne stiske pa ni nikoli uresničil svoje želje, da bi obiskoval prestižno umetniško šolo v mestecu Ortisei v Val Gardeni.

Severnofurlanska dolina Vajont je bila nekdam raj na zemlji. Bila. Na njenem dnu je hudournik pogajal mline, žage, kovačije, strugalnice, na strmalih so

plazovitost pobočja in nevarnost previsokega vodnega zajetja opozarjali več mesecev, svarilni potresi in grmenje podorov domačinom več tednov niso pustili spati. Nesreči bi se dalo izogniti. Napovedana tragedija, za katero je bilo odgovorno javno podjetje SADE iz Benetk, se je spremenila v državni zločin. Orjaški vodni val in pritisk zraka skozi ozko sotesko z močjo dveh atomskih bomb sta v nekaj sekundah požela skoraj dva tisoč smrtnih žrtev. Vasici Erto in Casso je smrtonosni val le oplazil, za Longarone ob reki Piavi pa je bil usoden. Vas sladolediv na poti iz Belluna v Cortino danes leži, rekonstruirana iz nič, deset metrov višje. V ozkem grlu doline Vajont, kjer je nekoč tekel hudournik, se je za vse večne čase nagrmadila sto metrov visoka kamnita gmota. Kot orjaški kamen na duši, za ene krivde, za druge krivice.

Poleg neizbrisne bolečine in naravnega opustošenja je nesreča prinesla v dolino gospodarsko in socialno

obdelovali zemljo, gozdarili, redili živino, planšarili. Ta prizor iz daljnih časov je matični odtis naravnega življenja nedotaknjene alpske doline, ki Coronova – in nas – zasleduje kot prikazen. Dokler ni tekoče vode z 260 metrov visokim betonskim zidom ustavilo koristoljubje, je pogajala dolinsko življenje. Zgodilo se je 9. oktobra 1963 ob 22.39. V umetno jezero za tedaj največjim jezom na svetu je z gore Toc zdrsnil zemeljski plaz. Tako domačini kot znanstveniki so na

bedo, iz katere se še do danes ni pobrala. Coronova Vajonta ni več, avtorjev *topos* je dolina preteklosti, prisposoba rokodelskega, obrtniškega ritma bivanja, simbol izgubljenega življenja, ki je teklo kot reka, dokler ga ni prestregel nenaravni interes. Erto postane naselje kamnitih duhov, kot jih naslavlja ena od Coronovih uspešnic *I fantasmi di pietra*. To se zgodi, če gorske hiše ostanejo brez svojih prebivalcev – naselijo jih koprive in mačke, pozaba in propad.

Plezalna stena v Ertu je po Coronovi zaslugi postala dolomitsko svetišče previsnih osmic. Fotografski arhiv iz Erta

Razdejanje nad Vajantom po napovedani tragediji; desno gora Toc, s katere se je v umetno jezero vsul smrtonosni plaz.
Vir WikiCommons

Kot kiparji odstraniti odvečno, prodreti do bistvenega

Na prelomu iz šestdesetih v sedemdeseta leta se je Corona preživljal kot kamnosek v kamnolomu mar-morja pod goro Buscada. V teh letih je predvsem plezal in kiparil. Kot figuralni umetnik se je "rodil" nekega jutra leta 1975, ko se je zbiratelj Renato Gaiotti iz Saliceja naključno sprehajal pred njegovim ateljejem – jazbino v ulici Balbi, vstopil in pokupil vse lesene skulpture v izložbi. Kmalu zatem mu je naročil leseni *Via Crucis* za štivansko cerkev v Sacileju (Chiesa di San Giovanni Battista), ki je še danes, po besedah samega Corone, njegovo življenjsko delo. Honorar je porabil za kiparsko orodje in znanje. Končno se je lahko izžolal pri priznanem mojstru lesa Augustu Murerju v ladinski vasici Falcade.

Coronov vsakdan, ki se odvija med ateljejem v Ertu in visokogorsko lesenjačo, je trdoživo priklenjen na ostro alpsko pokrajino. Preteklost izginulega visokogorskega kmetovanja, planšarske staje in obrtniška dela, družba gozdnih škratov in dreves, divji lov s staromodnim očetom gospodarjem, pijančevanje s starimi prijatelji v vaški gostilni. Notranji svet Maura Corone zaznamuje melanholična nostalgija po svetu, ki ga ni več, ter najbolj elementaren in prvinski odnos, kar jih je, preživetveno razmerje človeka z naravo. Politično sporočilo Coronovega dela je zbrano v gibu kiparja, ki umetnino ustvarja tako, da odstranjuje odvečno. Lesa ne nabira niti kopic, temveč ga odstranjuje. Če dopustimo, nas kriza enkrat za vselej česa nauči: v življenju je treba s površine odlučiti odvečno, zato da prodremo do bistv(ene)ga pod njo. Človeško bivanje je kiparska obrt. "Nikdar nisem nosil ure, ker bi jo sicer moral ščititi. Več imaš, več moraš varovati," pravi Coronov glas resnice – zdravi razum. Kopicenje nebistvenega nas vklepa v odvisnost, odstranjevanje odvečnega osvobaja.

Campanile, kamniti krik

Corona je bil vrhunski alpinist, eden najzgodnejših pobudnikov sodobnega prostega in športnega plezanja. Je avtor več kot tristo prvenstvenih smeri v Dolomitih, nekaj deset jih še čaka na prvo ponovitev. Večina je ekstremnih, ne toliko v smislu skrajne težavnosti kot v smislu skrajne nevarnosti. Pravi spomenik človeškemu idiotizmu, kot bi danes rekel sam. A to so le podatki, skregani z bistvom njegovega pojmovanja gornišтва. Gore so zanj zdravilo in obliž na bivanjske rane. Corona je prevandral svet od Grenlandije do Kalifornije, kjer je s prijateljem Mauriziom Zanollo - Manolom odkrival razsežnosti sodobnega plezanja. "V življenju ni ničesar mogoče osvojiti, niti žene niti ljubice. To besedo bi morali odvreči na smetišče zgodovine."

Campanile di Val Montanaja, 2173 m, najlepši skalni zvonik na svetu, v eni prvih upodobitev izpod čopiča Edwarda T. Comptona (1904)
Vir WikiCommons

Krivolvstvo z avtoritarnim očetom ga je zblížalo z gorništvom, obred prehoda pa je doživel pri trinajstih z vzponom na Duranno, furlanski Matterhorn. Pri osemnajstih je preplezal svojo prvo prvenstveno smer v Palazzi, 2210 m, nad dolino Zemola. Pisalo se je leto 1978, ko je sovaščan Italo Filippin, zanimiv človek in pisatelj, začel opremljati previsno steno pod Ertom. Corona je v začetku osemdesetih prevzel projekt in v naslednjih petnajstih letih preplezal na desetine zelo zahtevnih smeri. Plezališče v Ertu je še danes pojem športnega plezanja visoke težavnosti, v strehastih previsih sektorja Big je več osmic kot sedmic. Divja stena za surovo močne plezalce in plezalkke, katerih se je prijel vzdevek Lo ZOO di Erto. Pa vendar: "Čemu bi moral plezati vse življenje, če mi ni več všeč? Samo zato, ker sem plezalec? Ne, jaz sem tisti, ki se zjutraj rodi."

Pa vendar se "Coronova gora" skriva nekoliko višje, onkraj sedla Sant'Osvaldo, nad dolino Cimoliana. Visoko gori v skupini Spalti di Toro, bogu za hrbtom in daleč stran od vrveža dolomitskih magistral, se proti nebu pne alpsko in alpinistično čudo. Campanile di Val Montanaia (tudi Montanaja), 2173 m; tristo metrov visok skalni stolp ali bolje zvonik, najboljši skalni zvonik na svetu, se ponosno dviga sredi mitskega amfiteatra dvatisočakov. Vsi stenski obrazi tega "skalnega krika" so previsni, razen južnega, pa še tu se je treba v vrtoglavi navpičnosti in nelogičnih prehodih pošteno potruditi. Tukaj se je pisala alpinistična zgodovina. Za njegov vrh se je septembra 1902 odvijala prava alpinistična drama, ko sta tržaška alpinista Napoleone Cozzi in Alberto Zanutti preplezala ključno mesto, ki je zaslovelo kot Cozzijeva poč, nato sta se morala zaradi težav z orientacijo obrniti. V krčmi v Cimolaisu sta Tržacana, *in vino veritas*, preveč povedala neznance, ki sta nekaj dni zatem, 17. septembra, prvič stopila na vrh. To sta bila Avstrijca Wolf von Glanvell in Karl von Saar. V severnih previsih so se preizkušali, in kregali, Emilio Comici,¹ Severino Casara in Spiro dalla Porta Xidias,² vzhodno previsno poč je premagal Raffaele Carlesso. Mauro Corona je Campanile preplezal več kot dvestokrat, često po novih smereh in v drznih ponovitvah, med drugim z vrhunskim alpinistom Alessandrom Gogno. "Če ti gora sporoča stop, se obrni, ponižno. Ampak ne, mi jo hočemo nasvedrati. Najbolje, da jo kar porušimo z dinamitom!"

In še: "Pravi gornik se vzpenja z rokami v žepu, na vrhu sede in čakajoč *našpiči* ušesa. To so moji veliki plezalni vzponi. Nabrall sem jih nekaj sto tisoč, odkar sem živ. Na gorskem vrhu počakam na sončni zahod, in če mi paše, tam prespim. Čutim, kako me gora objema." To je bistvo hribovskega duha: ljubiti gore in šele potem sebe v gorah. Koliko pravih gornikov je še srečati v hribih? Koliko plezalcev še zahaja v gore? Koliko gorske kulture je še v gorah?

¹ Članek *Onkraj mita Emilio Comici*. Zgodbe in srečanja v dolini Glinščica v *Planinskem vestniku* 2019/7–8.

² Intervju v *Planinskem vestniku* 2016/9.

Dobri divjak

Narava je kot knjiga, napisana v jeziku, ki ga ne razumemo več. Ustvarjalno življenje Maura Corone je postalo ikona avtentične in resnicoljubne alternative, nekakšen transpolitični manifest proti zablodam in norostim sodobnega sveta, proti potrošniškemu poenotenju mišljenja in navad, kopičenju imetja, brezglavemu hitenju, banalizaciji in standardizaciji življenjskih slogov in vrednot. Okoljska zavest, prehranska samooskrba in energetska samozadostnost niso sanjarjenja romantičnega duha, temveč preživetvena nuja. "Človek, ki pride do kruha, je nepremagljiv," mi je dejal v intervjuju za *Sobotno prilogo* (14. 8. 2020). Coronov klic prebujajo k vnovičnemu odkritju starodavnih in temeljnih vrlin, kot so pogum, bivanjska preprostost, potrpežljivost in vztrajnost, soočanje s telesnim naporom. Z eno besedo, h gorskim vrlinam. Coronov življenjski slog je apologija fizičnega dela kot vrednotnega cepiva proti stranskim učinkom negativnega stresa, bolezni našega časa. Svoj obstoj ogrožamo sami, ker iz svojih življenj odpravljamo fizično delo in telesno utrujenost. "Stres ni nič drugega kot odsotnost telesne utrujenosti. Telo nam pošilja opozorila, zato se razburjamo. Danes zavračamo telesni napor, in to bomo drago plačali!"

Obdelovati moramo duhovni in duševni gozd, ki ga nosimo v sebi. "Večina ljudi ne more prenočiti na drevesu, tako kot jaz. Jaz to počnem spomladi, ker čutim bližino Boga, vesolja, stvarstva, duše umrlih. Na gorskih jasah, v pomladnih nočeh, jih slišiš okrog sebe, in če se potrudiš, slišiš glasove škratov in palčic. Naših umrlih. Tedaj čutim, kako se moje telo prilagaja zemlji, nič več me ne zebe, nič več me ni strah." Začnimo počasneje, bolje živeti, sicer se bomo prej ali slej nekam zaleteli.

Z vrha gore ali stene lahko samo sestopimo, ko smo se enkrat nanjo povzpeli.
Fotografski arhiv iz Erta

U pričakovanju prevodnega prvenca

Eden najplodovitejših in vsestranskih italijanskih književnikov na prelomu tisočletja živi in deluje povsem izven okvirjev. Je avtor več kot trideset knjižnih uspešnic, ki so izšle v milijonskih nakladah; med njimi so tudi številne izjemne uspešnice, od pripovednih zbirk in romanov do otroških in mladinskih knjig, pravljic za otroke in odrasle, esejev in priročnikov. Preveden je v številne svetovne jezike, od francoščine in nemščine do romunščine in kitajščine. Letos maja bo pri založbi Sidarta izšel prevod romana *Come sasso nella corrente* (z delovnim naslovom Kot kamen v rečni strugi), v katerem se življenjska zgodba Maura Corone prepleta z gorjanskimi zgodbami in razmišljanji o naravi.

Coronova pisateljska pot se je po čistem naključju začela šele leta 1997, ko mu je prijatelj objavil nekaj kratkih pripovedi v beneškem dnevniku *Il Gazzettino*. Odtlej je prejel številne prestižne literarne nagrade, med drugim *bancarella* leta 2011 za roman *La fine del mondo storto* (Konec pokvarjenega sveta, 2010), Mario Rigoni Stern in campiello leta 2014 za roman *La voce degli uomini freddi* (Glas hladnih ljudi, 2013). Njegovo življenjsko pot je novinar Giorgio Fornoni zbral v dokumentarni film s knjigo *Confessioni ultime* (Zadnje izpovedi, 2013), ki ga bomo morda videli na RTV Slovenija in Festivalu gorniškega filma.

Ob stolpu stoji bivak
Perugini, 2060 m
Foto Vladimir Habjan

Zase pravi, da je boljši bralec kot pisatelj, a mu nihče ne verjame, berejo ga vsi. Videz dobrega divjaka, potrjana majica, *kanotjera*, in piratska naglavna ruta niso le zaigrano hlinjen imidž. Corona živi tako, kot govori in piše, divje in samoniklo, tekoče in dinamično kot deroča reka življenja, kaotično nedosledno, toda s smislom, poljudno, a nikdar banalno, v bistvu esencialno, naravno. Za grobim videzom kmečke modrosti bo bralec odkril globoko čuječega in široko razgledanega humanista, pravega "učitelja življenja", nekakšnega Rousseauja za vsakogar. Nihanje pripovednih slogov in vsebin združuje romantično surova naracija, bolj nostalgična kot melanholična, ki se vrašča v scenografsko ozadje gorskega okolja, v katerem se odvija ves avtorjev notranji svet. Góra je tisto, za kar gre pri Coroni, pa čeprav jo je treba poiskati med vrsticami. Tam prebivajo duhovi in strahovi preteklosti, upehani pijančki in vaški norčki, vaške klepetulje in jasnovidne coprnice, staresinske pripovedi, nestorske legende in babičine bajke, poduhovljena drevesa in oživljena gozdna bitja, vonjave in prizori izgubljenih krajev in časov. Nostalgična preteklost doline Vajont pred katastrofo, ki je iz nedotaknjene alpskega kotička odnesla človeška življenja, upanje in prihodnost. Pripovedništvo Maura Corone je slovenskemu bralcu pisano na kožo. V zgodbah in nezgodah furlanskih gorjanov bo odkril svoje podalpske korenine. Mauro Corona iz Strmca: ali ne zveni lepo? ●

Med Fontom in peščenjaki ob Labi

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 5. del

V kanjonu reke
Labe ležijo visoki
stolpi iz peščenjaka,
imenovani
Elbsandsteingebirge.
Vir Shutterstock

Za začetek se vrnimo v Font¹ in k Pierru Allainu, ki na Anapurno ni mogel zaradi zdravstvenih težav. Tako ali tako je vedno pravil: "Če ne bi plezal v hribih, bi še vedno rad hodil v Bleau. Plezanje tam je izpolnjujoče samo po sebi. Med plezalci vladajo prijateljsko rivalstvo, želja po vzponih, napetost in ponos ob dosežkih."

Nazaj v prihodnost

Skočimo nazaj v Cuvier, kjer leži znameniti balvan z linijo L'Angle Allain. Na njem je Pierre in ravno se trudi ujeti nekaj trenja, da bi se spraval do vrha nekaj metrov visokega kota brez drugih oprimkov. Peščenjak drsi tudi danes, kljub mnogo boljši obutvi. Robu obupno manjka oprijem in njegovo ožemanje ti ne pomaga dosti. Niti nohtov nimaš kam zataktni. Vse je odvisno od pogojev, trenja in milimetrskosti natančnosti težišča. Le majhen zasuk v desno in že si nazaj na trdih tleh, na začetku, kot v frustrirajoči računalniški igrici. Če nisi pripravljen sprejeti teh pravil, te bo fontainebleaujski gozd živega požrl in te naučil prave skromnosti. Mogoče boš celo rekel, da je vse skupaj brez veze in otročje. Ali pa boš vklopil tudi možgane in postal boljši plezalec. Ko je zagnanemu Francozu

končno uspelo, je bil srečen kot otrok na božični večer. Preplezal je najtežji balvan na svetu. Ocena: 5C. Se sliši lahko? Vprašajte Adama Ondro, ki je v *flash* poskusu suvereno zgrmel na crashpad.² Primerno in logično je, da *Font* vse od začetkov do danes ostaja nosilec razvoja, Meka balvaniranja in eden najpriljubljenejših *placov*, kljub poznejšemu razmahu discipline čez celotno zemeljsko oblo. Tako so Allainovemu kotu sledili La Marie-Rose 6A leta 1946 (mojstrovina Reneja Ferleta in Allaina), La Stalingrad 6B leta 1950 (by Paul Jouy), La Joker 7A leta 1953 (avtorja Roberta Paragota, ki je občasno rad plezal brez hlač) in L'Abbattoir 7A+ leta 1960 (ki ga je ustvaril Michel

¹ Fontainebleau.

² Blazina, ki ublaži trdoto pristanka ob padcu.

Laurent Grivel med prikazom derez z dvanajstimi zobmi
Vir www.crampon.it

Grivelove dvanajsterke
Vir www.planetmountain.com

Libert). Seveda je prišla prava eksplozija balvaniranja v *Fontu* pozneje, v 70-ih in 80-ih, ko so (hvala bogu) prenehali tudi s klesanjem *grifov* in je vsak plezalec, ki da kaj nase, v gozdu pustil svoj pečat. Ampak to je še daleč. Do takrat se je zgodilo še marsikaj.

Najprej se za trenutek ustavimo in pogledimo, kaj ima Allain na nogah. To niso težki gozdarji z žeblički na podplatih, s katerimi so večinoma plezali takrat po Evropi. Bili so preveč okorni in škodljivi za mehko skalo (v Angliji so probleme takrat lahko prepoznali po grdih razah od žebličkov, podobno kot danes na *grifih* vidimo sledi magnezija). Francozi so raje plezali z mehкими teniskami, povitimi z vrvjo, a te so imele slabost, da niso bile dovolj natančne in da so se

prehitro izrabile. Tako je Allain zasnoval svoje plezalne čevlje z gumo in sprožil pravo revolucijo v plezanju. In kaj prinese revolucija? Razen nove oblasti, policije, orožja v surovih rokah, trpljenja, upora in nove revolucije? Napredek. Ta je bil v Franciji skokovit, čeprav je včasih trajalo, da so se ideje prijele.

Razvoj opreme

Francozi v hribolazenju niso nikoli zaostajali za drugim svetom in so v novem tisočletju predstavljali verjetno glavne inovatorje opreme. Laurent Grivel je že leta 1928 zavrtil prvi ekspanzijski svedrovec, zasnoval prenosni sveder in derezam dodal dve sprednji konici. Ustvaril je tudi prvo navrtano smer, Pere Eternal na Aiguille de la Brenta. Klini so dobili resno konkurenco, a še vedno so bili precej bolj priljubljeni, saj so veljali za manjše zlo. Tudi verjetno največji plezalski inovator in oče prvih plezalk, Pierre Allain, nikoli ni nehal z razvojem. Naredil je prvo plezalsko puhovko in prvi lahek aluminijast karabin, ki je doživel nekaj metamorfoz od zasnove leta 1938 do precej boljše oblike leta 1966. Nadalje je bolj za jamarje ustvaril prvi pripomoček za spuščanje ob vrvi, nekakšne vilice, ki so postale priljubljene tudi za varovanje, še posebej ko so jih leta 1968 Škoti "zapri" in ustvarili legendarno osmico, tej pa je kmalu konkurenco naredila tudi prva varovalna ploščica, *stichtplate*. In to še ni vse. Že pred vojno je bil Marcel Ichac pionir plezalskih in jarnarskih filmov. In potem je bil tu še jamar in plezalec z najbolj francosko zvanečim imenom, Pierre Chevalier, ki je leta 1943 spletel prvo elastično najlonsko vrv, preden se je pridružil ekipi Petzla, in ostalo je, kot pravijo, zgodovina (čeprav Američani trdijo, da so najlonsko vrv v Evropo prinesli oni). Najlon je bil nasploh eden boljših domislekov, ki je prišel na plan po vojni (čeprav ga je DuPont razvil že okrog leta 1930). Vse to je sprožilo revolucijo v izdelavi plezalskih vrvi in že leta 1953 sta Edelweiss in Edelrid izdelovala vrvi *kernmantle*, pri katerih sta ločena jedro in plašč in so močno spominjale na sodobne izdelke. Takrat enkrat so izumili tudi velcro in Barbike, ampak ne v Franciji, in nisem prepričan, ali je to kaj prispevalo k razvoju plezanja.

Font ni vse

Plezanje v Franciji pa ne pomeni le Fontainebleauja in balvanov. Nekaj zanimivih sten imajo na jugovzhodu, med Chamonixom in Gapom (tako imenovane "Alpe"), ampak nekaj vzponov tam sem že omenil, z drugimi pa se mi ne da ukvarjati. Pomembnejši so bili drugi centri z nižjimi stenami, ki so se razvijali v tem zgodnjem obdobju. Posebej med drugo svetovno vojno, ko je bila Francija razdeljena na dva dela in so plezalci za obisk Alp morali prečkati "mejo". Tako so bolj prirodno igrišče našli bliže, v Saussoisu, ki je postal tako priljubljen, da se ga je hitro oprijelo ime "Pariška skala". Saussois se je v režiji Mauricea Martina razvijal že pred vojno, ko

je ta leta 1939 po kaminčku potegnil smer Martine, štirico z dvema pomožnima klinoma. Potem so se za opremljanje začeli spuščati z vrha in smeri včasih tudi plezali na *top rope*. Leta 1941 je tako nastala klasika La Rech, posvečena enemu od pionirjev plezališča, ki je v francoski verziji *Planinskega vestnika* objavil članek o novi šoli plezanja v Saussoisu. Smeri so se hitro množile, tudi L'Échelle à poissons, ki bo že kmalu postala slavna.

Takrat so bile vse smeri tehnične, a plezalci so kmalu ugotovili, da stalno nabijanje in izbijanje klinov močno poškoduje skalo, še posebej apnenec, ki je mehkejši od granita, zato je problem toliko bolj pereč. Rešitev je postala fiksna oprema in že v 50-ih so začeli kline preprosto betonirati. Ker je bil tu zdaj epicenter dobrih plezalcev, pa seveda niso želeli betonirati kar vse povprek in kriteriji za fiksne kline so postali vse ostrejši, z vse več plezanja med njimi. Tako so smer Le Jardin Suspendu, ki je imela originalno več kot 30 klinov, predelali za "prosto" plezanje z devetimi fiksnimi klini v pošteno prosto šestico z dvema A0 točkama, kjer so se potegnili čez detalj. Kljub fiksni opremi namreč ni bilo povsem jasno, ali ta služi le varovanju, počivanju ali tudi napredovanju v steni. Seveda to ni niti najmanj ustrezalo stari plezalski gardi, ki zdaj sploh ni mogla več čez smeri. Plezališče je postalo rahlo elitistično – če nisi bil dober, so se iz tebe delali norca ali te gledali postrani, in Saussois je dobil tudi precej slab sloves. Blizu te stene se je pod taktirko Guya Richarda zelo sistematično urejal tudi Surgy, s fiksno opremo in spuščanjem z vrha, kar je bil še dodaten odmik od tradicije – pred tem so večino smeri vsaj naredili od spodaj in pozneje odstranili odvečne kline.

Jug Francije je imel svojo zgodbo. Plezanje tu je staro vsaj toliko kot v okolici Pariza, saj so člani Rocher Club de Provence že okrog leta 1900 raziskovali Les Calanques, mogočen klif, ki se ob morju vleče med Cassisom in Marseillom. Med obema vojnoma so začeli tu tudi malce poplezavati – leta 1927 je ekipa Huguesa in Mauricea Paillona s Parižani splezala na greben Grande Candelle. Prvi raztežaj Arête de Marseille ima danes oceno 5c. A to je bila tam ena redkih smeri. Obala se je začela nekoliko bolj prebujati, ko sta stene začela obiskovati sloviti alpinist Gaston Rebuffat in Georges "Grk" Livanos, ki sta naredila kopico tehnično zahtevnih smeri z redkimi klini in veliko vmesnega plezanja. A vseeno sta bila preveč iz stare šole, da bi stvar premaknila v prihodnost. To je storil François Guillot, ki je v *Kalankah*, v sektorju En Vau, leta 1964 preplezal novo smer, La Gammo (okrog 6a A0) v petih raztežajih. Večji del smeri je plezal prosto in se je potegnil le čez najtežja mesta. Postal je nekakšen vodja mladi generaciji južnofrancoskih plezalcev, posebej ko je nekaj let pozneje odkril svoj novi raj – Verdon. V Francijo se kmalu vrnemo, a prej nam je ostala še ena pomembna postaja – zgodovinski center in narod, ki že od nekdaj kroji razvoj plezanja.

Johann Friedrich Sebastian Abratzky
Vir de.wikipedia.org

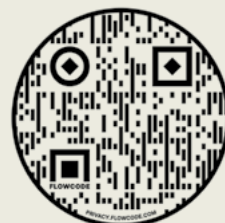

Oliver Perry-Smith
Vir cz.pinterest.com

Zabavno iskanje smisla

"Človeštvo ne stremi k sreči, to počne le Anglež," je nekoč dejal Nietzsche v besni kritiki angleškega utilitarizma, ki je filozofsko poudarjalo iskanje sreče v življenju. Nietzsche se je temu uprl. Človek potrebuje smisel, ne pa srečo. Ta je lahko le stranski produkt nečesa večjega, ne pa cilj sam po sebi. Se vam to sliši navdahnjeno ali pesimistično? Težko je reči, a tak je bil Nietzsche. Vse to je na neki način poosebljalo plezanje, ki ga je imel Nietzsche zelo rad kot metaforo. Dejal je na primer: "Ta, ki pleza na najvišje vrhove, se smeje vsem, resničnim ali namišljenim tragedijam. Nekaj ur plezanja spremeni barabo in svetnika v približno enaki bitji. Utrujenost je najkrajša pot do enakosti in bratstva." Takšen duh je preveval celoten nemški narod. Malo tudi po neprijetni nerodnosti, ko so svojo groteskno interpretacijo te filozofije sprejeli nacisti (kar je ironično glede na to, da je bil Nietzsche nasprotnik rasizma in nacionalizma). Kakor koli, podobno kot v Angliji se je tudi v Nemčiji oblikoval romantični kult drznega in plemenitega heroja – in nekaj takšnih ljudi bomo spoznali v kratkem.

V kanjonu reke Labe, na današnji meji med Nemčijo in Češko, ležijo visoki stolpi iz peščenjaka, kot naročeni za plezanje. Imenujejo se Elbsandsteingebirge, po domače Elbi. Tu se je vzporedno z angleškim Lake Districtom razvijalo plezanje na nemški način. In če smo si v Angliji najprej pogledali kvazi vzpon MacDonalda, imamo v Elbiju verjetno celo prvi zabeleženi plezalni vzpon vseh časov. Bilo pa je takole: Johann Friedrich Sebastian Abratzky je bil dimnikar, ki se je brez prebite pare znašel pred trdnjavo Königstein. Počutil se je turistično navdahnjen in je želel noter, a pri vratih so pobirali vstopnino. Ampak Johann je res želel pogledati trdnjavo. Tako je brez kakršne koli opreme splezal vanjo po zunanem zidu,

Pionir plezalskih in jamarskih filmov Marcel Ichac je leta 1937 posnel film o Karakorumu

Stéhanie Badet
v smeri Les
Futurs croulants,
6b (Calanques
de l'Oule)
Foto Arnaud Petit

navpični 34-metrski steni iz peščenjaka, ki je veljala za neosvojljivo. Z zadnjimi močmi se je prekobacal čez obzidje, kjer so ga takoj aretirali in vrgli v zapor. Pisalo se je leto 1848 in bil je čas revolucij, a ne za Johanna, ki je o dogodku napisal knjigo, se zapil in večino življenja preživel po zaporih zaradi večjih ali manjših lumparij. Ko so smer pozneje spet preplezali, so ji prilepili oceno 4a.

Leta 1864 je nato skupina gimnastov ob vasici Ostrau našla nov izziv – visok, osamljen, 90-metrski stolp Falkenstein, ki je štrlel iz gozda. Vzgibi za vzpon so bili izključno športni, uspelo pa jim je s pomočjo tehnične opreme, klinov in vlečenja po vrveh. Ko so na vrhu ponosno dvignili roke, pa so opazili ruševine starega gradu – toliko o tem, kdo je bil kje prvi. Kmalu so plezali tudi na druge stolpe v okolici in pogosto so to počeli kar prosto. Eden od pionirjev območja, Oscar Schuster, je na vrhove stolpov nosil vpisne knjige, za njim pa je ostala tudi klasika Schusterweg iz leta 1892 (poka-kaminček, okrog 4a), kar je plezanje v Elbiju postavilo nekako v sočasje z Lake Districtom. A plezalci so se naveličali zgolj osvajati stolpe in so se spraševali, kje najti čim težavnejše, direktne linije, pa četudi po slabih, negativnih oprimkih. Namesto očitnih razpok in kaminov so se podali v gladke, navpične stene. Skozi nove izzive so se oblikovala tudi lokalna pravila, brez kakršne koli povezave z alpinizmom. Ustvarilo se je močno domače jedro plezalne skupnosti, ki je kmalu postavljala nove standarde v težavnosti.

Američan v peščenjaku

Pristop k plezanju je bil v Nemčiji zelo podoben kot v Angliji, z veliko drznosti in poskusi oblikovanja pravil, pa tudi z nekaj razlikami in posebnostmi. Kot že vemo, je bil v tistih časih pojem naveze nekoliko širši in so jo poznali tudi pod sloganom "dve telesi, en plezalec". To je pomenilo, da sta plezalca v navezi lahko sodelovala pri osvajanju smeri, pa je vzpon še vedno veljal za prost. Plezalec je partnerju pogosto stopil na rame, da je dosegel višje oprimke, tisti najboljši pa so soplezalce z rokami dvignili celo nad glavo. Čeprav je to danes slišati malce komično, pa so po drugi strani že takrat začeli uvajati stroga etična pravila, predvsem o plezanju od spodaj (nobenega *abzajlanja*³) in čim manjši uporabi železnine. Za varovanje so namesto kamenčkov v razpoke tlačili vozle iz vrvi, uporabljali pa so tudi delni *top rope* okrog kakšnega drevesa ali iz sosednje stene ali še rajši ničesar. Na nogah so imeli čevlje, ovite v vrv – nekakšne "špagarice". Priznan vzpon je poleg sodelovanja naveze včasih vključeval tudi guganje na vrvi, kakšne vmesne počitke na redkih klinih z obročki in podobno. A bistvo je bilo vendarle priti na vrh brez vlečenja po opremi, zanašajoč se le na lastno moč. Stilu so dejali AF (*alles frei*).⁴ Mnogi vidiki takratne etike so se na območju ohranili do danes. Je pa zanimivo, da je bil v pionirskih časih najboljši plezalec na stolpe – Američan.

³ Spuščanja po vrvi.

⁴ Vse prosto.

Oliver Perry Smith je bil rojen v Philadelphiji, kjer je veliko igral košarko, potem pa se je zapletel v prepir z lokalnimi razgrajaci in prisiljen je bil odpotovati k stricu Philu na Bel Air. Ops, napačna zgodba. Torej, Oliver se je preselil v Evropo, k mami v Dresden. Hitro je našel prijatelje, pri čemer mu gotovo ni škodilo, da se je okrog vozil z novim bugattijem. Tisti čas Dresden še ni bil porušen, bil pa je precej blizu plezalne scene na pečenjaku, kjer je mladi Američan takoj zablestel. Okrog leta 1902, ko je zagrabil prve grife, je bilo dogajanje pod steno že zelo razvito. Oliver, ki je bil visok kot smreka, širok kot omara in z očitno okvarjeno amigdalno (beri: človek se res ni bal ničesar, še mladih mačk ne), je bil naravnost rojen za plezanje. Plezati je začel na tamkajšnjem običajnem nivoju, okrog 4c, a že kmalu ga je prerasel in začel nizati vse težje smeri – rekorde tudi v svetovnem merilu. To nam je leta 1906 prineslo Perrykante, katere ocena 5c je seveda veljala za "štiporamo", s pomočjo katere je bila smer splezana, ter Teufelsturm, 6a, 40-metrski "Hudičev stolp" na nemški strani Labe, ki ni imel niti enega samega klina in je bil za prvo šestico na svetu zelo, zelo spodobna smer. Smeri sta bili tako težki, da sta dobili oceno šele pozneje, ko so tudi v Elbiju razvili svojo posebno lestvico. Če se vam vse skupaj zdi prelahko, si predstavljajte, da ste okrog pasu

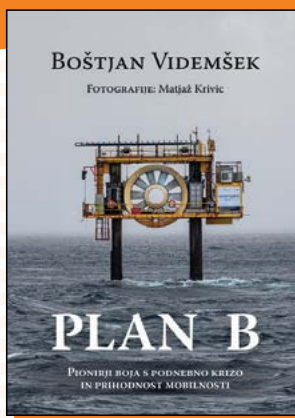
tesno privezani s konopljino vrvo, zadržal pa vas bo (morda) vozil iz vrvi, zatlačen v razpoko. V tistih časih padec ni bil tako nedolžna možnost, kot to velja danes. Smrtnost plezalcev ni bila šala, pa ne le v hribih. V luči nekonkretnega varovanja so plezalci pogosto smeri kar solirali – saj ni bilo dosti slabše. Oliver je največ plezal z Rudolfom Fehrmannom, ker je bil edini lokalni, ki je lahko sledil njegovemu tempu. Pozneje je bil tudi glavni promotor pravil Elbi, potem pa se je njegov moralni kompas pokvaril, pridružil se je nacijem in umrl kot vojni ujetnik v taborišču.

V Elbiju so luknjo po odhodu Perryja Smitha v Ameriko zapolnili drugi plezalci, ki so v teku let pridno dvigovali ocene nekje do 6b v letu 1918 (Westkante Emanuela Strubicha) in 6b+ leta 1922 (Rostkante, ki jo je zmogel Hans Rost, s prvim klinom na 15 metrih). Rost je leta 1952 dodal tudi Talweg (6c). In tako počasi naprej. Do leta 1930 je bilo na območju vzhodne Nemčije čez dvesto malih plezalnih klubov s člani, ki so pridno plezali na še neosvojene stolpe. Vsaj do konca vojne je bil Elbi svetovni center težavnosti, potem pa je s svojim posebnim načinom zamrznil v času. Preden se premaknemo naprej v pregledu, pa moramo obiskati še nekoliko južnejše nemško govoreče regije ter se ponovno dotakniti filozofskih razprav in alpinizma. ●

Velika nagrada SKS – knjiga leta 2020:

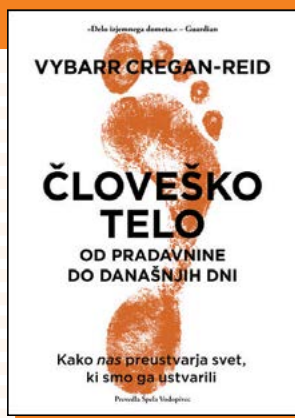
Boštjan Videmšek
fotografije Matjaž Krivic

PLAN B

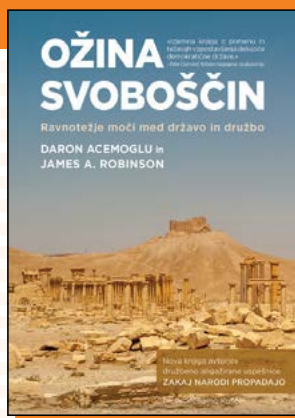
Podnebna kriza se stopnjuje. Je sploh še mogoče kaj spremeniti? Avtorja sta na poti okoli sveta iskala alternativne vire energije, njihove prednosti in omejitve. S primeri skušata pokazati, da rešitve obstajajo. Da obstaja plan B.

Vyarr Cregan-Reid
ČLOVEŠKO TELO
OD PRADAVNINE
DO DANAŠNJIH DNI

Najboljša znanstvena knjiga po izboru časopisa Financial Times.
Kako svet, ki ga spreminjamo in soustvarjamo, spreminja naša telesa ter vpliva na to, kako se v tem novem okolju na novo izražajo naše prvotne genske zasnove.

Daron Acemoglu
James A. Robinson
OŽINA SVOBOŠČIN

Avtorja Acemoglu in Robinson (*Zakaj narodi propadajo*) sta napisala še eno izjemno in pronicljivo knjigo o pomenu in težavah vzpostavljanja delujoče demokratične države ter njenem vzdrževanju.

Werner Herzog
O HOJI V LEDU

»Ko hodim, hodi bizon. Ko počivam, počiva gora.«
»To nenavadno, drobno knjigo – klasično popotno besedilo – je bil zmožen napisati samo Herzog.«
– Robert Macfarlane

- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrsajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

Knjigarna **www.bukla.si** UMco

Ovršni del Snežnika na seznamu Unesca

Pogovor z Živanom Veseličem

Gozdni rezervat Snežnik - *Ždrocle*, ki zajema ovršni del notranjskega Snežnika, je bil julija 2017 skupaj z gozdnim rezervatom Krokar na Kočevskem vpisan na seznam svetovne naravne dediščine pri Unescu. Poleg ohranjenosti gozdov je bil pogoj za vpis tudi njihovo poprejšnje zavarovanje, ki je bilo pri Snežniku zagotovljeno s tem, da so bili njegovi ovršni gozdovi pred leti oblikovani kot gozdni rezervat. Ključno vlogo pri tem je imel mag. Živan Veselič, univ. dipl. inž. gozd., ki se je leta 1988 javno uprl načrtom Rekreatijskega centra Sviščaki in občine Ilirska Bistrica, ki sta načrtovala izgradnjo smučišč na Snežniku, ter zasnoval gozdni rezervat, ki je bil z uredbo Vlade RS leta 2005 tudi formalno zavarovan.

Živan Veselič pod vrhom Snežnika
Arhiv Živana Veseliča

Kako je prišlo do vašega prizadevanja za ohranitev ovršnih gozdov na notranjskem Snežniku?

Od jeseni 1976 sem bil kot gozdarski inženir zaposlen na Gozdnem gospodarstvu Postojna (GGP); najprej leto in pol v Loški dolini, po odsluženem vojaškem roku pa od pomladi leta 1979 do leta 1994 na sedežu GGP. Tu sem delal pri načrtovanju razvoja gozdov in njihovem gojenju na območju Gozdnega gospodarstva, ki je segalo od Nanosa in Hrušice na severu, do Blok na vzhodu, Razdrtega na zahodu ter do meje s Hrvaško na jugu. Snežnik leži globoko v tem območju in mi je s svojo slikovitostjo in raznolikostjo gozdov in vse vegetacije na njem oziroma v njegovi neposredni okolici vselej še posebno veliko pomenil. Januarja 1988 sem se zgrozil nad informacijo, da nameravata Rekreatijski center Sviščaki in občina

Ilirska Bistrica zgraditi smučišče iz zelo slikovite doline Grda Draga, z značilnim dinarskim mraziščnim smrekovim gozdom, skozi ovršne bukove gozdove in ruševje proti vrhu Snežnika. Gozdovi in vsa narava ovršja Snežnika bi bili s tem nepopravljivo uničeni. Pri tem občine očitno ni motilo, da je v nekih drugih časih, leta 1964, sama z občinskim odlokom zavarovala ožje ovršje Snežnika nad gozdno mejo kot botanični rezervat.

Ker se s takimi posegi na območju Snežnika nikakor nisem mogel sprijazniti, sem v Sobotno prilogo *Dela* napisal daljši, argumentiran in oster članek proti načrtovanemu posegu, ki sem ga naslovil *Pustimo notranjski Snežnik naravi*. V Ilirski Bistrici sem se nekaj dni po izidu članka udeležil tudi javne razgrnitve krajskih zasnov, ki bi bile podlaga opisanim načrtom na Snežniku in Sviščakih, in občinskim funkcionarjem, uradnikom ter približno stotim prisotnim argumentiral nesprejemljivost načrtovanih posegov. S člankom sem pričakovano vzbudil veliko jezo pri vodilnih ljudeh Rekreatijskega centra Sviščaki in na občini, ki so seveda na članek odgovorili. V naslednjih dobrih dveh mesecih smo si še dvakrat izmenjali daljše članke v Sobotni prilogi *Dela*. S krajšimi članki me je podprlo veliko ljudi od Ljubljane do Kopra.

Naj posebej omenim, da je Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica skrbno spremljalo moje prizadevanje za ohranitev Snežnika in me pri tem podpiralo. Že na omenjeni javni predstavitvi mi je predsednik Planinskega društva iz Ilirske Bistrice Vojko Čeligoj, avtor obsežnejše knjige o Snežniku, pozneje tudi poslanec v Državnem zboru, ki je sedel blizu mene, podaril razglednico Snežnika z zahvalo za dobre misli v članku, ki je izšel nekaj dni prej. Hranim tudi njegovo pismo iz leta 1992, ko je bil gozdni rezervat že označen na terenu, v njem že tri leta nismo izvajali nobenih gozdnih del in smo se pripravljali na njegovo formalno zavarovanje.

Kako se je javna razprava končala?

V obsežni razpravi se je tehtnica argumentov in javnega mnenja močno prevesila na našo stran. Menda so bili najprej naročeni popravki krajinskega načrta, nato pa je v zvezi z njim vse potihnilo. Kateri dejavniki so poleg javne obravnave še pripomogli h koncu ideje o načrtovanih posegih na Snežniku, ne morem reči. Vsaj nekateri so bili posredno gotovo povezani tudi z javno razpravo. Kot mi je nekaj let pozneje naključno povedal nekdo, ki je bil v stiku z vodilnimi na občini, so bili ti prepričani, da pri svojih prizadevanjih tedaj ne bi bil tako uspešen, če ne bi imel močnih zvez. Jaz seveda nisem imel nobenih zvez, sem pa vesel, da so jih pri meni našli oni.

Kakšni so bili nadaljnji koraki, ki so privedli do zasnove gozdnega rezervata, ki je zajel ves ovršni del Snežnika?

Na Gozdnem gospodarstvu sem dejal, da je nevihta v zvezi z načrtovanimi posegi na Snežniku sicer minila, vendar se lahko v prihodnje spet pojavi, zato je treba nujno nekaj storiti, da zavarujemo gozdove in naravo

*Jesenski pogled na Mali Snežnik
Arhiv Darinke Dekleva*

Planinski dom na Sviščakih, 1242 m
Zavetišče na Velikem Snežniku, 1798 m
Društvo ustanovljeno 1907

Planinsko društvo
Snežnik

66250 Ilirska Bistrica
Gregorčičeva 19, POB 42
Slovenija, Jugoslavija
Brambora 8, tel 87.572
Ziro račun
SDK 52210-678-90756

mag.
Ž. Živan Veselič
gozdno gospodarstvo
60230 Postojana

Vaš znak

Naš znak

Dne 11. 1. 1992

Pozdravljen!

Prejeli smo vaše pismo in smo zelo razočarani, ker ste nam ga tudi v društvo in gozdišče prinesli in zadovoljstvo nam prinesli! Hvala vam, ker ste mi doma, če državam uspelo prekinitev namene vidnega hotela na javi na Sviščakih.

Del obsežnejšega pisma Vojka Čeligoja, tedanjega predsednika Planinskega društva Snežnik Ilirska Bistrica, mag. Živanu Veseliču, s katerim mu odgovarja na posredovani opis označitve gozdnega rezervata Snežnik - Ždrocle, prekinitve vseh gozdarskih aktivnosti na njegovem območju in prizadevanj za njegovo zavarovanje. Arhiv PD Snežnik

Pogled na mrazišča
Arhiv Darinke
Dekleva

na ovršju Snežnika. Predlagal sem postavitev gozdnega rezervata in tudi potek njegove meje – približno po višinski plastnici 1400 metrov, s priključkom na že obstoječi gozdni rezervat Ždrocle v bližini Snežnika.

Ali je imelo GGP, kjer ste bili zaposleni, razumevanje za vaša javna prizadevanja in vaš predlog za postavitev gozdnega rezervata?

Ob javni polemiki me GGP verjetno objektivno ni moglo javno podpreti, ker bi to pomenilo odkrit konflikt z eno od treh občin, na območju katere so bili gozdovi, s katerimi je gospodarilo. So se pa z mojim prizadevanjem gotovo načelno strinjali, saj zaradi svojih aktivnosti v podjetju nisem imel nobenih težav. Tudi moj predlog, da v ovršnih gozdovih Snežnika zasnujemo gozdni rezervat, je bil pri vodilnih hitro sprejet in naš vestni tehnični sodelavec Alojz Rovan iz Podkrajja je na terenu v nekaj dneh z dvema modrima črtama na mejnem drevju in večjih skalah označil in s teodolitom tudi posnel mejo gozdnega rezervata. Na območju gozdnega rezervata so bile takoj ustavljene sečnja in druge gozdarske dejavnosti. Tako smo gozdarji ta del gozdov in narave dejansko

"prepustili naravi" že leta 1988, do formalnega zavarovanja gozdnega rezervata pa je preteklo še sedemnajst let.

Omenili ste gozdni rezervat Ždrocle v bližini Snežnika. Torej je bilo ohranjanje gozdov in narave z opuščanjem gozdarskih dejavnosti v nekaterih gozdovih ter zamejitev gozdnih rezervatov v slovenskem gozdarstvu že prisotno?

Vsekakor. Slovenija je ena od svetovnih zibelk sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Zlasti na občutljivem kraškem svetu in tudi drugod, npr. na Pohorju, so poznani Pogačnikovi in Pahernikovi gozdovi, v katerih so slovenski gozdarji v 19. stoletju in v prvi polovici 20. stoletja iskali načine, ki bi bili bližje naravi, medtem ko je bilo tedaj v Evropi močno uveljavljeno golosečno gospodarjenje z gozdovi z osnovanjem čistih smrekovih gozdov. Na Kočevskem je dr. Leopold Hufnagel, ki je strokovno vodil gospodarjenje v obsežnih gozdovih grofa Auersperga, uvedel preprosto obliko prebiralnega gospodarjenja z gozdovi, ki je zagotovila nepretrgano poraščenost občutljivih kraških tal z gozdno vegetacijo ter zaradi naravnega

obnavljanja gozdov tudi njihovo naravno sestavo drevesnih vrst. Njegovemu vzoru je sledil gozdarski strokovnjak Henrik Scholmayer, ki je strokovno vodil gospodarjenje z gozdovi v veliki snežniški gozdni posesti Schönburg-Waldenburg.

Tako so gozdovi na vsem omenjenem visokokraškem območju ohranili svojo naravnost. Dr. Hufnagel je leta 1892 za dva oddelka v gozdovih Kočevskega Roga v gozdarski načrt napisal, naj ostanejo gozdovi naravni, in ni v njih predpisal nobenih gozdarskih del. Ta zapis štejeemo za začetek organiziranega varovanja narave v Sloveniji.

Po 2. svetovni vojni je dal sonaravni usmeritvi slovenskega gozdarstva nov zagon in neizbrisen pečat prof. dr. Dušan Mlinšek, svetovno priznan gozdarski strokovnjak, ki je bil v letih 1981–1986 tudi predsednik svetovne organizacije gozdarskih raziskovalnih organizacij (IUFRO). Prof. Mlinšek je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja na različnih rastiščih zasnoval mrežo 190 gozdnih rezervatov v velikosti od nekaj hektarov do več kot 500 hektarov, s skupno površino več kot 10.000 ha, ki so bili v letih 1979 in 1980 zavarovani z občinskimi odloki. Njihov namen

je spremljati razvoj gozdov v različnih rastiščnih razmerah (tla, klima, nadmorska višina) brez človekovih posegov vanje. Tudi v snežniških gozdovih je bilo tedaj osnovanih več gozdnih rezervatov. Med njimi je bil tudi gozdni rezervat Ždrocle, ki je meril 180 ha, ter še dva manjša gozdna rezervata na severnem in severovzhodnem pobočju Snežnika. Eden od teh je bil v gozdni rezervat Snežnik - Ždrocle vključen že leta 1988, drugi pa na pobudo mag. Špele Koblar Habič ob pripravi vladne Uredbe o zavarovanju varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom leta 2005.

Zakaj je bilo potrebnih sedemnajst let do formalnega zavarovanja gozdnega rezervata Snežnik – Ždrocle?

V obdobju po letu 1988, ko je bil zasnovan gozdni rezervat Snežnik - Ždrocle, se je v Sloveniji na vseh področjih in tudi v gozdarstvu zgodilo zelo veliko. Slovenija se je osamosvojila in postala država. Na gozdarskem področju je bilo treba povsem na novo zasnovati novim družbenim razmeram primerno organizacijo, financiranje in pristojnosti gozdarske službe. Zato je bil potreben sprejem vsebinsko zelo zahtevnega novega Zakona o gozdovih, do katerega je prišlo v juniju 1993. Z njim je bil ustanovljen Zavod za gozdove Slovenije, enotna javna gozdarska služba za vse gozdove, ne glede na njihovo lastništvo. Za podrobnejšo določitev delovanja Zavoda in načina financiranja dejavnosti v gozdarstvu, kot so izvajanje gojitvenih in varstvenih del v gozdovih ter gradnja in vzdrževanje gozdnih cest in vlak, je bilo treba izdelati in sprejeti več podzakonskih aktov. Na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter na Zavodu za gozdove Slovenije, kjer sem od njegove ustanovitve do upokojitve v letu 2018 vodil strokovno delo, smo kmalu začeli pripravljati tudi z Zakonom o gozdovih predvideno uredbo za zavarovanje varovalnih gozdov in gozdnih rezervatov.

Priprava Uredbe je bila zahtevna, saj se je bilo treba v primeru določitve varovalnih gozdov strokovno opredeliti do zelo veliko praviloma težko dostopnih gozdov s poudarjenim varovalnim značajem – na koncu je bilo izbranih približno 100.000 ha –, pri gozdnih rezervatih pa je bilo treba zaradi procesa denacionalizacije pri vseh novih lastnikih gozdnih rezervatov, mnogokrat tudi pri več solastnikih, preveriti, ali soglašajo, da gozd še naprej ostaja gozdni rezervat. Za gozdne rezervate, za katere novi lastniki niso dali soglasja, smo na podobnih rastiščih poiskali nadomestne gozdne rezervate. Na koncu nam je uspelo zagotoviti mrežo 170 gozdnih rezervatov s skupno površino 9460 ha.

Vsi izbrani varovalni gozdovi in gozdni rezervati so bili nato v letu 2005 zavarovani, tokrat na državni ravni, z Uredbo o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom. Tedaj je bil med gozdove s posebnim namenom vključen tudi gozdni rezervat Snežnik - Ždrocle kot največji med vsemi gozdnimi rezervati, saj meri le nekaj manj kot 800 hektarov.

In kako je prišlo do vpisa rezervata Snežnik - Ždrocle na seznam svetovne naravne dediščine Unesca?

Za nas gozdarje in tudi zame osebno je bila informacija poleti 2015, da je gozdni rezervat Snežnik - Ždrocle predlagan za vpis na seznam svetovne naravne dediščine organizacije Unesco, nepričakovano; bili smo je seveda zelo veseli. S sedeža Unesca v Parizu so dobro leto prej obvestili Urad slovenske nacionalne komisije za Unesco v Ljubljani,

Značilna kriva rast dreves na strmih pobočjih v najvišje ležečih bukovih gozdovih, ki jo povzroča snežna odeja, saj drevesca v mladosti pritiska k tlom.
Arhiv Darinke Dekleva

da naj Slovenija v okviru priprave večnacionalnega vpisa ohranjenih prvinskih bukovih gozdov v Evropi za seznam svetovne naravne dediščine predlaga nekaj območij bukovih gozdov, ki so dobro ohranjeni in že formalno zavarovani. Za pripravo predloga je bil zadolžen Biološki inštitut Jovana Hadžija Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Predlog je pripravil dr. Andraž Čarni, ki je sicer že nekaj let prej sodeloval pri oblikovanju omenjene mednarodne pobude, in predlagal štiri gozdne rezervate: Snežnik - Ždrocle, pragozd Pečka (na Novomeškem) ter pragozda Krokra in Rajhenavski Rog (na Kočevskem). Po dobrem letu, v katerem so pooblaščenci strokovnjaki organizacije Unesca skrbno proučili predloge, je iz Pariza prišlo sporočilo, da Unesco predlaga Sloveniji, naj nadaljuje postopek vpisa na njihov seznam svetovne naravne dediščine za dva gozdna rezervata – Snežnik - Ždrocle in pragozd Krokra. Sledili so priprava obsežne dodatne dokumentacije za vsakega od predlaganih gozdnih rezervatov in več obiskov strokovnjakov, pooblaščenih od Unesca in Svetovne organizacije za varstvo narave (IUCN), ki so strokovno preverjali upravičenost predlaganih

območij za vpis na seznam svetovne naravne dediščine. Na koncu se je vse dobro izšlo. Dokumentacija je pripravil Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor (MOP) in Uradom RS za Unesco, kjer sta bili zelo dejavni in v vseh pogledih uspešni dr. Katarina Groznik-Zeiler (MOP) in Marjutka Hafner (vodja Urada RS za Unesco).

Katere značilnosti bukovih gozdov v gozdnem rezervatu Snežnik - Ždrocle so strokovnjake pri Unescu prepričale, da so se ga odločili uvrstiti na seznam svetovne naravne dediščine?

Predel Ždrocle je zelo razgiban visokokraški svet, kjer je bil zaradi težke prehodnosti vpliv človeka v preteklosti minimalen. Prav verjetno je, da v preteklosti do nekaterih delov teh gozdov ni seglo niti oglarjenje in so povsem prvobitni. Bukovi gozdovi okrog ovršja Snežnika so posebej zanimivi, ker tu tvorijo zgornjo gozdno mejo. Zaradi submediteranskega vpliva zgornjo gozdno mejo tvorijo v Dinarškem svetu bukovni gozdovi, Snežnik pa je v Sloveniji edini dovolj visok vrh v Dinaridih, kjer je mogoče spremljati naravne procese v tem mejnem območju. Po opustitvi paše se rušje vse bolj razširja proti samemu vrhu Snežnika, bukev pa se postopno vrašča v njegove nižje predele, saj je zaradi človekovega vpliva sedanja zgornja meja bukovih gozdov gotovo nekaj nižja od naravne.

Kaj za Slovenijo in slovensko gozdarstvo pomenita vpisa obeh gozdnih rezervatov na svetovni seznam naravne dediščine pri Unescu?

Po tridesetih letih, ko so bile na seznam svetovne naravne dediščine pri Unescu vpisane Škocjanske jame, smo v Sloveniji pridobili na omenjenem seznamu dva nova naravna objekta. Ker sta gozdna, smo lahko slovenski gozdarji na vpis upravičeno ponosni, saj pomeni priznanje slovenskemu gozdarstvu, ki s svojo sonaravno usmeritvijo zgledno skrbi za slovenske gozdove. Pri tem moramo poudariti, da brez vseh, ki so bili v preteklosti najbolj zaslužni za sonaravno usmeritev slovenskega gozdarstva, ne bi imeli niti ohranjenih gozdov niti možnosti za vpis na ta prestižni seznam svetovne naravne dediščine.

Osebno sem še posebej vesel, da sem se, zavedajoč se vrednosti narave in gozdov na Snežniku in njegovi bližnji okolici, pred več kot tridesetimi leti potrudil javno izpostaviti za ohranitev teh gozdov in da trud ni bil zaman. Takrat seveda nisem mogel predvideti, da bo zavarovanje gozdov na ovršju Snežnika hkrati z zagotovljeno ohranitvijo teh gozdov dalo tudi nujno formalno podlago za nekaj tako pomembnega, kot je njihov vpis na svetovni seznam naravne dediščine. Ta vpis je vsekakor presežek tedanjih pričakovanj. Verjamem, da je z njim notranjski Snežnik trajno prepuščen naravi. Želim, da bi gozdni rezervat Snežnik - Ždrocle kot objekt na seznamu Unesco dobro upravljali v korist ne le naravi, ampak tudi ljudem, ki živijo v njegovi bližini. ●

Poljanski Maldivi

Mini maraton po Škofjeloškem hribovju

Franci Horvat

Minilo je že nekaj časa, kar sem bil na Bovškem Gamsovcu. Poljanska dolina me je vse od takrat vznemirjala. Ko se je ponudila prva ugodna vremenska napoved, sem poklical Tino (Martino), ki sem jo spoznal na Bovškem Gamsovcu, da me popelje v čarobni svet Poljanske doline. Ker sem ji obljubil, da se ji bom oddolžil za poziranje na Bovškem Gamsovcu, sem imel namen to tudi storiti. Dogovorila sva se, da jo obiščem na njenem domu na Muravah nad Javorjami. Ker je nekaj dni pred mojim obiskom praznovala rojstni dan, je bil to zame še toliko večji izziv.

*Pogled proti Gori in Malenskem vrhu
Foto Franci Horvat*

Iz megle proti soncu

Skrbno sem se pripravil na izlet v Poljansko dolino; poleg popolne fotografske opreme sem si na spletu pogledal največje zanimivosti te lepe doline. Večina višjih vrhov in planot je iz apnencev. Kjer prevladujejo vododržne kamnine, so se ohranili zaobljeni hrbti. Naselja ležijo po dolinah in raztreseno v obliki zaselkov in samotnih kmetij po hribovitem, zlasti nestrmem svetu. Najbolj so poseljena prisojna pobočja pod Starim in Mladim vrhom. Po Poljanski dolini je domnevno že v rimskih časih tekla cestna povezava s Cerkljanskim in dolino Soče, iz 14. stoletja pa je poznano, da je tam potekala pomembna tovarna pot. V 16. stoletju sta se ob kmetijstvu za krajši čas pojavila rudarstvo in fužinarstvo. Danes je kar nekaj kmetij, ki se ukvarjajo z živinorejo, pomembna panoga je tudi gozdarstvo. Najbolj poznani kraji so Poljane, Log, Hotavlje, Gorenja vas, Javorje in Murave.

Končno je prišla težko pričakovana sobota, ko sem se zgodaj zjutraj odpeljal proti Gorenjski. Ceste so bile razmeroma prazne. Bolj ko sem se bližal Škofji Loki, vse več megle je bilo. Dan poprej sem zaprosil

Stvarnika, naj nama nakloni lep dan, toda nič ni kazalo, da bo res tako. V Logu pri Poljanah sem zavil desno proti cerkvi sv. Volbenka. Žal je megleni pokrov segal precej visoko, tako da sem cerkvico komaj videl. Ker je bilo tik pred sončnim vzhodom, sem se odločil, da se zapeljem še malce više. Res sem našel točko, od koder sem nato nanizal nekaj lepih posnetkov Poljanske doline. Sledil je potop v megleno morje, iz katerega sem izplaval malce nad Poljanami. V Javorjah sem se ustavil le toliko, da sem napravil fotografijo meteorita, ki je leta 2009 padel na njihovo območje.

Tina me je že čakala, samo snela je copate in jih zamenjala za pohodne čevlje. Ker je bila temperatura razmeroma nizka, sva se kar zimsko napravila, pa se je hitro pokazalo, da je z višino rasla tudi temperatura – šlo je seveda za temperaturni obrat. Malce v šali sem svoji dobrotnici dejal, da greva na Maldive. Mladi vrh in Koprivnik bi bila za uvod, Blegoš pa kot najlepši otok za finale najinega potepa. Tina se je s tem strinjala in prevzela vodništvo. Kako zanimivo, da nekateri vse življenje sanjajo o Maldivih v Indijskem oceanu, drugi pa jih najdemo precej bližje svojemu domu ... kako različni smo si ljudje.

Triglav z Blegoša
Foto Franci Horvat

Fotografski paradíž

Topli žarki so naju hitro ogreli, da sva morala kmalu sneti vrhnja oblačila. Najina pot sprva ni bila markirana in je vodila po lokalnih kolovozih. Na enem mestu se je lepo pokazal Blegoš, njegovo popolnost so ob strani motiva krasile zlatorumene breze pod nama. Nekoliko pozneje je ob kolovozu dominiralo Marijino znamenje. Prelep je bil tudi pogled proti Gori (987 m), ki se vzpenja v neposredni bližini. Na sedlu med Starim vrhom (1217 m) in Mladim vrhom (1374 m) sva prišla na markirano pot, ki naju je vodila proti zelenemu cilju. Vseskozi sva pridno klepetala in opazovala okolico. Zaradi moje fotografske opreme in fotografiranja se je hoja nekoliko podaljšala. Tina, ki vsak dan pridno nabira kilometre po okoliških vrhovih, pa bi kar poletela. Malo pod vrhom Mladega vrha se je nudil lep pogled na zamegljeno Poljansko dolino, v ozadju je blestel Snežnik. Po moji presoji je megleni pokrov segal nekje do 600 m, čez dan se je celo počasi spuščal. Na vrhu sva si vzela nekaj časa za počitek in kakšno fotografijo. Kot to običajno počnem, sem najini imeni vpisal v vpisno knjigo, nato pa sva počasi sestopila proti sedlu, ki se nahaja med Mladim vrhom in Koprivnikom. Razen nekaj posameznih pohodnikov, ki sva jih srečala na poti, sva bila sama, kar nama je ustrezalo. Povsem sem se lahko prepustil dražljajem, ki so valovili okrog naju. Čez precej široko sedlo, na katerega sva se spustila,

privijuga gozdna cesta. Hoje po njej je bilo le za vzorec, saj sem na prelepi bukvi kaj hitro zagledal tablo z napisom Med gorami, Koprivnik, nad njo pa še markacijo, tako da ni bilo dileme, v katero smer je treba zaviti. Kaj kmalu so se na vzhodu pokazale Kamniško-Savinjske Alpe, kjer se počutim kot doma. Pot se je nato zmerno dvigala po gozdni vlaki, enkrat naju je pripeljala na gozdno jaso, od koder se nama je ponovno zasmel Snežnik. Zopet je sledil rafal posnetkov, še posebej na vrhu Koprivnika (1993 m). Ko sva začela s sestopom, se nama je med drevesi pokazal Triglav, malce pozneje pa še Blegoš.

Na "otok" Blegoš

Grebenska pot na Romovec (1247 m) je bila sila zanimiva, kajti na vsako stran se je spuščalo precej prepadno poraščeno pobočje. Na Črnem kalu (1103 m) je bilo parkiranih nekaj avtomobilov, ki so lastnikom precej skrajšali pot na Blegoš oziroma Koprivnik. Odločila sva se, da greva na Blegoš po grebenski poti, ki je sicer najkrajša, toda najbolj strma. Poznalo se mi je, da sva že obiskala dva vrhova, zato sem bil še nekoliko bolj počasen. Tina me je vprašala, če bo šlo; to se mi sicer bolj poredko dogaja, občasno pa vendarle, kajti nisem več mladenič pri dvajsetih. Seveda še nisem bil pri kraju z močmi, kljub temu da sem globoko dihal. Vsake toliko časa me je počakala, da ne bi izgubil volje do hoje. Kako prijazno od nje, sem si mislil.

Ko sva se za trenutek izvila iz gozda, se je pokazal Triglav v vsej svoji lepoti, prav tako tudi Karavanke s Stolom. Tik pod vrhom Blegoša, pri bunkerjih, sem Tino ustavil, da bi napravil nekaj dokumentarnih posnetkov. Tudi s tega mesta so se lepo kazale

Kamniško-Savinjske Alpe in Poljanska dolina, prav z vrha pa se je prikazal lepotec Triglav. Tina mi je pokazala še nekaj zanimivih točk, od koder so lepi pogledi daleč naokoli.

Ti najini Maldivi so res nekaj posebnega, zlasti lep je otok Blegoš, ki se v jesenskem času koplje v soncu, medtem ko v dolini prevladuje megla. Res gre za razgledni vrh, da je malo takih. Ta dan sva imela veliko srečo z vremenom z izjemo jutranje megle po dolini. Na nebu ni bilo oblaka, kar se ne zgodi ravno pogosto. Nato sva na hitro sestopila do kočice pod Blegošem, kjer sva si privoščila čaj, Tina ledenega, jaz planinskega. Čas naju je preganjal, zato sva se hitro poslovila in sestopila najprej do Črnega kala, nato pa proti Muravam. Ker sva kar nekaj časa sestopala po zložni cesti, sem hodil nekoliko hitreje. Malce v šali sem vprašal Tino, ali bo šlo, tako, da sem ji vrnil za tisto njeno podobno vprašanje. Oba sva se sladko nasmejala. Vodnica me je sprva peljala po označenih poteh proti Javorjam, zadnji del poti proti Muravam pa je domnevno poznajo samo domačini. Prečkala sva nekaj dvorišč, kakšen travnik, med najlepše detajle pa je zagotovo sodil slap Rancka. Pozimi pogosto zamrzne in služi lednim plezalcem za trening. Domačini so poskrbeli za cev, iz katere brizga voda na predele, kjer je drugače ni, da tudi tam zamrzne. Pot do Tininega doma se je sicer nekoliko vlekla, toda ob prijetni družbi kaj hitro pozabiš na že prehojene kilometre. Pri njihovi hiši sva ugotovila, da je bilo za nama skoraj 28 km, za kar sva porabila 8 ur in 47 minut. Časovni plan je bil odlično izpeljan, kajti prav takrat se je pričelo temniti.

Nato se je bilo treba posloviti in se vodnici zahvaliti za čudoviti dan, mene je čakala dolga pot na Štajersko, Tino pa domače obveznosti. Prepričan sem, da bom Poljanske Maldive še obiskal, zagotovo pa bodo na mojem seznamu kakšni drugi poljanski "otoki".

*Na vrhu Blegoša
Foto Franci Horvat*

Divja

Lanske jeseni sem v času brez strogih omejitev gibanja in zbiranja ljudi po dolgih letih spet videla svojo nekdanjo soplezalko, ki se je pred dobrim desetletjem odločila odpovedati posvetnemu življenju, začela služiti Bogu in postala sestra K. Nekaj dni sem prebivala prav blizu njenega novega doma in bil bi greh, če nama ne bi uspelo malce pokramljati in obuditi kakšnega spomina. Pri materi prednici si je izprosila termin za večerni sprehod in mahnili sva jo na mini romanje na hišni hrib s cerkvico na vrhu – da bo volk sit in koza cela.

Gostobesedni sva zakoračili v breg, saj je bilo treba posodobiti podatke zadnjih petih do desetih let. Glede na to, da me sestra K. po nara-vi močno spominja na slavno Mario von Trapp, ki jo je v filmu *Moje pesmi, moje sanje* upodobila Julie Andrews, me je zanimalo predvsem, kako se znajde v vlogi redovnice in kako je z obiski gora.

"Dobiš kaj dopusta?" je bilo moje prvo vprašanje po tem, ko mi je razložila vsakodnevne zadolžitve.

"Ja, letos sem ga dobila celo dva tedna! Sem malo *pojamrjala*, da en teden ni nič," se je namuznila.

"Kaj pa si počela, ko si bila prosta?"

Ne vem, kaj sem pričakovala – morda to, da obisku-je božje hrame po naši širni podalpski deželici, zato me je njen odgovor prikoval ob tla. No, bi me, če ne bi ravno sopihala v breg.

"Prvi teden nisem mogla dobiti avtomobila, zato sem vzela kolo in šla z vlakom do Jesenic. Najprej sva šli s prijateljico na Javorniški Rovt. Potem sem se odpravila na Vršič, šla na Slemenovo špico, naslednji dan na Prisojnik in se nato spustila v dolino Soče. Nato sta bila na vrsti Planina Kuhinja in vzpon na Krn. Potem sem šla čez Baško grapo v Železnike na obisk in od tam v Ljubljano, za slovo skočila še na Šmarno goro in odkolesarila nazaj domov,"¹ mi je pripovedovala vsa žareča. "Vreme je bilo kot naročeno: dopoldne, ko sem hodila po hri-bih, je sijalo sonce, popoldne, ko sem kolesarila, pa je deževalo. Ravno prav."

Čeljust mi je padla do popka, oči, v katerih bi pozoren opazovalec lahko opazil mešanico nejeverje, ob-čudovanja in tudi pristne slovenske *fovšije*, pa so se bližale velikosti mlinskih kamnov.

"Pa s čim te *futrajo* v samostanu, da si tako našpiče-na?" sem izdabila med smehom.

"S *ketne* sem se strgala," se je zarezala nazaj. "Vklopi-la sem trmo. Sicer sem imela potem en mesec ote-čene noge, ampak se je splačalo!"

Ne pravijo zaman, da volja začne, trma pa dokon-ča. V enem mesecu si je očitno dobro zalizala rane, saj je podobno avanturo ponovila v drugem tednu

svoje dopustniške svobode, le da je bil takrat nje-no prevozno sredstvo avto. Ne spomnim se več natančno itinerarija, menda je vključeval Lepo Špičje iz Zadnjice, nenačrtovan sestop h koči pri Trigla-vskih jezerih, ker ji je na grebenu zmanjkalo vode, pa vzpon na očaka, dogodivščine na Kaninu, razpa-dle gozdarje in druge peripetije.

"No, pa imaš čez teden kaj časa, da kam skočiš?" sem jo še zasliševala med korakanjem navkreber, saj se mi je zdelo, da bi s kondicijo na ničli težko preživela te njene ture avanture brez večje škode. Konec koncev nosi že kar nekaj križev, ki jih sicer prav dobro skriva, kar je potrdil tudi "dobro odže-*jan*" mladenič iz vesele družbe, ki sva jo srečali zgo-raj ob cerkvici. Kar ni se mogel načuditi, kako je lah-ko sestra K. tako mlada, pa že nuna.

"Ja, ob nedeljah popoldne imam dve do tri uri časa, včasih tudi štiri, pa grem polnit baterije na tisti hrib tam," mi je z roko pokazala še slabi dve uri hoda od-daljen gozdnat greben. "Tik ob meji je, na migrant-ski poti," je še dodala, "kot vsi ti griči tod naokoli."

Tako sva se zaklepetali, da je šla samodejno proti nedeljskemu cilju in pozabila na odcep proti cerkvi-ci. Šele po nekaj sto metrih se je spomnila nanjo, pa sva obrnili korak, da sem lahko občudovala večerni pej-saž z razglednika nad polji.

"Greva še malo?" me je vprašala, ko sem se nagleda-la naokrog. "Saj imam svetilko," jo je v dokaz pote-gnila izpod kdo ve kolikih slojev redovniške obleke.

"Ja, seveda," sem izstrelila, čeprav me je zelo stereo-tipno prešinilo: noč ... migrantska pot ... "Eh, saj je z mano božja uslužbenka, če kdo, ima ona zagotovo protekcijo tam gori," sem si mislila in ji sledila nazaj v gozd. Menda je tam blizu neka zidanica z zares čudovitim pogledom v dolino ... Medtem ko sva jo iskali, mi radovednost ni dala miru:

"Pa si na svojih pohodih že kdaj srečala kakšnega migranta?"

"Ne, so pa mene že ustavili policisti," se je namuzni-la. Glede na njeno opravo – mahedrajočo obleko do tal in naglavno ruto v slogu Matere Terezije – ni bilo to nič presenetljivega. "Po večini ne hodim po poteh, ampak kar čez drn in strn. Enkrat sem tako

¹ Kar pomeni še dobrih sto km.

naletela na nekega domačina, ki me je hudo grdo gledal. Ni trajalo dolgo, ko se je za mano po cesti pripeljal patroljni avto."

"In, si policiste pozdravila z alah akbar?" mi je ušlo med smehom.

"Ne," se je zahajljala. "Zdela sta se mi, no, malo prestrašena. Sem pa priznala, da sem kradla. Gozdne jagode. To je razbilo napetost."

Obe sva se zarezali. Zidanico z razgledom sva zgrešili, gozd je že pokrila trda tema. Malce nezaupljivo sem sledila svoji vodnici po stezah in jarkih, spominjajoč se njenih včasih divjih "variant za pridne" v smereh, ki sva jih plezali skupaj. Saj menda ve, kam greva? Sicer številni obiskovalci te priljubljene izletniške točke so že poniknili v svoje domove. Med drevesi sva se v soju svetilke klatili le še midve (in migranti ...). Ampak časa za namišljene kriminalne scenarije ni bilo, saj sem se že v naslednjem trenutku smejala novi dogodivščini sestre K. "Včasih se v hrib odpravim tudi s kolesom. Nekoč sem pri spustu zabredla v blato in vrglo me je čez krmilo." Svetla redovniška obleka je bila vsa *usrana*; hotela jo je obrniti na drugo stran, vendar bi bila

to poteza v slogu iz dežja pod kap, saj je notranja stran vsa pošita. Tako je šla zelo na hitro skozi vas in upala, da je ne bo kdo ogovoril.

Hehetajoč sva dosegli asfalt na robu vasi. Zabavala sem se kot že dolgo ne. Kot v starih časih v njeni družbi. Preden sva se razšli, sem jo vendarle pobarala še po plezanju. Da včasih spleza na kakšno drevo, je rekla. Da pa so figova drevesa precej neprimerna za to, ker imajo zelo prožne veje, in da je delati špago v redovniški obleki malce neugodno. *Once a climber, always a climber*,² mi je med hojo proti začasnemu domu poplesovalo v mislih. Sestra K. je živ dokaz, da plezalka lahko menja opravilo, nprav pa malo teže. Ta skala nam res zleze pod kožo. ◉

² Enkrat plezalec, za vedno plezalec.

Kolumna izraža stališče avtorice in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Da bo volk sit in koza cela, sva se odpravili na mini romanje na bližnji hrib s cerkvico na vrhu

Foto Mateja Pate

Poklon prostovoljcem na drugačen način

Najvišja priznanja PZS za leto 2020

Planinska zveza Slovenije, ena največjih in najbolj množičnih nevladnih prostovoljskih organizacij v Sloveniji, se vsako leto pokloni prizadevnim društvenim delavcem za njihovo požrtvovalno delo. Ti prostovoljci namreč skrbijo za delovanje društev, za čistejše okolje, za gostoljubje planinskih koč, urejenost planinskih poti, za varnejše pohode, vzgojo mladih planincev in širjenje poslanstva celotne planinske organizacije – to je planinstva kot načina življenja.

Lanskoletna podelitev v soorganizaciji PD Medvode je bila predvidena za 5. december v Medvodah. Žal pa so bili množični dogodki in srečevanja zaradi ukrepov omejevanja epidemije koronavirusa prepovedani. PZS je zato svečani dogodek predstavila v letošnje leto, a točni datum zaradi še vedno veljavnih ukrepov ni znan, se je pa odločila, da se jim pokloni prek spletne strani in medijev ter se vsem prizadevnim društvenim delavcem na ta način zahvali za

njihovo dolgoletno prostovoljsko delo. PZS je podelila svečane listine osmim zaslužnim posameznikom, spominske plakete PZS šestnajstim planincem ob njihovih življenjskih jubilejih, vodstvo PZS pa je podelilo še šest priznanj za posebne dosežke.

Prejemniki priznanj

Svečane listine, najvišja priznanja PZS za leto 2020, so prejeli Anton Jesenko (PD Brežice) za dolgoletno,

*Prejemniki
svečanih
listin, najvišjih
priznanj PZS, za
leto 2020
Arhiv PZS*

vsestransko in neutrudno delo v PD Brežice, v MDO PD Zasavja in v PZS, Miro Plešec (PD Medvode) za neutrudno skrb za naravo in načelnštvo naravovarstvenega odseka PD, Marjan Olenik (PD Sežana) za predano delo v PD na področju alpinizma in za uspešni prenos znanja in planinskih veščin na mlade rodove, Anica Horvat (PD Maribor Matica) za zelo obsežno publicistično delo in za dolgoletno delo z mladimi v PD, Izidor Sodja (PD Pošte in Telekom Celje) za dolgoletno vsestransko delo v PD, ki je pustilo pomemben pečat v domačem in širšem okolju, Karel Žibret (PD Šmartno ob Paki) za dolgoletno delo v PD na različnih področjih planinstva in za prepoznavnost društva v širšem okolju, Stanko Podmeninšek (PD Ljubno ob Savinji) za dolgoletno vsestransko delo v PD, predvsem pri izgradnji in vzdrževanju koč na Travniku in za prepoznavnost društva v kraju in širše, ter posthumno Ivan Janko Mirnik (PD Pošte in Telekom Ljubljana) za dolgoletno predano delo na področju alpinizma, planinskega gospodarstva, dela v PZS in v Odboru alpinistov veteranov.

Spominske plakete PZS, ki jih podeljuje PZS ob življenjskih jubilejih svojim najzaslužnejšim članom za dolgoletno zvesto in uspešno delo, so prejeli: za petinšestdeset let Jani Bele (PD Rašica), za sedemdeset let Milan Mlakar (PD Kočevje), Stanislav Pintar (PD Škofja Loka), Marjan Mally (PD Poljčane), Edita Bečan (PD Lovrenc na Pohorju), Jože Marovt (PD Dobrovlje Braslovče), Jože Kamensček (PD Slovenske Konjice), Husein Djuherić (PD Velenje) in Franc Marovt (PD Ljubno ob Savinji), za petinšestdeset let Angela Hajzer (PD Ravne na Koroškem) in Alojzij Pristavnik (PD Ravne na Koroškem) ter za osemdeset let Janez Bohinc (PD Rašica), Irena Zalar (PD Rašica), Peter Globočnik (PD Iskra Kranj), Miroslav Sušec (PD Mislinja) in Jožef Semprimožnik (PD Vransko).

Vodstvo PZS je tudi v letu 2020 podelilo priznanja za posebne dosežke, in sicer so zlati častni znak PZS prejeli Alojz Pirnat ml. (PD Domžale) za dolgoletno uspešno vodenje akcij obnove visokogorskih zelo zahtevnih poti in za njegov prispevek pri usposabljanju novih markacistov, Albin Simonič (PD Celje - Matica) za njegov bistveni prispevek k razvoju in razsežnosti športnega plezanja, kot ga poznamo danes, Janez Kavar (PD Križe) za celoviti prispevek k razvoju slovenskega planinstva, gorskega reševanja in konstruktivnega sodelovanja s Slovensko vojsko ter za dosežke na področju publicistične dejavnosti pri bogatenju slovenske gorniške zgodovine, pohvalo PZS za strokovno pomoč je prejelo Javno podjetje centralna čistilna naprava Domžale – Kamnik, pohvali za doktorski nalogi pa sta prejeli Manca Volk Bahun (*Mehanizmi pojavljanja snežnih plazov v slovenskih Alpah*) in Renata Mavri (*Vrednotenje in načrtovanje trajnostnih oblik rekreacije v zavarovanih območjih Slovenije*). ○

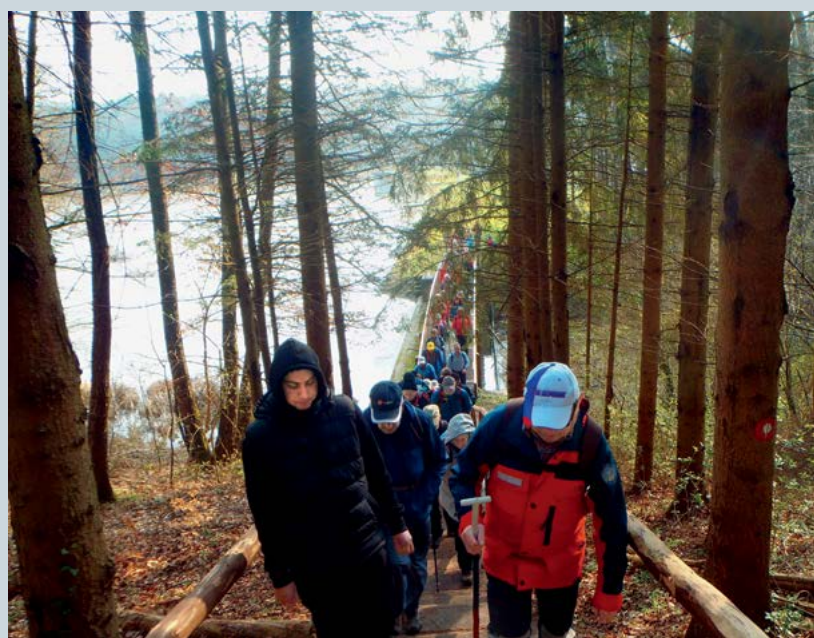
Na prekmurških ravninah

70 let PD Matica Murska Sobota

Minulo leto je bilo za naše društvo jubilejno leto. 21. aprila je namreč preteklo sedemdeset let, odkar so zanesenjaki v Murski Soboti ustanovili planinsko društvo. Ustanovitelji se najbrž niso zavedali, kaj so storili, ko so v prekmursko zavest zasejali podobe slovenskih gora. Seme planinstva je pognalo in danes s ponosom ugotavljamo, da je tudi Prekmurje znano po planinstvu in planinskih zanesenjakih širom Slovenije.

Takoj po ustanovitvi društva so se pričeli organizirani pohodi tudi v visokogorski svet. V Beltincih je nastala posebna planinska skupina Pododbor Beltinci pod vodstvom Mirka Baligača - Dimeka. Pododbor je bil v slabših društvenih letih nosilec celotne društvene dejavnosti, osnovali so smučarski, kolesarski in vodni odsek, ki pa že dolgo časa ne delujejo več. Društvo je od gozdnega gospodarstva prevzelo v upravljanje koč Tromejnik na Doliču, a jo je po štirih letih vrnilo. V društvu so prirejali planinske plese in predavanja, člani so se udeleževali tečajev za mladinske vodnike in kasneje tudi za vodnike PZS, markaciste in mentorje planinskih skupin. Leta 1967 je bila odprta Pomurska

Memorial
Marije Vild
Arhiv PD
Murska Sobota

Na Vinčekovem pohodu. O društvu in o vsem dogajanju objavljamo na www.pdmaticams-drustvo.si.
Arhiv PD Murska Sobota

planinska pot z 32 kontrolnimi točkami, ki se je kasneje razširila, tako da danes šteje 38 kontrolnih točk. V letu 1968 nam je reka Mura vzela Mirka Baligača in prav njemu v spomin prirejamo spust po Muri za Dimkov memorial. Reka Mura je naša spremljevalka in povezovalka. Varovanje in ohranjanje reke in njenih obrežij je naša stalna skrb, zato smo obenem tudi člani Zveze društev Moja Mura. V letu 1973 se je planinska sekcija Mura odcepila in ustanovila Planinsko društvo Mura, ki pa je lani prenehalo delovati in se je vrnilo k našemu društvu. Leta 1977 smo sodelovali na dnevu slovenskih planincev v Gornjih Petrovcih. Organizirali smo tudi orientacijska tekmovanja. Po letu 1989 smo se posvetili predvsem planinstvu, množičnim prireditvam, izobraževanju mladih in starejših planincev ter usposabljanju strokovnega kadra.

PD Matica Murska Sobota združuje članstvo na območju bivše občine Murska Sobota pa tudi zunaj nje, deluje pa s sedeža društva v Murski Soboti, v pododboru v Beltincih, v sekcijah mladih planincev na OŠ II, OŠ III in OŠ IV v Murski Soboti, OŠ Puconci, OŠ Rogošenci in v Varstveno-delovnem centru Murska Sobota.

Začenjamo novo desetletje v zgodovini našega društva. Sedemdeset let pomeni dolgo prehojeno pot, polno vzponov in padcev. Opravljeno delo je zasluga naših predhodnikov, od prvega pobudnika za ustanovitev društva dr. Jožka Pezdirca, častnega predsednika društva Evgena Titana, Marije Vild, Mirka Baligača - Dimeka do mnogih neimenovanih, ki so na svoj način prispevali, da je društvo nastalo in se razvijalo. Zaradi koronavirusa in vse težjega pridobivanja finančnih sredstev smo se odločili, da bo naše praznovanje skromnejše in predstavljeno na poznejši datum, vendar zato ne manj slovesno. Praznovati želimo v letošnjem letu, ko bomo obeležili še sedemdeset let planinstva v Beltincih.

Društveno delo je pestro, a tudi zahtevno. Planinci z ravnice se ne ukvarjamo s povsem enakimi planinskimi izzivi kot drugi slovenski planinci, vsaj ne s

problemi gospodarjenja in upravljanja z lastnino. Želja po množičnosti nas je v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja prisilila k razmišljanju o negativnih pojavih v zvezi s tem. Čeprav je naš slogan "Planinstvo kot način življenja" zapisan tudi v pravilih društva, postaja vedno težje uresničljiv. Čas, odmerjen za obisk gora, postaja vse krajši. Cilji obiskovalcev so čedalje bolj zahtevni, kar za samo dejavnost pomeni večje tveganje. To slabo vpliva na varnost obiskovalcev gora, zato sta vzgoja in izobraževanje od najmlajših do najstarejših članov osnovna in najpomembnejša naloga društva. V vseh teh letih obstoja smo izšolali veliko vodnikov PZS, mentorjev planinskih skupin in markecistov PZS. Žal je med njimi velik osip. Preveč odgovornosti je na njih, izpostavljenosti in porabe svojega prostega časa, delajo pa izključno prostovoljno.

Izobraževanju mladih planincev posvečamo ogromno časa in sredstev, saj se zavedamo, da vzgojno-izobraževalno delo prinaša rezultate šele na daljši rok. Načrtno delo z osnovnošolci v preteklosti je prineslo lepe uspehe na državnih tekmovanjih Mladina in gore. Delo nadaljujemo, a se pomanjkanje mentorjev in menjave generacij poznajo na uspehih.

Poseben pečat društvu daje sodelovanje z Varstveno-delovnim centrom iz Murske Sobote. Smo eno redkih planinskih društev v Sloveniji, ki se ukvarja z osebami s posebnimi potrebami. Z leti smo postali res pravi prijatelji in naša druženja so vedno polna dobre volje. Pohode organiziramo ob delovnikih in jih prilagajamo udeležencem.

Srečanja s planinci iz pobratenega PD Dovje - Mojstrana februarja pri nas na memorialu Avgusta Delavca in pri njih septembra so postala tradicionalna, množična in prijetna, na njih se spletajo nova prijateljstva. Naši člani so poleg pohodov in drugih akcij društva prehodili številne *transverzale* ter se udeleževali odmevnih pohodov in *trekingov* v tujini – po Mlakarju bi lahko rekli: "od Prekmurja prek Alp, Dolomitov, Visokih Tur, Tater, Kilimandžara, Andov do Himalaje", povzpeli so se vse tja do šest tistoč metrov in čez. ●

S pomočjo maPZS na planinski izlet

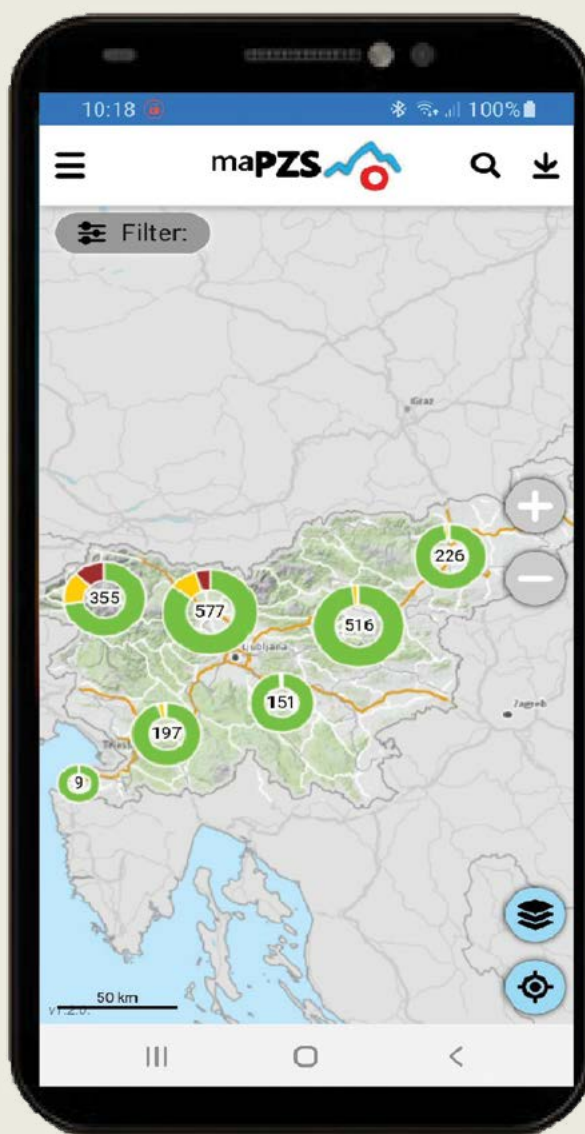
Novembra 2020 je po več letih razvoja in priprav Planinska zveza Slovenije ponudila v uporabo aplikacijo maPZS. Z njo si lahko vsakdo pomaga pri izbiri primerne planinskega izleta, uporablja pa jo lahko tudi med turo na terenu. V intervjuju, objavljenem oktobra 2014 v *Planinskem vestniku*, sem dejal, da bomo dosegli pomemben mejnik, ko bomo lahko rekli: "PZS ima vse svoje poti javno objavljene na spletni strani!" Precej dlje je trajalo, kot sem takrat upal, a nam je z objavo **maPZS** vendarle uspelo.

Kaj ponuja maPZS

Aplikacija **maPZS** je pripravljena tako, da jo planinci zlahka uporabljajo. Na zaslonu doma ali na pametnem telefonu se nam najprej prikaže zemljevid Slovenije z razporejenimi gumbi, ki kažejo lokacije in število poti v posameznih delih Slovenije. Na zemljevidu se lahko približamo izbranemu območju države, s čimer se povečuje število gumbov. Ko smo dovolj blizu, se narišejo rdeče črte planinskih poti na tem območju. Če kliknemo na izbrano pot, se bodo njeni podatki prikazali v levem delu zaslona računalnika ali v spodnjem delu zaslona pametnega telefona. Izpišejo se dolžina poti, skupna višina vzponov in spustov, lokaciji izhodišča in cilja, potreben čas za izvedbo ture, zahtevnost poti, informacije o kočah in drugih zanimivostih, pa tudi aktualne informacije o morebitni zaprtosti posameznih odsekov. Poleg poteka izbrane poti na zemljevidu se izriše tudi višinski profil celotne ture. Vse to so tehnični podatki, ki nam lahko bistveno olajšajo odločanje o turi in njeno izvedbo. Večdnevne poti (obhodnice) so v **maPZS** prikazane kot dnevne etape, kar olajša načrtovanje in izvedbo.

Dodatne podrobnosti poti

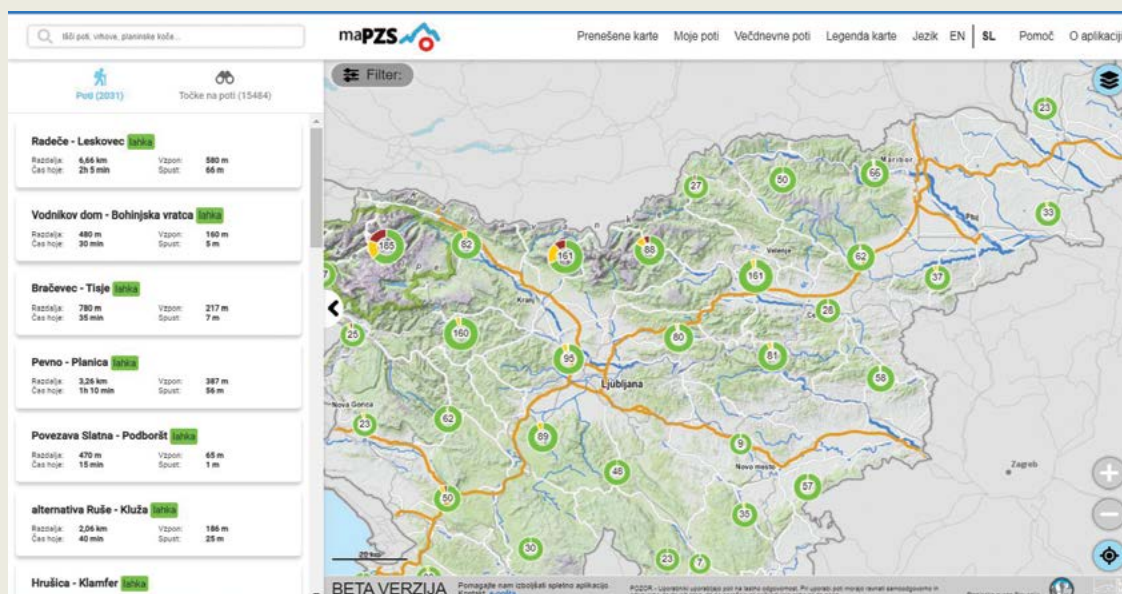
V prihodnosti bomo dodali podrobne informacije z opisi ture in fotografijami, podobne tistim v tiskanih vodnikih. Vendar je tako za zdaj opremljenih le nekaj tur, dopolnitev z njimi ostaja izziv za prihodnost. Poleg neposrednega iskanja poti na zemljevidu imamo na voljo izbiro s filtri ali z iskalnikom. Če želimo na Jalovec, v iskalnik vpišemo 'Jalovec', zemljevid nas "prestavi" k tej gori, v levem okencu pa se ponudijo tri poti nanj. Izberemo eno od njih in spet dobimo vse potrebne informacije. Lahko pa smo, denimo, na Vršiču in ne vemo, kam bi šli na izlet – **maPZS** nam bo pokazal pet poti, na katere se lahko odpravimo s tega prelaza. Podobno lahko uporabljamo filtre, pri katerih imamo možnosti izbire poti po zahtevnosti, vrhov po

Vstopna stran
maPZS na na
telefonu
Foto zajem
zaslona

nadmorskih višinah, katerih koli vmesnih točk na poti po njihovi zvrsti (npr. kočice, sedla, slapovi ipd.) ali pa po skrbnikih planinskih poti. Tako si lahko, recimo, markacisti planinskega društva hitro in enostavno prikažejo poti, ki jih vzdržujejo.

¹ Andrej Stritar je urednik kartografije PZS ter vodi projekt katastra planinskih poti in PlanGIS (Planinski geografski informacijski sistem).

Vstopna stran
maPZS na
računalniku
Foto zajem zaslona

Kartografska podlaga in delovanje brez povezave

Poti se na začetku prikazujejo na kartografski podlagi, narejeni prav za naše potrebe. Poimenovali smo jo TopoPZS. Osnova so podatki o javni infrastrukturi, krajevnih in ledinskih imenih iz javnih državnih podatkov, dopolnjeni pa z izbranimi podatki iz široko uporabljenega javnega portala OpenStreet. Senčenje reliefa temelji na lidarskih podatkih, ki so v zadnjem desetletju bistveno olajšali delo kartografom. Uporabnik lahko zamenja podlago s posnetki ortofoto iz zraka ali s karto OpenStreet. Ker je za delovanje maPZS potrebno zelo veliko podatkov, aplikacija praviloma deluje pri omogočenem prenosu podatkov, tj. s povezavo na splet. Ker v hribih pogosto ni signala, ki bi omogočal prenos podatkov, v maPZS obstaja možnost, da podatke o določenem območju ali o določeni poti prednaložimo v telefon, dokler še imamo dobro povezavo. S tako vnaprej naloženo karto maPZS na pametnih telefonih deluje tudi brez spletne povezave.

Prednost maPZS

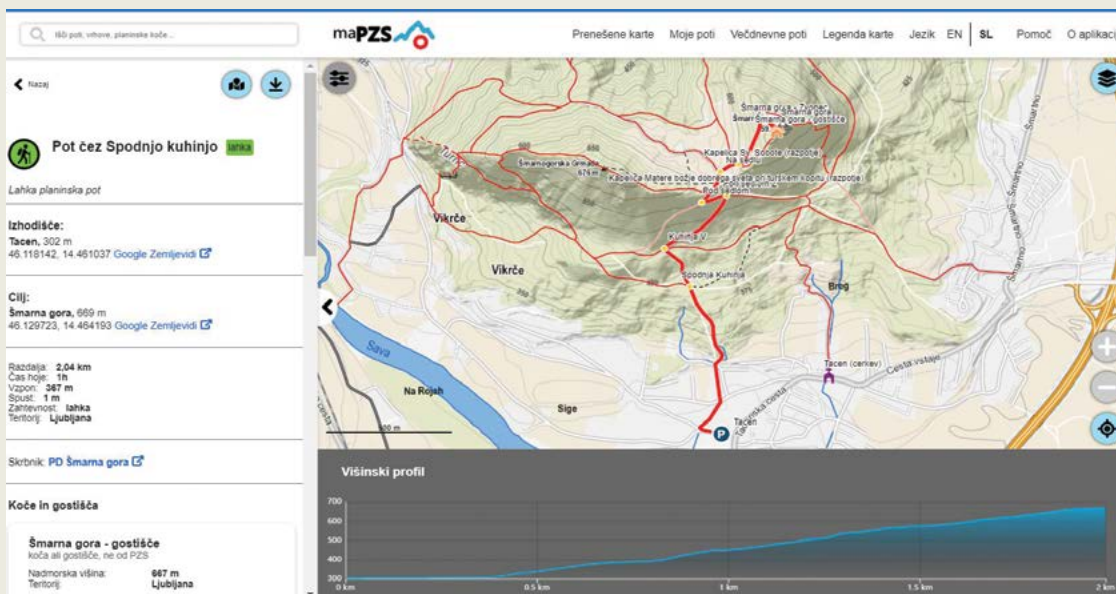
Programsko je maPZS narejen kot spletna stran in lokalna aplikacija hkrati. Zato ga ni mogoče nabaviti v spletnih trgovinah, od koder običajno prenašamo aplikacije za telefone. Prvič je treba zgolj klikniti na <https://mapzs.pzs.si/>. maPZS se potem naloži na računalnik ali v pametni telefon in nam za nadaljnje uporabe ponudi svoj gumb na zaslonu. Obnaša se kot aplikacija na napravi, čeprav v bistvu deluje kot spletna stran. Omeniti moram še sistema Locus Maps in Avenza, s katerima že nekaj časa ponujamo svoje zemljevide za uporabo v prenosnih napravah. Obe aplikaciji omogočata uporabo slik naših tiskanih zemljevidov (ti. rasterskih slik) na zaslonu. S tem imamo na terenu pred sabo izsek iz najkakovostnejšega planinskega zemljevida. Ni pa tam vseh dodatnih podrobnosti o posamezni poti, ki sem jih že našel. Dostopnost do takih podatkov je velika prednost vektorskih sistemov, kar kršen je maPZS.

PlanGIS – temelj za delovanje maPZS in še marsičesa drugega

maPZS omogoča vse opisano s pomočjo precej zapletenega informacijskega sistema, ki ga zdaj imenujemo PlanGIS (Planinski geografski informacijski sistem). Začel je nastajati že pred skoraj dvema desetletjema, ko so se na PZS sistematično lotili zbiranja podatkov o potekih vseh markiranih poti v Sloveniji. Markaciste so opremili s sledilniki GPS, posnete podatke pa so zbirali in urejali v kataster planinskih poti. Leta 2013 so bili podatki prvič združeni v sistemu Geopedia. Centralizirano urejena podatkovna baza z zglednim uporabniškim vmesnikom je postala glavno orodje urednikov. Nekaj let je trajalo, da smo podatke o potekih poti (gpx sledi) sistematično razporedili v smiselno urejene odseke (linije med dvema točkama). S pomočjo Geopédie smo posnete poteke poti marsikje zelo natančno popravili glede na posnetke terena iz zraka (posnetki ortofoto). Slovenijo smo tako prepletli z mrežo okoli 10.000 kilometrov markiranih odsekov. K vsakemu odseku je pripisana informacija o njegovi zahtevnosti, planinskem društvu, ki skrbi zanj, vrsti podlage (uhojena steza, slabo uhojena steza ipd.), o vsoti višinskih metrov vzpona in spusta, potrebnem času za hojo ter morebitnih varovalih, s katerimi je opremljen. Vse to so zelo pomembni podatki za vzdrževalce poti, markaciste planinskih društev. PZS jih je dolžna zbirati in vzdrževati tudi zaradi zahtev Zakona o planinskih poteh.

Mreža planinskih poti

Za navadne uporabnike, planince, pa so še bolj kot tehnične podrobnosti odsekov zanimivi podatki o celotni turi, torej o poti od izhodišča do cilja in nazaj. Zato smo vzporedno z gradnjo mreže odsekov gradili tudi mrežo planinskih poti. Vsaka pot je sestavljena iz planinskih odsekov. Pot iz Vrat na Kredarico na primer je sestavljena iz odseka od Aljaževega doma do spomenika, odseka Tominskove poti do Begunjskega studenca, potem po odseku do Staničevega doma ali mimo njega

Primer prikaza
izbrane poti v
maPZS
Foto zajem zaslona

in končno po zadnjem odseku do Kredarice. Takih planinskih poti je nastalo nekaj čez dva tisoč in te so zdaj s pomočjo **maPZS** dosegljive vsakomur.

Količina naših podatkov je z leti naraščala, porajale so se vedno nove ideje, zato nam je Geopedia postala "pretesna". Iskali smo novo rešitev za vzdrževanje podatkov in jo našli pri podjetju LUZ, d. d. Od pomladi 2019 smo na njihovem informacijskem sistemu in z njihovimi orodji zgradili sistem, ki ga imenujemo **PlanGIS**. Nanj so se preselili vsi podatki iz Geopedie, hkrati pa so nastajale nove, naprednejše rešitve. **PlanGIS** ponuja urednikom še boljše orodja za urejanje podatkov. Poleg posnetkov ortofoto smo za pomoč pri vnašanju podatkov dobili možnost uporabe vseh državnih kart v vseh merilih, javnih kart sistema OpenStreet, velika pridobitev pa je bila senčena podlaga laserskega snemanja tal (lidar). Zaradi nje se marsikje lahko vidi steze celo na terenu, poraščenem z gozdom.

Use poti in tudi stezice

V **PlanGIS** zdaj sistematično vnašamo ne le podatke o markiranih planinskih poteh, temveč o vseh poteh in stezicah. V Sloveniji so že pred desetletji na javno dostopnih državnih kartah prenehali obnavljati informacije o kolovozih, poteh ali stezah izven urbanih naselij. Ker PZS želi izdajati zanesljive in uporabne planinske zemljevide, v **PlanGIS** vzdržujemo lastno podatkovno bazo o takih poteh. Tudi te so prikazane v **maPZS** kot tanke črtkane (uhojene) ali pikčaste (slabo uhojene) linije.

Poleg planincev poti po Sloveniji označujejo (markirajo) tudi drugi skrbniki, kot so lokalna turistična društva, občine ali stanovske organizacije. V **PlanGIS** je prostor tudi zanje. Seveda imamo v **PlanGIS** vse podatke o Slovenski turnokolesarski poti, katere skrbnik je PZS, pa tudi o Juliani, Alpe Adria Trail, evropskih pešpoteh in podobnih. Vendar podatki o teh neplaninskih poteh zaenkrat še niso prosto dostopni v **maPZS**. **PlanGIS** je postal temeljni vir podatkov pri izdelavi planinskih zemljevidov. Včasih je bilo treba ob

izdelavi vsakega zemljevida na terenu zbirati aktualne podatke. Zdaj se trudimo, da vzdržujemo stalno aktualne podatke v **PlanGIS**. Kadar koli se na terenu kaj spremeni, se to zapiše v **PlanGIS** in informacija je že naslednji dan na voljo vsem v **maPZS**. Kartografom lahko takoj pošljemo aktualne podatke za pripravo tiskanih kart.

Popolnost in zanesljivost informacij

Omeniti velja še prednost **PlanGIS** in s tem **maPZS** pred popularnimi navigacijskimi aplikacijami, ki so danes preprosto dostopne. Večina jih v kartografskem delu temelji na sistemu OpenStreet Map. Vanj prostovoljci vnašajo informacije, kakor se pač vsakemu od njih zdi, da so prave. Ker je sistem že zelo znan in priljubljen, je priliv informacij zelo velik in je marsikje potek steza zelo dobro vrisan, spet drugod jih pa sploh ni ali so vrisane narobe. Praviloma ni posodobljenih informacij o stanjih poti, o njihovi zahtevnosti, nevarnostih in podobno. Prav v tem pa vidimo prednost in potrebo našega sistema zbiranja informacij v **PlanGIS** in njihove ponudbe informacij v **maPZS**. PZS se trudi vzdrževati in ponujati popolne in zanesljive informacije.

Pričakujemo, da se bodo porajale še nove ideje za uporabo podatkov iz **PlanGIS**. Naš kratkoročni izziv je popraviti tiste spletne podstrani PZS, kjer se zdaj na roke vpisujejo podatki o stanju na terenu (recimo zaprtost posameznih poti ali geografska lega posamezne koč), s podatki iz **PlanGIS**. Podatke iz arhiva *Planinskega vestnika* bomo lahko povezali s **PlanGIS** (na zemljevidu klikneš na izbrani vrh in se ti ponudijo vsi članki o tem vrhu iz vseh preteklih letnikov *Planinskega vestnika*). S časom bomo lahko tiskano vodniško literaturo nadomestili z informacijskimi orodji. **PlanGIS** je sistem, ki že danes omogoča sistematično vzdrževanje in povezovanje vseh potrebnih podatkov, le organizirati in dogovoriti se moramo o tem, kako jih bomo vnašali in ponujali uporabnikom. **maPZS** je šele prvo tako orodje! **○**

Ludwig Jahne

(1856–1937)

Tokrat podrobneje predstavljamo avtorja planinskih vodnikov, ki je s svojim delovanjem pustil neizbrisen pečat na območju Karavank. V obravnavanem času, to je bila druga polovica devetnajstega stoletja do prve svetovne vojne, je bil delež "gorohodcev" večinsko na strani bolje situiranih tujcev, kar se je odrazilo tudi pri avtorstvu planinskih vodnikov. Med pisci tovrstne literature zato najdemo večinoma Neslovence, predvsem z območja Koroške, iz sveta med Dravo in Karavankami, kjer je živel tudi Ludwig Jahne.

Pisca so zaznamovali ne le nacionalno mešano področje in za tisti čas vse večje zaostrovanje odnosov med Slovenci in Nemci, ampak tudi Koroški plebiscit in prva svetovna vojna. Kljub Jahnejevi izraziti in jasni nemški usmeritvi pa ta v planinski literaturi ni prišla nikoli do izraza. Pri zbiranju in urejanju biografskih podatkov smo se le deloma naslonili na avstrijski biografski leksikon, več podatkov iz njegovega življenja so nam nudili takratni koroški časopisi. Še zlasti nemško usmerjeni *Freie Stimmen*, kjer je avtor objavil precej prispevkov. Zanimivo je, da ga uradni avstrijski leksikon označuje kot kemika, brskanje po katalogu Avstrijske narodne knjižnice (ONB) pa pokaže, da je bil poleg številnih planinskih vodnikov tudi avtor različnih pesniških in proznih besedil.

Ludwig Jahne je bil po rodu sudetski Nемеc. S tremi leti je prvič obiskal Koroško, natančneje Železno Kaplo (Eisenkappel). Tam je živel in deloval kot gozdarski mojster njegov stric po mamini strani. Mladi Ludwig

se je nad deželo navdušil in poslej vsake počitnice preživel na Koroškem, v svoji drugi domovini. Na Dunaju se je po končani višji realki vpisal na tehniško visoko šolo in se posvečal študiju kemije.

Leta 1887 je postal asistent na visoki šoli Hochschule für Bodenkultur, kjer je ostal dve leti. V letih med 1882–1889 je delal v različnih kemijskih podjetjih na Češkem, v Magdeburgu in v Porenju, dokler leta 1892 ni postal direktor tovarne svinca v Celovcu. V tem kraju se je nato končno lahko posvetil poklicu, naravi in družini. Februarja 1885 se zaročil, dve leti pozneje pa poročil s hčerko bivšega deželnega poslanca in dvornega svetnika, rojenega v Trziču, Adolfa von Pantza.

Leta 1901 je Jahne v Pliberku prevzel mesto direktorja centralnega laboratorija Pliberske rudarske zveze, ki je združevala vsa tri svinčarska podjetja na vzhodnem Koroškem. V zakonu se mu je rodila hči Michaela, ki se je poročila s Hansom Heinrichom Stinnesom, sinom uspešnega in bogatega industrialca ter znanega politika Huga Stinnesa. Poroka je odmevala v takratnih časopisih, na Huga Stinnesa pa v nemškem jeziku še danes spominjajo nekatere stalne besedne zveze, katerih preneseni pomen se navadno povezuje z denarjem.

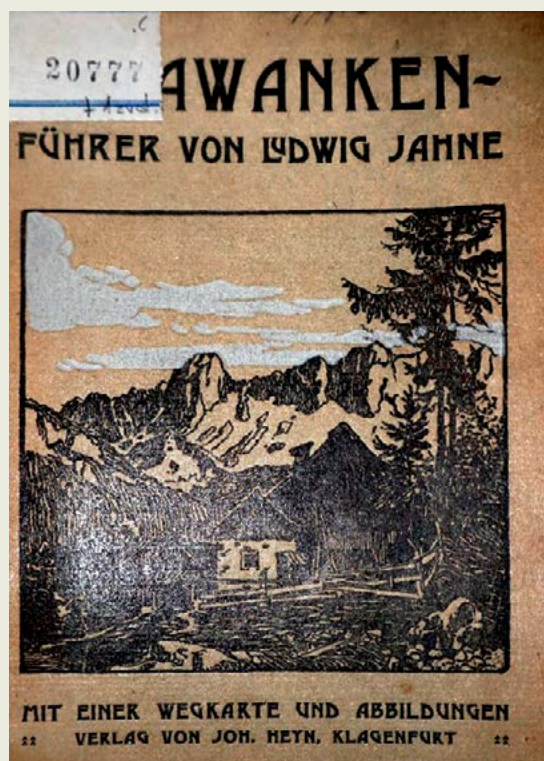
Po 49 letih delovanja, večinoma na vodilnih funkcijah, se je Ludwig Jahne leta 1926 upokojil.

Opus njegove dediščine niso samo znanstveni prispevki s področja kemije, ki jih je objavjal v *Carinthii*, znana so tudi njegova javna predavanja v Prirodoslovnem muzeju v Celovcu. V dediščino sodijo še dela pesniškega in proznega literarnega ustvarjanja, v katerih se je zgodovinska kulisa prepletala z značilnostmi koroškega družbenega in naravnega sveta.

Čeprav se je do soljudi vedno vedel človeško in empatično, je svojim prepričanjem ostajal zvest in je z železno voljo ubiral svojo pot, ne glede na okoliščine. Prav zadnje je verjetno glavni razlog, da je bil na področju takratne turistike tako uspešen, predvsem pa prodoren.

Leta 1877 je bil Jahne eden izmed ustanoviteljev Podružnice Železne Kaple Avstrijskega turističnega kluba (Österreichischer Touristenklub, Sektion Eisenkappel). Leta 1904 je ustanovil Gau Karavanken Celovške sekcije Nemško-Avstrijskega planinskega društva DÖAV (Deutscher und Österreichischer Alpenverein) in jo

Vir Narodni
muzej

Vir svetovni splet

dvajset let vodil kot predsednik. Bil je častni član številnih planinskih društev različnih koroških krajev (Železne Kaple, Bistrice v Rožu in Rožek na Dravi) ter dolgoletni direktor Celovške sekcije planinskega društva. Največji uspeh si je Jahne prislužil s prizadevanji pri gradnji Celovške kočice (Klagenfurter Hütte) leta 1906, ki stoji pod Ovcjim vrhom (Kozjak)/Geissberg (Kosiak). Gre za priljubljeno izletniško točko, po Ludwigu Jahneju pa so v njej poimenovali tudi sobo.

Ludwig Jahne je planinske prispevke objavljajl v številnih časopisih, poleg že omenjenega *Freie Stimmen* tudi v *Blätter für Alpenländer Österreichs* in drugje. Bil je avtor mnogih planinskih vodnikov, v katerih se je posvečal predvsem Karavankam in Savinjskim Alpam in ki so bili izdani pred prvo svetovno vojno in po njej.

Prvotni planinski vodniki so bili izrazito opisni in so vključevali različne etimološke razlage, etnološke in

zgodovinske opise ter opise gospodarskih razmer. V njihovih besedilih se je ohranilo marsikaj, kar še danes vzbuja zanimanje.

Tako je na primer Jahne pri etimološki razlagi imena Karavanke izhajal iz keltskih besed Kara (kamen) Wanka (travnik), kar naj bi torej označevalo kamnit travnik. Prav tako je bil prvi, ki je omenil nemško ime za Stol (Hochstuhl) v svojem vodniku leta 1882.¹

Zavedal se je, da slovenska izgovarjava geografskih imen za nemško govoreče gorohodce ni preprosta, zato jih je miril, da za obisk Karavank znanje slovenskega jezika ni potrebno, saj so domačini večinoma govorili nemško. Ti so bili po njegovih besedah miroljubni, preprosti in predvsem pošteni.

Gospodarske razmere na tem območju so se mu zdele neugodne. Po njegovem je primanjkovalo dobre industrije, žito pa je komaj zadostilo potrebam dežele. Opazil je, da so bogati vodni viri ostajali neizkoriščeni, kar v preteklosti ni bilo tako. Rudarstvo je prebivalcem nudilo možnost zaslužka, a so bile razmere težavne in panoga v zatonu. Surovine so bile po večini v hribovju, njihov izkop in transport pa sta bila povezana z visokimi stroški. Posledično je prebivalstvo vedno bolj upalo v rastoč tujski promet. Jahne je tako kot drugi avtorji planinskih vodnikov pisal na podlagi lastnih izkušenj. To je razlog za njihove prepričljive in podrobne opise. Bil je izvrsten poznavalec dežele v vseh njenih podrobnostih, od geografskih in nacionalnih do zgodovinskih. Gre za virtuozna umetelnih oblik lirike, epike in celo dramatike, gotovo pa je največ prispeval na področju takratne turistike. Na tem področju so znana njegova konkretna prizadevanja pri ustanavljanju in vodenju planinskih društev na Koroškem, predvsem pa pri pisanju planinskih vodnikov. Rdeča nit, ki povezuje vsa področja njegovega delovanja, je ljubezen do zgodovine, narave in nemškega naroda (žal zelo pomemben prispevek k planinski literaturi nekoliko zasenči njegovo ponemčenje domačih imen; op. ur.). ●

¹ Ludwig Jahne, *Führer durch die Karawanken* (Lechner, Wien 1882), str. 46.

POSTANI ČLAN DO MARCA IN IZKORISTI POPUST NA LETNO NAROČNINO NA PLANINSKI VESTNIK

Zaradi situacije s koronavirusom podaljšujemo možnost ureditve članstva do konca februarja 2021. Položnice za letno naročnino na Planinski vestnik bodo poslane konec marca 2021. Do **konca februarja** pa imate še čas, da izkoristite možnost za cenejšo naročnino na revijo. Kako do tega popusta?

Če do konca februarja 2021 sklenete ali podaljšajte svoje članstvo v izbranem planinskem društvu, bo na položnici upoštevan 25-odstotni članski popust.

Upravičeni boste tudi do ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji.

Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletni strani <https://clanarina.pzs.si>. Več informacij dobite na telefonski številki 01 43 45690 ter na spletnih straneh pv@pzs.si in www.pzs.si. V prijetno družbo, ki jo združuje ljubezen do hribov, pa lahko povabite tudi svojega najboljšega prijatelja, sorodnika ali simpatijo: podarite mu celoletno (ali polletno) naročnino na *Planinski vestnik*.

RICE¹

Oskrba najpogostejših poškodb

*Naša pot ni mehka trava,
temveč gorska steza,
posuta s skalami.
Vendar se vzpenja,
gre naprej, proti soncu.
Ruth Westheimer*

Slovenija v svetu slovi kot pravljica dežela pod Alpami s številnimi čudoviti gorskimi vrhovi. Nič čudnega, da Slovenci spadamo med gorniške narode. Zaradi velikega števila obiskovalcev gora se zgodi tudi veliko nesreč, zato je pomembno, da v gore odhajamo primerno opremljeni in da poznamo osnove oskrbe najpogostejših poškodb.

Poleg neprimerne opreme je utrujenost najpogostejši vzrok nesreč, saj nepozorna hoja hitro privede do zdrsa, posledičnega padca in poškodbe. Slaba fizična pripravljenost in zadajanje pretežkih ciljev povzročita preobremenjenost sklepov ter vnetje sklepov in obklesnih struktur. Najpogosteje pride do lažjih poškodb, med katerimi prednjačijo poškodbe spodnjih okončin, zlasti gležnjevi. Tudi med hujšimi poškodbami prevladujejo poškodbe spodnjih okončin, sledijo poškodbe glave. To pomeni, da poškodovani del telesa/ud razbremenimo, uporabimo hladne obkladke, na morebitno krvavečo rano pritismo preko sterilnega zloženca in povijemo ter, če je mogoče, poškodovani predel dvignemo nad raven srca.

Odrgrnine

Daleč najpogostejše in hkrati tudi najblažje poškodbe so odrgrnine. Gre za površinsko poškodbo kože, zaradi česar ta zakrvari. Krvavitev je blaga in se po navadi ustavi sama od sebe. V sklopu prve pomoči rano izperemo z vodo; v primeru obsežnejše odrgrnine tudi sterilno pokrijemo in povijemo.

Razpočna rana

Razpočna rana je rana na čez kost napeti koži, ki nastane pri udarcu s trdim topim predmetom ali pri padcu in pristanku na trdo podlago. Največkrat nastane na glavi in kolenih. Je vretenaste oblike, stene rane so med seboj povezane s tkivnimi mostički. Rano speremo z vodo in pokrijemo s sterilno gazo ali zloženecem. Nato povijemo s povojem in hladimo.

Ureznina

Ureznina je odprtina v koži, ki jo povzroči oster predmet, npr. nož ali črepinje. Ureznina lahko sega globoko

Zvin gležnja je ena najpogostejših poškodb.

Foto Shutterstock

v kožo, kar vodi v močno krvavitev. Na urezino lahko pritismo s sterilnim zloženecem ali čistim kosom blaga in povijemo s povojem. Redno preverjamo, da rana ni premočila povoja ali da ud ni hladen zaradi pretesnega povoja. Če je možno, poškodovani ud razbremenimo in dvignemo nad raven srca.

Zvin

Zvin je ena od najpogostejših poškodb nasploh. Najpogosteje so poškodovani gleženj, koleno, zapestje in sklepi prstov. Prizadeti sklep je otekel, boleč, gibljivost v sklepu je boleča in omejena. Prizadeti sklep razbremenimo in ud damo v položaj, ki povzroča najmanj bolečine, saj se s tem se izognemo nadaljnjim poškodbam. Poškodovani sklep povijemo in pazimo, da s pretesnim povijem ne povzročimo ovire prekrvavitve. Naslednji korak je hlajenje, s katerim moramo pričeti čim prej po poškodbi, saj zmanjšuje bolečino in otekanje. Ledu nikoli ne dajemo neposredno na kožo, temveč hladimo preko tkanine. Če je možno, ud dvignemo nad raven srca, da s tem preprečimo nastanek oteklina.

Izpah

Izpah pomeni, da se kost v sklepu premakne iz normalne lege. Izpah se lahko naravna sam, tako da kost skoči nazaj v normalni položaj, lahko pa sklep ostane izpahnen. V slednjem primeru moramo biti pozorni na prekrvavitev uda, saj izpahnjena kost lahko prekine dovod krvi. Ob izpahu vedno pride tudi do poškodb vezi in sklepne ovojnice. Izpahov nikoli ne

¹ Angleški akronim kot glavno načelo prve pomoči pri poškodbah: rest (počitek), ice (hlajenje), compression (pritisk), elevation (dvig).

poskušamo naravnati sami, saj lahko s tem povzročimo dodatno poškodbo žil, živcev in drugih tkiv. Poškodovani ud razbremenimo, fiksiramo oz. imobiliziramo in hladimo. Večkrat preverimo, ali je ud pod izpahom še topel in rožnat. Poškodovancu ne dajemo jesti ali piti, saj bo morda za naravno sklepa potrebna splošna anestezija.

Zlom

Pri zlomu gre za poškodbo kosti in mehkih tkiv. Od zvina ga ločimo po tem, da poškodovanec npr. na zlomljeni gleženj ne more stopiti, medtem ko zvin gleznja to še omogoča. Posebno nas morajo skrbeti zlomi dolgih kosti, predvsem stegenice. Za zlom stegenice je potrebna velika sila, zato praktično nikoli ne gre za izoliran zlom stegenice, ampak so pridružene tudi druge poškodbe. Zlomljeni deli kosti lahko poškodujejo okolna mehka tkiva, na primer velike žile, in tako povzročijo veliko izgubo krvi. Že pri zaprtem zlomu stegenice lahko človek v stegno izgubi do liter in pol krvi.

Zlom oskrbimo enako kot zvin, vendar s to razliko, da sta razbremenitev uda oz. sklepa in imobilizacija pri zlomu ključnega pomena. Roko namestimo v pestovalno ruto, pri zlomu noge pa je potrebno mirovanje in izogibanje obremenitvi. Pri hujših zlomih s premiki kosti je nujna imobilizacija z opornicami. V tem primeru vedno imobiliziramo oba sklepa ob zlomu, da ne pride do premikov. Zlomljenih kosti nikoli ne naravnavamo sami. Za imobilizacijo lahko uporabimo močnejši palici, ki ju namestimo ob kost in nato povijemo s povojem. S tem zmanjšamo verjetnost morebitnih premikov zlomljene kosti in dodatnih poškodb mehkih tkiv, predvsem žil. Po imobilizaciji pričnemo s hlajenjem in če je mogoče, poškodovani ud dvignemo.

Poškodba glave

K poškodbam glave štejemo vsakršno poškodbo, ki prizadene skalp, lobanjo ali možgane. Udarac v glavo

lahko povzroči buško, lahko pa pripelje tudi do hudih poškodb lobanje in možganov. Zaradi udarca v glavo lahko poškodovanec izgubi zavest, kar kaže na hujšo poškodbo glave. Pri blagih poškodbah glave izguba zavesti ni daljša od 15 minut, pridruženi so lahko še slabost, glavobol, motnje koncentracije in spomina, občutljivost na hrup in svetlobo in podobno. Na hudo poškodbo glave nakazujejo krči in tresavica, nesimetrični izraz na obrazu, nesimetrično veliki zenici, poslabšanje sluha, vonja, okusa ali vida, nesposobnost premikanja ene ali več okončin, razdražljivost, spremembe v vedenju, trd vrat, močan glavobol in bruhanje ter motnje zavesti. Vsako poškodbo glave je treba opazovati vsaj 24 ur.

Če v gorah naletimo na osebo, ki je utrpeła poškodbo glave, najprej poskusimo izvedeti, kaj se je zgodilo. Če nam poškodovana oseba ne more razložiti, povprašamo morebitne priče. Preverimo dihanje in delovanje srca poškodovanca, nato pokličemo reševalce na 112. Če je treba, takoj začnemo z oživljanjem (30 stisov, nato 2 vpiha itd.). V primeru, da je obraz močno poškodovan, vpihov ne dajemo. Če poškodovanec diha in je nezavesten, ga ne obračamo na bok. Pri kakršni koli resni poškodbi ne izključujemo možnosti, da je morda poškodovana tudi hrbtenjača, zato zgolj stabiliziramo glavo in vrat, tako da z dlanmi na obeh straneh glavo držimo v liniji s hrbtenico, nikakor pa ne zvrčamo glave. Čelade ne odstranjujemo. V primeru krvavitve na rano pritismo s sterilno gazo. Ob sumu na poškodbo lobanje v nobenem primeru ne pritiskamo neposredno nanjo, četudi oseba krvavi, tudi rane ne čistimo, temveč jo le prekrijemo s sterilno gazo. Na otekle predele položimo hladne obkladke.

V gorah ljudje iščemo sprostitev in odklop od vsakdanjega vrveža. Kljub čudovitim potem in še lepšim razgledom se zavedajmo, da se moramo na pot odpraviti fizično pripravljeni in s primerno opremo. Nikar ne podcenjujmo gora in ne pozabimo znanega reka, da nesreča nikoli ne počiva. ●

Odrgnino izperemo z vodo. Če je obsežnejša, jo sterilno pokrijemo in povijemo.

Foto Shutterstock

NOVICE IZ VERTIKALE

Glavna dejavnost na začetku letošnje zimske sezone je bilo iskanje najboljšega pršiča. Orodjarjenje je bilo omejeno na lokalne stene za trening, v gorah pa je bilo le malo strmih vzponov. Plezalo se je predvsem v lažjih grapah, saj za plezanje v strmih stenah ni bilo uporabnega snega. V Raduhi so bile obiskane **Vetrne police**, v Grintovcu **JV-greben** in smer Čez jame, Brana je bila večkrat obiskana po **Bosovi grapi** in **Kaptanskem grebenu** ter po Šiji, Planjava pa po **Wisiakovi grapi**. Sredi januarja se je led v slapovih dovolj odebelil in omogočil prve letošnje ledne vzpone. V Logarski dolini so bili večkrat preplezani **Palenk** (WI3, 100), **Slap nad Potjo** (WI3, 80 m), **Slap pod Sušico** (WI4, 150 m), **Avtocesta** (WI2, 70 m), **Raztočnik** (WI4, 160 m), **Solza** (WI4, 200 m) in tudi **Slap Jezere** (WI5-, 40 m). **Sinji slap** na Jezerskem je bil skoraj bolj podoben snežni grapi kot slapu. Člani

Dušanov slap nad
Drežnico
Foto Jure Šuligoj

Soškega AO so letošnjo ledno plezalno sezono odprli sredi januarja v slapovih nad Drežnico. V Steni pod Črnikom je več navez preplezalo **Levo grapo** (75/50°, 250 m) in **Dušanov slap** (85/70°, 200 m). Gregor Kristan (AO Cerknjo) je 17. januarja s soplezalcem opravil drugo znano ponovitev smeri **Bataljon Simona Gregorčiča** (M5, WI 5-6, 130 m). Tretjo znano ponovitev smeri je dva dni za njim opravil Tine Cuder (AO Trbovlje) s soplezalcem.

Tujina

V tujini so bili tako kot pri nas alpinisti večinoma omejeni na domače gore in odvisni od lokalnih razmer. V Sekstenskih Dolomitih sta Tirolca Simon Gietl in Andrea Oberbacher preplezala prvenstveno smer **Phoenix** (WI5+, M6, 450 m) v severni steni Monte Popera. Plezala sta v zelo mrzlem vremenu. V Sestu so zjutraj termometri kazali -16 °C. Ledu za napredovanje sta imela dovolj, njegova debelina pa ni omogočala nameščanja lednih vijakov. Varovanje sta urejala s premičnimi varovali v skali ob lednih trakovih. Simon in Andrea sta pogosta soplezalca in

imata za seboj že veliko število zahtevnih smeri tako poleti kot pozimi. Nad švicarskim krajem Kandersteg je strma stena Breitwangflue, ki predstavlja igrišče za dobro natrenirane ledne plezalce. Steno so v preteklosti obiskali tudi naši plezalci in opravili zahtevne vzpone, na primer Dejan Koren, ki je leta 2014 opravil prvi vzpon na pogled v smeri Ritter der Kokosnuß (M12/WI5,165 m). V steni sta švicarska alpinista Simon Chatelan in Nicolas Jaquet letos preplezala prvenstveno smer **Narsil** (M10, WI5+). Območje, kjer poteka smer, je znano po podorih in plazovih, v času vzpona pa so bile idealne razmere z malo snega in mrazom. Prvi vzpon sta opravila 4. januarja, prosti vzpon pa 8. januarja. Nekaj dni pozneje je smer na pogled ponovil francoski alpinist Jeff Mercier. Za prvega od treh raztežajev (M10) je potreboval uro in pol plezanja. V gorovju Karwendel v Avstriji sta nemška alpinista David Bruder in

Gregor Kristan med drugo znano ponovitvijo smeri
Bataljon Simona Gregorčiča
Foto Jure Šuligoj

Martin Feistl preplezala prvenstveno smer v izrazitem ozebniku med vrhovoma Grubenkarstspitze (2663 m) in Plattenspitze (2492 m). Ozebnik je prvi obisk dobil leta 1992, a se je takratni poskus končal zaradi padca v petem raztežaju. Davidu in Martinu je uspelo priti do vrha kljub dvema zelo zahtevnima raztežajema. Najtežji je bil ravno peti raztežaj, ki ga je Feistl ocenil z WI7, M6. Zaradi zahtevnosti plezanja so se mu porajale misli, da bi ta raztežaj lahko bil njegov zadnji ali pa bi moral biti zadnji takšne sorte. Više sta naletela na še en napet dvajsetmetrski raztežaj, ki ga je preplezal Bruder. Ocenila sta ga z WI6, M6. Plezati sta začela ob pol devetih zjutraj, na vrhu stene pa stala pol ure pred polnočjo. Smer sta poimenovala **Stalingrad** (WI7, M8, 1000 m). Škotski plezalec Dave MacLeod, znan po plezanju v zahtevnih športnih in najtežjih *trad* smereh poleti in pozimi, je decembra preplezal tri zahtevne kombinirane smeri. V ikoničnem Ben Nevisu, centru škotskega zimskega alpinizma, je z lanom Smallom preplezal prvenstveno **Nevermore** (škotska ocena VIII, 8). Linijo sta našla v precej obiskanem delu gore in bila presenečena nad tem, da je ni še nihče preplezal. MacLeod je z odličnima ponovitvama nadaljeval sredi decembra v dolini Glen Coe. S Helen Rennar je opravil prvo zimsko ponovitev smeri **Tarbh Uisge** v Stob Coire Nam Beitu, z Andyjem Nelsonom pa prvo zimsko ponovitev smeri **Rose Innominate** v Aonach Dubhu. Pri obeh smereh je šlo za strmo in kočljivo plezanje po s snegom poprhani skali. Prva smer nosi škotsko oceno IX, 8, druga pa IX, 9.

K2

16. januarja so Nepalci Nirmal Purja, Mingma David Sherpa, Mingma Tenzi Sherpa, Geljen Sherpa, Pem Chiri Sherpa, Dawa Temba Sherpa, Mingma G, Dawa Tenjin Sherpa, Kilu Pemba Sherpa in Sona Sherpa opravili prvi zimski pristop na K2. Nirmal Purja je vrh dosegel brez dodatnega kisika. Odpravo so začeli s hitrimi potezami in nato kljub težavam zaradi vetra, ki jim je porušil višinske tabore, tekoče nadaljevali proti vrhu. Vrh so dosegli ob 16.58 v mrzlem, toda

lepem vremenu. Z vrha je večina sestopila do tabora 3, Sona Sherpa in Gelje Sherpa pa sta spust nadaljevala do baznega tabora. Za Nepalce je to edini prvi pristop na katerega od osemtisočakov pozimi.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

Zimski pogoji in nadaljevanje epidemije se še vedno poznajo tudi pri plezanju, posebej pri nas. Zato je večina novic še iz lanskega decembra, ko so vzponi za las zamudili objavo. Najbolj odmeven je bil vzpon avstrijske plezalko Angy Eiter, ki je blizu doma v Imstu opravila prvi vzpon v smeri Madame Ching, ki jo je navrtal njen mož Bernie Rauch. Čeprav 50-metrške previsne "zverine" ni želela natančno oceniti, gre verjetno za še en ženski 9b, saj jo je primerjala z andaluzijsko smerjo La Planta de Shiva, ki ima to oceno potrjeno. Eiterjeva je prva ženska, ki je premagala takšne težave že leta 2017, lani pa sta se ji v prestižnem klubu pridružili Julia Chagnourdie in Laura Rogora.

Še en odmeven ženski dosežek je uspel Emily Harrington v El Capitanu v dolini Yosemite, ki je kot četrta ženska preplezala to steno prosto v enem dnevu. Izbrala si je smer Golden Gate. Prva je bila Lynn Hill davnega leta 1994.

V bližini Arca, v plezališču Eremo di San Paolo, je Stefano Ghisolfi preplezal svoj dolgotrajni projekt, Erebtor, ki je z oceno 9b+/b+ zdaj najtežja smer pri naših sosedih. Referenc za oceno ima mladi Italijan dovolj, saj je le malo pred tem preplezal Change 9b+, v svoji zbirki pa ima tudi Perfecto Mundo z enako oceno. Od ostalih lahko izpostavimo še lep vzpon Cedrica Lachata v Supercrackinette 9a+ v Saint Légerju.

Na drugi strani Atlantika je očitno najbolj priljubljen 8C+ *bolder* postal Sleepwalker v Red Rocksih. Po hitrem postopku so ga premagali Nathan Williams, Daniel Woods, Nalle Hukkataival in Drew Ruana.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Viki Grošelj: Krona Slovenije. Ljubljana, Buča, 2020. 125 str., 17,00 EUR.

Pred dobrim letom si niti v najbolj morastih sanjah nisem predstavljal, da se bomo znašli v taki koronarski situaciji, v kakršni smo zdaj. Bivanje v konfinaciji domače občine ali regije oziroma v samoizolaciji alias karanteni na različne ljudi različno vpliva. Na ene izrazito negativno, drugi pa skušajo iz kopice omejitev in prepovedi izveliči kaj koristnega. Med zadnjimi je tudi Viki Grošelj, ki je zaradi domala ustavljenega mednarodnega letalskega prometa običal doma, namesto da bi pešačil po že začrtani zadnji etapi svojega nepalskega križa.

Ko so preklicali blokado občinskih meja, je znova obudil staro zamisel, da bi se od doma peš odpravil na Triglav. Ko bi stal ob Aljaževem stolpu, ga pa ne bi mikalo, da bi se tudi vračal po isti poti. Zato je načrt razširil najprej na Stol in Karavanke in samo po sebi je postalo umevno, da bi bilo škoda zanemariti Grintovec in Kamniško-Savinjske Alpe. Kajti če bi opravil že z najvišjima vrhovoma dveh gorskih skupin, je nekako logično in tudi spodobi se, da bi šel še na tretjega. In tako se je rodila krožna pot, ki jo je, potem ko je zavrgel nekaj zamisli, poimenoval Krona Slovenije. Razlog se skriva tudi v tem, da gre za pohodniški krog, ki se ponaša z najvišjo povprečno nadmorsko višino med našimi pešpotmi.

Grošelj je pohodniško navdahnjenim rojakom in tudi tujcem – v pripravi je angleški prevod – priskrbel 310 kilometrov nove krožne poti, ki premore 15.000 metrov višinske razlike, okvirni čas za celoten krog je deset do petnajst dni. Sam je zanj porabil deset dni, zato jo je v knjigi opisal v desetih etapah. Nekatere so dovolj dolge, da se jih bo komu zdelo smiselno razdeliti v dva dela. Na kratko: dirkači bodo za cel krog porabili deset ali celo manj dni, uživači pa bodo bliže petnajstim dnevom. Kajti kot je zapisal, "gre za pravi pohodniški paradiz v eni najlepših pokrajin Evrope".

Če bi bili v knjigi zgolj goli opisi poti, bi se kaj hitro lahko komu zdela prej pušta kot zanimiva. Da bi to preprečil, je Viki Grošelj med potopise spretno in na pravih mestih vstavljala razne zgodovinske zanimivosti, ki prijetno popestrijo obvezne strmo gor in položno dol, v križišču desno, za ovinkom takoj še enkrat levo in podobne direktive. Kaže, da s tem ni bil povsem zadovoljen, zato je domiselno vstavil še krajše spomine iz otroških let, kako je prvič zašel na katero od opisanih poti, kaj je z družbo vrstnikov počel v okolici ne tako daleč od domače hiše, in tudi razna doživetja iz poznejših časov, na primer spomin na prvo pravo alpinistično turo v triglavski Steni, turne smuke ipd.

Odlika poti je popolnoma neformalen značaj. Nima žigov in kontrolnih točk, za prehojeni celotni krog ne bomo dobili značke niti potrdila. Število etap si lahko določimo po svojem okusu in zmožnostih; če nočemo spati po kočah, si organiziramo prevoz in načrtujemo enodnevne etape od ceste do ceste. Nekatere *freigeisteri* pa se bodo morda zadovoljili le s spalno vrečo in armafleksom.

Pri vsaki etapi so med izhodiščem in ciljem našteje pomembne točke in njihova nadmorska višina. Nato se zvrstijo štiri pomembne informacije: dolžina, višinska razlika, čas hoje in ocena težavnosti (po klasifikaciji PZS). Sledi dovolj podroben opis, da na poti ne bi smeli imeti težav z orientacijo, razen če se ni kaj spremenilo od taktokrat, ko jo je prehodil Viki, ki jo je začel in končal v Gunccljah, mi pa si lahko izberemo izhodišče, ki nam najbolj ustreza.

K oštevilčenim stranem je treba prišteti še trinajst dvostranskih planinskih zemljevidov, izsekov planinskih kart, ki pokrivajo celotno *Krono*, in osem strani za beležke.

Vodnik je v priročnem žepnem formatu, tako da od fotografij uporabljenik ne pričakuje prav dosti. Vendar se tokrat moti. Slik v velikosti znamk je bore malo, prevladujejo četrt- do polstranske, vizualna krona *Krone Slovenije* pa so dvostranski zračni posnetki Matevža Lenarčiča.

Ko je pohodni del končan, je na vrsti kratka predstavitev avtorja, nato sledijo seznam njegovih vzponov v Himalaji in projekti Najvišji vrhovi vseh kontinentov – podvig, ki ga nekateri imenujejo Krona sveta –, Na smučeh od 0 preko 8000 metrov in 8000 +. Zatem so našteje njegove do zdaj izdane knjige. Je avtor sedemnajstih in soavtor dvajsetih, pisec številnih člankov, zato se mi pri njegovi aktivnosti in projektih vsiljuje misel, da je pisal tudi na dolgih čezoceanskih poletih, v baznih taborih in med večerjami. Malce karikiram – če ni plezal, je pisal. Če ni pisal, je smučal. Če ni plezal, niti smučal, niti pisal, niti večerjal, je mogoče spal. Ali pa hodil.

Mire Steinbuch

150-letnica Avstrijskega turističnega kluba

Ob jubileju Avstrijskega turističnega kluba (ÖTK) so na Dunaju izdali monografijo v dveh knjigah formata A4 (208 in 384 strani). Avtor kronike, društveni arhivar in kronist ÖTK Walter Wenzel je zbral vse pomembne dogodke iz 150-letnega obdobja ÖTK, ustanovljenega aprila 1869 na Dunaju. Ugotavljajo, da je obletnica tudi priložnost za osvežitev nekaterih zadev iz preteklosti ter za oddolžitev zaslužnim članom za opravljeno delo in doseganje vrednot ÖTK. Prvi načelnik Gustav Jäger, v Beljaku rojeni Korošec, je predstavljen s podrobno biografijo. Veliko dni je preživel v Mislinjski dolini, kjer je imel njegov oče kovačnico. Po njegovi smrti je Gustav prevzel obrt in razširil kovaštvo, ki je postalo zametek današnje tovarne Struc Muta. Izobraženi in finančno uspešni Jäger je bil pobudnik ustanovitve ÖTK. Njegova vizija se odraža v motu: "Z ljubeznijo, srcem

in delom za gore". Kot načelnik ÖTK je bil po ustanovitvi osrednjega društva *spiritus agens* ustanavljanja podružnic oz. sekcij. Za Slovence je bilo pomembno, da je bil ÖTK vsekoli naklonjen slovenstvu. Zato ni naključje, da je sekcija v Železni Kapli, kjer so ustanovili eno svojih prvih podružnic, leta 1875 zgradila kočico nad Suhadolnikom v Suhem Dolu pod Grintovcem. Po raziskovalcu Grintovcem in Savinjskih Alp Johannesu Frischaufu so jo poimenovali Frischaufova kočica. Ker pa je postala premajhna, so že leta 1878 zgradili večjo.

V prvi knjigi so arhivsko in fotografsko podprto opisana področja delovanja ÖTK vključno z njegovim organizacijskim delovanjem. Podrobno piše tudi o članstvu Judov in o antisemitizmu v klubu. V nadaljevanju so dokumentirane vsebine klubskega časopisa, v katerem je Avgust Sušnik iz Kranja poročal o prvem zimskem vzponu na Triglav 15. marca 1889, nato pa še o vzponih na Stol in Grintovec. Nadalje so v kroniki predstavljeni pokrovitelji ÖTK, častni predsedniki in častni člani. Med slednjimi sta tudi Slovencem znani alpinistični učitelj Reinholda Messnerja, in arhitekt mag. Eberhard Klaura, načelnik sekcije ÖTK iz Železne Kaple, slovenskim planincem znan po projektih za izgradnjo čistilnih naprav v gorah. Podrobno so predstavljeni nosilci vodenja planinskih šol, izletništva, mladinskih odsekov, markacistov, smučarskih vodnikov, gornjskih šol. Zabeleženi sta tudi odpravi ÖTK v Karakorum, ko so leta 1956 za Turistični klub osvojili prvi osemtisočak Gašerbrum II, 8035 m, leta 1958 pa sedemtisočak Haramosh, 7397 m.

Izjemno skrb so skozi vse 150-letno obdobje namenili ohranjanju arhiva, planinskemu založništvu (od 1869 do 1919) in knjižničarstvu. Brezhibno so evidentirani planinski objekti, kočice, zavetišča in bivaki.

V drugi knjigi, imenovani *Schutzhütten* (zavetišča), so slikovno in podatkovno predstavljeni planinske kočice in ostali, zavetju namenjeni objekti. Leta 1884 je bila otvoritev Frölichove kočice ÖTK na vrhu Donačke gore, ki je podana v sliki in besedi. Leta 1885 je klub postavil Mallnerjevo kočico pod Črno

prstjo. Poleg fotografije prvega predsednika Slovenskega planinskega društva (SPD) Frana Orožna je v knjigi tudi slika takratne Orožnove kočice, prve planinske kočice SPD. Nemalokrat je bilo že zapisano in povedano, da je bil ÖTK vedno naklonjen SPD in tudi večini takratnega vodstva SPD s predsednikom Orožnom na čelu. V registru planinskih postojank je tudi fotografija planinske kočice Marije Tezije pod Triglavom (današnja Planika), ki jo je leta 1889 ÖTK odkupil od Otomarja Bamberga, prvega načelnika kranjske sekcije DÖAV. V knjigi so tudi fotografije Janeza Kreka, Krekove planinske kočice na Ratitovcu, planinskega doma na Boču, Valvasorjeve kočice pod Stolom in Skalaškega doma na Voglu.

Na kratko je pojasnjeno, katere kočice je v času druge svetovne vojne razlastil Wehrmacht in katere so oddali v upravljanje nemško-avstrijskim planinskim društvom oziroma njihovim sekcijam. Ustrezno so predstavljeni tudi markacisti, ki so gradili in vzdrževali planinske pote vse težavnosti. Dosledno so navedene spominske plošče zaslužnih osebnosti in obeležja na vrhovih gora. Predstavljenih je skoraj 60 izdanih spominskih planinskih poštnih znamk. Prikazani so znaki, medalje, vinjete, priznanja in nagrade članom ÖTK za njihov prispevek klubu. V 150-letnem delovanju je Avstrijski turistični klub postal sodobno planinsko društvo, ki razvija novosti in aktivnosti, kar se odraža v gorskih športih, množičnem športnem plezanju, gorskem turnem smučanju in kolesarjenju ter *trekingih* po vseh celinah.

Pripravo, izdajo in financiranje te edicije je v znamenje pripadnosti ÖTK zasebno izpeljal arhivar Walter Wenzel, za kar je porabil ogromno prostovoljnih ur, energije in znanja. Delo je ponos ÖTK, hkrati pa izjemno ogleдалo, v katerem se dokumentirano odraža, kaj vse se je v obdobju obstoja kluba zgodilo in ustvarilo. Je tudi nazoren primer trditve, da se samo tisto, kar je zapisano, ohrani za vedno. Kronika bi bila lahko vzpodbuda in vzor marsikateremu društvu, kako ohranjati preteklost.

Walter Wenzel, ki je zelo naklonjen slovenskemu planinstvu, je svoje delo,

komplet obeh knjig, poklonil Slovenskemu planinskemu muzeju.

Franc Ekar

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Tretji četrtek v januarju, 21. januarja, je predsednik PZS Jože Rovnan sklical 13. sejo upravnega odbora, na kateri so člani UO sprejemali podrobni vsebinski in finančni načrt PZS 2021; v prvi obravnavi je bil Pravilnik o mentorstvu novim društvom v PZS, predstavljene so bile usmeritve o pogrebnih svečanostih, spremembe v katastru planinskih poti, potrjevali so sestavo izvršnega odbora Mladinske komisije PZS ter prejemnike certifikatov Okolju prijazna planinska kočica in Družini prijazna planinska kočica.

PZS je povabila društvene delavce na spletni seminar o portalu Naveza, kjer jim je predstavila vse možnosti dela s članarino in novostmi. Društva je pozvala k podpisu apela poslanecem proti ukinitvi sklada za nevladne organizacije, vse posameznike pa k podpori planinstvu, saj nam nova zakonodaja omogoča, da lahko sedaj namenimo do en odstotek odmerjene dohodnine planinskemu društvu, planinski zvezi, gorskim reševalcem in/ali drugim nevladnim organizacijam. To lahko naredimo do 31. maja, za posameznika pa to ne predstavlja stroška, saj le preusmerimo del dohodnine, ki bi sicer pristal v državnem proračunu.

PZS je prek svoje spletne strani obveščala o trenutnih in aktualnih ukrepih v zvezi z omejevanjem koronavirusa, in sicer za športne dejavnosti in treninge, za rekreativce in tekmovalce.

Komisija za planinske poti (KPP). Planinskim društvom, skrbnikom planinskih poti, ki izpolnjujejo zakonske pogoje in so že oddala poročilo o vzdrževanju planinskih poti za leto 2020, je KPP skladno s finančnim načrtom razdelila dvajset tisoč evrov sredstev v obliki donacije.

PD Atomske toplice Podčetrtek sporoča, da je zaradi sečnje zaprt odsek Evropske pešpoti E7 Svinjski

graben–Silavec J na poti iz Podčetrteka proti Mali Rudnici.

Komisija za alpinizem (KA) je v decembru organizirala srečanje s kategoriziranimi alpinisti in načelniki društev z namenom, da pregledajo delo preteklega leta, izmenjajo mnenja o aktualnih projektih KA in stanju vrhunškega alpinizma; ohranjajo dobro komunikacijo in spodbujajo vse akterje, naj prispevajo k dobroti alpinistične skupnosti. Tokrat je srečanje potekalo v spletnem okolju. Na dnevnem redu so se med drugim našle naslednje teme: registracija, kategorizacija, kakovostni vzponi, razpis za odprave in odpravarstvo v času korone, vpisi v razvid strokovnih delavcev v športu, nova zakonodaja na področju športa in spremembe izobraževanja, ki se obetajo, spletni vodnik *Slovenske stene*, alpinistični arhiv, projekt *Virtualni ferajni*, preopremljanje klasik in modern(ejs)ih smeri, projekt Mladi v gorah.

KA je podaljšala rok za prijave na razpis za akcije KA v letu 2021. Izbrano bo omejeno število akcij, katerih posamezniki bodo prejeli delno finančno podporo s strani KA. Izbrani posamezniki – člani, ki niso člani slovenske mladinske alpinistične reprezentance, pa bodo s tem uvrščeni v člansko alpinistično reprezentanco.

KA je pozvala k registraciji odsekov in članov KA za leto 2021

Komisija za športno plezanje (KŠP). Športna plezalka Janja Garnbret, alpska smučarka Ilka Štuhec, košarkar Luka Dončić, kolesar Primož Roglič ter nogometna ekipa iz Maribora in rokometna iz Celja so najboljše športne blagovne znamke v Sloveniji in prejemniki nagrad Sporto Brands za leto 2020.

KŠP je pozvala k registraciji klubov in odsekov za leto 2021; rok za registracijo je 15. februar. Ob tem so objavili tudi anketni vprašalnik za pregled članstva in njihovih aktivnosti.

Strokovni svet Republike Slovenije za šport je potrdil revidirane Pogoje, pravila in kriterije za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji (kriteriji), ki so stopili v veljavo s 1. januarjem. Revidirani kriteriji in sklepi se na spletni strani pzs.si in olympic.si. Izvršni odbor KŠP je sporočil, da zaradi ukrepov proti širjenju epidemije

COVID-19 najmanj do konca februarja ne bo objavil koledarja usposabljanj za leto 2021. Tekmovalci državnega prvenstva v sezoni 2021, ki bi morali v skladu s tekmovalnim pravilnikom opraviti izpit za športnega plezalca v letu 2021, morajo izpit opraviti najkasneje do začetka sezone leta 2022.

Komisija za gorske športe (KGŠ). Dan turnega smučanja na Golteh 26. decembra lani so člani TSK LiMa na Golteh izvedli prvo državno člansko turnosmučarsko prvenstvo v šprintih, hkrati pa je bil to dan turnega smučanja na Golteh. Velik izziv sta predstavljala organizacija dogodka v času epidemije in upoštevanje vseh ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusa, k sreči pa je bilo zadosti snega. Med članicami je zmagala Karmen Klančnik Pobežin in suvereno osvojila naslov državne prvakinja v šprintu, druga je bila Alenka Lukič, tretja pa Tina Ošlak. Za konec

Izšla je tudi nova knjiga za mlade planince *Nove dogodivščine v Pravljicariji*, pravljice Kristine Menih z ilustracijami Jerneja Mynta. Menihova je naša in vaša dobra znanca, saj redno objavlja v *Planinskem vestniku* v rubriki Planinčkov kotiček.

Zaživela je nova spletna stran PZ, in sicer planinskazalozba.pzs.si, kjer bodo predstavljali organizacijo izdajanja knjig, zgodovino založbe, novosti v letu 2021, e-knjige in vsebino s področja zemljevidov.

Preventiva. PZS je opozarjala na novozapadli sneg, nevarnost proženja snežnih plazov, na varnejše obiskovanje hribov, na upoštevanje opozoril glede snežnih plazov ter na ustrezno pripravljenost in usposobljenost za pohode v zimskih razmerah. Povabili so k izbiri manj obljudenih poti in objavili več vzgojnih video vsebin.

Zdenka Mihelič

Damjan Omerzu – novi generalni sekretar

V zadnji lanski številki *Planinskega vestnika* je dosednji generalni sekretar PZS Matej Planko, ki je to delo opravljal od spomladi leta 2011, ob slovesu v uvodniku zapisal takole: "V življenju je treba vedno sprejemati nove izzive, naj bo to na poslovni, planinsko-gorniški ali na življenjski poti. Izzivi nam prinašajo v življenje draž in ga bogatijo."

Z novim letom je Mateja Planka nasledil 35-letni Damjan Omerzu (PD Bohor Senovo), ki se bo trudil ohraniti stabilno poslovanje in ugleden sloves ene največjih slovenskih nevladnih organizacij. Omerzu zelo dobro pozna delovanje planinske organizacije, saj je kot strokovni sodelavec na PZS zaposlen od leta 2012, vpet je bil v različna področja delovanja zveze, njegovo osnovno delo pa je bilo na področju projektnega dela, članstva in pravnih zadev. Od leta 2018 je bil tudi namestnik sedanjega generalnega sekretarja. Sicer pa je s planinstvom povezan od mladih nog. V PD je opravljal že številne zadolžitve, od vodnika PZS, inštruktorja planinske vzgoje, markacista do organizatorja izletov, taborov in drugih dogodkov, v PZS pa je začel sodelovati v študentskih letih, najprej v mladinski komisiji, kasneje tudi v odboru za pravne zadeve.

Omerzuja so za generalnega sekretarja člani Upravnega odbora PZS soglasno potrdili na dopisni seji 15. maja lanskega leta.

Ob prevzemu funkcije in nalog generalnega sekretarja PZS je Omerzu glede na trenutno situacijo v Sloveniji dejal: "Pandemija nas je pahnila v zelo negotove čase, ki neposredno vplivajo tudi na našo dejavnost, saj zavirajo redno delo društev in omejuje individualno planinsko dejavnost naših članov. Tako ostaja moj osnovni cilj ohranitev stabilnega poslovanja PZS in nadaljnja stalna racionalizacija ter informatizacija delovanja, katere cilj je tudi lažje delovanje naših društev." Glede sodelovanja z državo, sistemskega financiranja poti, glede koč, športnega plezanja, športa in rekreativnega planinstva pa pravi: "Trudil se bom, da bo sodelovanje z državo rodilo dejanske končne rezultate. V PZS si namreč prizadevamo, da bi dokončno uredili status planinskih poti in njihovega sistemskega financiranja, ki bo društvom kot skrbnikom poti omogočalo nadaljnje urejanje planinskih poti. Korak naprej moramo narediti tudi pri podpori planinskim kočam za lažje spopadanje s sodobnimi izzivi turizma. Na področju športnega plezanja mora planinska organizacija z nadgradnjo tako umetnih sten kot naravnih plezališč slediti razvoju in množičnosti športa. V letu 2021 z veseljem pričakujem olimpijske igre, kjer bo športno plezanje premierno zastopano, in nadejam se, da bo tudi sezona svetovnega pokala, vključno s septembrsko tekmo v Sloveniji, potekala čim bolj nemoteno. PZS glavino svoje dejavnosti izvaja na področju rekreativnega planinstva, zato bom sledil nadaljnji krepitvi usposobljenosti strokovnih delavcev v športu in krepitvi promocije športnih dejavnosti, ki se izvajajo v okviru naših društev. Zaveza PZS je širiti preventivne dejavnosti ozaveščanja vseh obiskovalcev gora o varnosti in odgovornem obnašanju."

Novi generalni sekretar Omerzu trdno verjame, da bodo z ekipo sodelavcev, predanimi prostovoljci in partnerji naše organizacije zastavljene cilje in usmeritve uspešno zasledovali v korist članov PZS.

Zdenka Mihelič

Damjan Omerzu
Foto Zdenka Mihelič

tekmovalca je sledil še moški finale, državni prvak je postal Luka Kovačič, srebro je osvojil Matjaž Mikloša, tretji pa bil Tine Habjan. Tekma je štela tudi kot prva tekma slovenskega pokala v tekmovalnem turnem smučanju, naslednja tekma v pokalu in državno prvenstvo posamično je bil memorial Luke Karničarja in Rada Markiča 30. januarja na Jezerskem.

Planinska založba (PZ) je izdala nov planinski zemljevid *Domžale in okolica 1: 25.000*, ki sledi prenovljenim izdajam klasičnih planinskih zemljevidov slovenskega planinskega sveta. Zemljevid zajema območje širše okolice Domžal, Lukovice, Moravč, Dolškega, Črnuč, Gamej, Vodice, Komenke, Mengša, Trzina in Kamnika.

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Sto let Skale, slovenska planinska pot, 40 let TNP

INTERJUJ

Petra Vladimirov, Silvo Karo

Z NAMI NA POT

Sauris

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
*ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA*

Foto: Aleksander Čufar
VOTAN LEO BURNETT

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 290 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje družijo nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem s 24 urno asistenco, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopico drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

